

tv-15 naš TOVARIS

Št. 23
9. junija 1983
Leto XXI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Potem ko so se zvrstile žalne seje in so se delovni ljudje ter občani poklonili spominu umrlega revolucionarja, je od odprtem grobu pri grobnici herojev v Celju tovarišu v slovo spregovoril še predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik. Orisal je pokojnikovo življenjsko pot, poudaril njegov velik prispevek v narodnoosvobodilnem boju ter povojnem razvoju in v kratkih potezah očrtal njegov značaj:

»Pri vsakomur, s komer je prišel skupaj, je s svojo značilno odrezavostjo in šegavostjo, pa tudi s človeško vedrino znal vzbuditi zaupanje in občutek moči. Bil je elementaren, pogumen, vzkipljiv, nasmejan, delaven in razvnet, topel in jedek, dober in neusmiljen v svoji odkritosrčnosti, resnični masovik, ki so ga ljudje želeli poslušati in imeli radi. Toliko šal in vedrine, kakor se je spletlo okrog njega, se je spletlo okrog malokaterega človeka.

Poleg hoja za velike zadeve je Luka kazal toplo razumevanje tudi za drobne stvari življenja, tiste, ki tolikokrat povežejo človeka s človekom in dajejo lahko vsakdanjim odnosom med ljudmi nadih nečesa trajnejšega, resnično lepega in celo dragocenega.

V povojnem obdobju se je tovariš Luka z njemu lastno strastnostjo posvetil obnovi in gradnji porušene dežele. V času industrializacije in elektrifikacije je pustil svoje globoke brazde v gradnji bazične in vojne industrije, pri uvažanju temeljev tehnične revolucije v osnove, na katerih sloni gospodarski razvoj. Nevenljive so njegove zasluge pri krečitvi materialne baze naše družbe, pri gradnji ljudske oblasti in skupščinskega sistema in pri razvoju socialistične samoupravnne družbe.

Po šestdesetih letih je postal predsednik borčevske organizacije. Partizani smo dobili spet nazaj komandanta. S svojimi izkušnjami in delovanjem cele organizacije je prispeval dragocen delež k temu, da je tovariš Kardelj upravičeno in v veliko zadoščenje borcev napisal v Smereh razvoja, da je ZB resna politična sila naše družbe in na sedanji stopnji razvoja naše revolucije izredno pomemben steber stabilnosti sistema in da revolucionarne izkušnje in nesporna politična in moralna sila tako posameznih članov kakor cele organizacije kot celote zahtevajo intenzivno demokratično angažiranje borcev v našem političnem sistemu«.

Franc Leskošek- Luka

Ni jih več mnogo med nami, ki so prehodili tako bogato in pestro življenjsko pot revolucije kot tovariš Luka. Nič, kar je še pred prvo svetovno vojno trlo in tlačilo evropskega proletarca, mu ni bilo neznanega. Prehobil je pol Evrope, na svojih ramenih je skusil velikanski razkorak med vodečimi in vodenimi. Delal je dobro, bil je vedno zgled drugim, in zato je še toliko bolj trdno verjel,

Franc Leskošek-Luka se je rodil 9. decembra 1897 v delavski družini v Celju. Že kot šestnajstleten delavec, kovinostrugar se je vključil v sindikalno gibanje. Ob koncu prve svetovne vojne se je pridružil borcem za severno mejo, nato pa je delal v različnih tovarnah po Sloveniji. Kamorkoli je prišel, povsod je budil in organiziral delavstvo v boju proti izkoriščanju in političnemu tlačenju.

da je treba in je mogoče nekaj storiti, da bosta beseda in volja delavskega razreda ne le glasni, ampak odločujoči!

V prvi vojni je bil vojak, in ko so se oblikovale meje nove države, je bil takoj v prvih vrstah Maistrovih borcev za združitev vseh delov Slovenije in vseh Slovencev v enotni Jugoslaviji.

Mnoge tekstilne delavke, mnogi kovinarji iz predvojnih slovenskih tovarn se prav dobro spominjajo tršatega, postavnega moža, ki jim je prihajal pripovedovat o boljših časih, o pravicah, ki si jih morajo izbojevati. Neugnano, z vsem svojim bistvom za delavsko stvar, je hodil med delavce, jim razlagal pomen in posledice upora, sodeloval v pripravah na mnoge stavke in bil vedno znova

Bil je delavski sindikalni zaupnik v tovarni v Celju in kasneje v Ljubljani. Delal je v Zvezi kovinarjev in 1933. leta postal njen tajnik. Ob izvolitvi je predlagal nov način dela zveze kovinarjev. Predlagal je boljšo organiziranost, boj za večje plače, sklepanje kolektivnih pogodb, zaostren boj proti podjetnikom in politično izobraževanje delavcev.

trn v peti oblasti. Zapirali so ga in v pomanjkanju dokazov izpuščali. On pa je svoje delo nadaljeval.

Ne more biti vsakdo delavski zaupnik. Za to so bili izbrani ljudje. Tisti, ki so s svojim dobrim delom dokazali, da znajo poprijeti, in tisti, ki so

Na ustanovnem kongresu KP Slovenije na Čebinah so tovariša Luko izvolili za prvega sekretarja. Na tem položaju je ostal do leta 1946.

našli prave besede, ki so zadele delavce v bistvo njihovih problemov. Vse to je tovariš Luka znal. In tako je izzvenel tudi njegov govor petintridesetega leta v Celju na zgodovinskem zletu Svobod, ko so po njegovi zadnji besedi planili agentje in prevrnili govorniški oder, da ne bi še kdo izmed delavcev spregovoril besedice; zbrano delavstvo je bilo naelektreno z Lukovimi besedami.

Tudi v partijskih vrstah je bila beseda delavca, odličnega delavskega organizatorja in voditelja vedno visoko spoštovana in upoštevana. Luka Leskošek je bil član ožjega vodstva Komunistične partije Jugoslavije ob Titovem prihodu v njeno vodstvo, sodeloval je v pripravah na ustanovni kongres Komunistične partije Slovenije in postal sekretar njenega centralnega komiteja.

Odkritje spomenika narodni herojinji Slavi Klavora

Dne 15. maja 1983 so v krajevni skupnosti Slava Klavora odkrili doprsni kip narodni heroini Slavi Klavori. Na slovesnosti so bili znani mariborski družbenopolitični delavci, predstavniki delovnih organizacij in seveda krajani te velike, vendar dokaj mlade krajevnosti.

Ob izredno lepem sončnem vremenu ter odlično izvedenem kulturnem programu OŠ Slava Klavora in pevskega zbora Upokojenci s Tezna je navzoče v imenu KK SZDL pozdravil sekretar OO ZKS KS Slava Klavora Jože Kuhar. Slavnostni govornik, predsednik izvršnega sveta mesta Maribor Vinko Lapuh, je orisal kratko, toda polno življenje Slave Klavore, ki jo je okupator po zverinskem mučenju ustrelil v mariborskih zaporih 24. avgusta 1941. leta. V imenu krajanov KS Slava Klavora in vseh delovnih ljudi ter naše širše družbe je odkril doprsni kip narodni heroini Slavi Klavori predsednik občinske konference ZB Ivo Skerlovnik.

Misel za postavitev doprsnega kipa narodni heroini Slavi Klavori se je porodila že ob sami ustanovitvi te krajevnosti leta 1978. Leta 1982 so na seji predsedstva KO ZZB dali pobudo za postavitev doprsnega kipa narodni heroini Slavi Klavori. Sklep KO ZZB je bil posredovan vsem DPO v KS ter svetu KS Slava Klavora. Hitro so ustanovili odbor za postavitev spomenika. Idejno zasnovano in dokončano projekt je izdelal mariborski projektant dipl. inž. Janko Zadravec.

Pogovori z akademsko kiparko Vlasto Zorko-Tihcem so potekali delavno in ustvarjalno, predlogi izkušene kiparke so odbor

navduševali in mu vlivali pogum za delo. Ob tej priložnosti se v imenu odbora in v svojem imenu zahvaljujem za vloženo delo.

akademski kiparki Vlasti Zorko-Tihcem, dipl. inž. Janku Zdravcu, delovnim organizacijam, ki so na kakršenkoli način prispevale k tej humani akciji, ter vsem DPO in krajanom KS Slava Klavora.

Jože Kuhar

Nerazdružljivo prijateljstvo

V petek, 3. junija, je po dveh letih spet prispel v Slovenijo Vlak bratstva in enotnosti. To je tradicionalna manifestacija, ki temelji na bratstvu med slovenskim in srbskim narodom, bratstvu, ki se je stkalo v najtežjih vojnih dneh, ko so srbski ljudje sprejeli pod svoje strehe in k svojim mizam na tisoče izseljencev iz Slovenije.

Vlak bratstva in enotnosti se je ustavil v Krškem, kjer je goste iz SR Srbije pozdravil predsednik RK SZDL Slovenije Franc Šetinc. Tako v Mariboru in Celju, kakor v Ljubljani in na Jesenicah so domačini pripravili 1450 gostom iz 35 srbskih občin prigrizek sprejem, takšen, kakršen je lahko le med prijatelji. Gostoljubje je imelo glavno besedo povsod, kamor je prisopihal Vlak bratstva in enotnosti.

Objemi in topli stiski rok so ločili goste od gostiteljev z »nasvidenje«, ki obeta ponovno srečanje.

Takšnih vlakov bi moralo biti več, po vseh progah širom po Jugoslaviji.

Z. D.

Eno so načrti, drugo pa stvarnost

V začetku leta je v Sloveniji čakalo na delo 16.200 ljudi. Aprila in maja se je ta številka nekoliko zmanjšala. Po podatkih skupnosti za zaposlovanje je bilo nezaposlenih 15.700 oseb. Ali to pomeni, da so možnosti za zaposlovanje večje, kot smo pričakovali?

Poznavalci poudarjajo, da je v tem letnem času povpraševanje po novih delavcih največje in da se bo stanje kmalu poslabšalo, saj bodo iz šol prišli mladi ljudje, za katere bo ustrezno zaposlitev – vsaj za mnogi od njih – težko poiskati. Šole bo zapustilo 23.300 mladih.

Organizacije združenega dela so v začetku leta načrtovale, da bodo letos zaposlile 37 tisoč oseb. Če bi se to res zgodilo, večjih glavobolov z zaposlovanjem ne bi smelo biti. Toda izkušnje iz prejšnjih let so povsem drugačne. Organizacije zaposlijo običajno pol manj ljudi, kot sprva načrtujejo in mnogi pravijo, da tudi letos najbrž ne bo nič drugega.

Zakaj se to dogaja, je težko reči. Vejretno zaradi spremenjnih možnosti gospodarjenja. Ponavadi z ukrepi gospodarske politike med letom razmere močno zaostrujemo in kot po pravilu ti ukrepi prizadenejo tudi zaposlovanje. Vzroke gre bržčas iskati v neusklajeni ponudbi. Številne kadrovske službe zapišejo visoke številke pač zaradi tega, ker pritiskajo nanje, naj število zaposlenih dvignejo, in to ne glede na to ali za to so možnosti ali ne.

Ocenjujejo, da bo ob koncu letošnjega leta v Sloveniji brez dela 20 do 25 tisoč delavcev. To pa je potemtakem precej več kot v tem trenutku. Brez zaposlitve bo po vsej verjetnosti tudi okrog 11 tisoč strokovno usposobljenih

oseb, saj računajo, da za vse preprosto delovnih mest ne bo mogoče najti.

Vendar bi se za odpravo tega žgočega vprašanja dalo marsikaj postoriti. Mnogi opozarjajo na velika poklicna neskladja in možnosti za preusmerjanje ljudi. V tretjini slovenskih skupnosti za zaposlovanje, denimo, ugotavljajo, da ni dovolj ključavničarjev (manjka jih kar 600), natakharjev, strojnih tehnikov in inženirjev. Premalo je gradbenikov in še nekaterih drugih poklicev (na primer varilcev). Hkrati je preveč avtomobilskih kleparjev (kar 170 jih čaka na zaposlitev), avtomobilskih (530) itn. Po drugi strani pa organizacije nujno iščejo okrog 200 voznikov tovornjakov in avtobusov. Ali pa naprej. V občinah nima dela 180 šivilj, v konfekcijski industriji pa potrebujejo vsaj toliko konfekcionark. Preveč je višjih upravnih delavcev, po drugi strani pa primanjkuje diplomiranih pravnikov.

Toda te probleme bi bilo mogoče ublažiti s preusposabljanjem, prekvalifikacijo in drugimi ukrepi. Očitno se temu ne bo mogoče več izogibati, saj nastaja zaradi neusklajenosti med ponudbo in povpraševanjem velika škoda. To seveda ni nikakršna dolgoročnejša rešitev, v tem trenutku pa lahko k večjemu zaposlovanju precej prispeva.

Spoprijeti pa se bo treba še z enim problemom: s prostorskim neskladjem. O tem doslej nismo kaj prida govorili, zdi pa se, da mimo njega ne bo mogoče. Dogaja se, da je na določenem območju nekaterih delavcev odločno premalo, drugih pa preveč. V Mariboru in okolici, na primer, ne vedo kam z vodovodnimi inštalaterji, drugod

pa teh inštalaterjev ni. Na murskosoboškem območju je preveč kuharjev, na Gorenjskem pa preveč inženirjev AOP. V Mariboru imajo težave z zaposlitvijo kemijskih tehnikov, na novomeškem pa jih je premalo. Koprčani imajo preveč administrativnih tehnikov, v Ljubljani in Novem mestu pa zanje ne morejo najti zaposlitve.

Domnevajo, da prihaja do tega neskladja zaradi bližine določene šole (šola za kuharje je v Radencih in na tem območju jih je odločno preveč). Zaradi tega menijo, da bi morali mlade ljudi spodbuditi, da gredo na šolanje tudi v druge kraje, čeprav so s tem povezani seveda številni problemi. Predvsem pa bi bilo mlade treba motivirati, da se v prihodnje odločajo za poklice, ki so najbolj deficitarni.

Vse kaže, da doslej razkoraka med potrebami združenega dela in možnostmi šol nismo odstranili. V številnih organizacijah združenega dela se vedno načrtujejo od danes do jutri, ker so marsikje pač še vedno brez dolgoročnih razvojnih programov in pravzaprav ne vedo, kakšne kadre bodo potrebovali v prihodnosti.

V študiji o razvoju Slovenije do leta 2000 so osnovne usmeritve gospodarskega razvoja sicer začrtane, vendar pa je to za podrobno programiranje premalo. Mrežo šol na Slovenskem bo treba uskladiti s potrebami združenega dela in čimprej bomo to storili, manj težav bo z zaposlovanjem. Ni se namreč mogoče znebiti vtisa, da imamo v republiki težave z zaposlovanjem bolj zaradi neusklajenih programov in nenačrtnega dela kot pa zaradi resničnega pomanjkanja delovnih mest.

Darko Marin

Volitve v Italiji in Slovenci

Dne 26. junija se bodo italijanski volilci vnovič, kot že štirikrat v zadnjih šestih letih, znašli pred neizogibnostjo predčasnih izrednih parlamentarnih volitev. Neposreden povod za razpis novih volitev pred iztekom mandata dosedanjemu parlamentu so bila globoka nesoglasja med najbolj pomembnima strankama vladne petostrankarske koalicije, med krščanskimi demokrati in socialisti. Pravi vzrok za razpust parlamenta pa je bila popolna nesposobnost vlade, da se spoprime z vse hujšimi gospodarskimi težavami, še posebej pa z dvema bistvenima problemoma: rastočo brezposelnostjo in prav tako rastočim primanjkljajem v državni blagajni.

Vsakokratne volitve zadevajo tako ali drugače tudi slovenski živelj v Italiji; saj za Slovence, njihovo usodo, položaj in pravice nikakor ni vseeno, kakšno vladavino ima Italija. Naj za označbo stanja, kakršno je ta čas v Italiji, in pa za položaj Slovencev v Italiji povzamemo droben del iz uvodnika, ki ga je te dni objavil v osrednjem glasilu Slovencev Primorskem dnevniku njegov novi urednik Bogo Samsa: »V Italiji so družbeni odnosi zaostreni in izražajo bitko med silami, ki bi hotele prevladati na pleča delovnega človeka vse breme krize, in onimi, ki skušajo sicer stabilizirati gospodarski položaj, toda hkrati tudi pospešiti gospodarsko rast, ustvariti pogoje za presnovo in nadaljnji razvoj gospodarstva. Treba je upoštevati stvarno razmerje sil, ko nimamo več opravka s klasičnimi preprostimi razrednimi razdelitvami, temveč z vedno večjo vlogo birokracije, državnega in drugih upravnih aparatov, ki postajajo nova oblika odtujenosti ljudi od resničnega odločanja.

Slovenci v Italiji smo sestavni del teh odnosov, borimo se in prispevamo po naših močeh za splošni kulturni in gospodarski napredek.

Prav uvrstitev slovenskega življa med tiste sile italijanske družbe, ki se bojujejo za gospodarski, kulturni, socialni in demokratični napredek Italije, sodi med temeljne pogoje za uspešnost dolgotrajnega boja Slovencev v Italiji za prav iste cilje: za gospodarski, kulturni, socialni in demokratični napredek. Zagotovilo za dejansko uresničitev teh ciljev vidijo Slovenci v sprejetju celostne zakonske zaštite njihovih pravic. Vrsta zakonskih predlogov je že prišla s strani raznih naprednih strank glede sprejema takega zakonskega zagotovila pravic Slovencev, Prav pred nedavnim razpustom parlamenta, ki ima za posledico predčasne volitve, je prvič kazalo, da se bo najvišje italijansko zakonodajno telo vendarle lotilo urejanja po zakoniti poti pravic slovenske narodnosti. Zdaj je spet vse padlo v vodo, in posamične stranke bodo morale spet obnoviti svoje predloge zakonskih osnutkov o zaščiti slovenske narodnosti v novem parlamentu.

Trenutne razmere v sami Italiji in še posebej v Furlaniji-Juljski krajini, kjer prebivajo Slovenci, ne nakazujejo preveč optimističnih predvidevanj glede izidov bližnjih volitev. Ni zastoj voditelj Komunistične partije Italije Enrico Berlinguer pred dnevi opozoril na nevarnost udara desničarskih sil. Komunisti se boje, da ne bi te volitve prinesle namesto zmage njihove »demokratične alternative« – alternativo demokraciji.

Razmere na Tržaškem, Goriškem in v Beneški Sloveniji so kaj neugodne za Slovence, saj je vrsta znamenj, ki pričajo o vnovičnem oživljanju neofašistične protislovenske dejavnosti. Kaj drugega kot enega najbolj grobih izzivov vsega, kar je na Tržaškem slovenskega in demokratičnega pomeni prav sedaj pojav knjige, ki ? poveljuje enega največjih sovražnikov Slovencev Francesca Giunte, ki je ob nastopu fašizma leta 1920 dal zažgati slovenski kulturni dom v Trstu, kar je bilo uvod v nezasišano, krvavo preganjanje Slovencev. Tokrat so spet na vrsti množične akcije neofašistov proti slovenskemu kulturnemu domu v Trstu in vrsti partizanskih spomenikov po Tržaškem. Vrhunec neofašističnega izzivanja pomenijo taka početja, kot je bilo predvolumilno provokativno zborovanje na Bazovici. Vnovič se je v Beneški Sloveniji razplamnela protislovenska gonja, ko celo uradni predstavniki krščansko-demokratske stranke skupaj z drugimi konservativnimi silami odrekajo beneškim Slovincem njihovo slovensko narodnost.

Očitno je, da so nasprotniki vsega, kar je slovensko v Italiji, doobra izkoristili uvedbo pologa v Jugoslaviji, ta pa sodi med tiste ukrepe, ki so iz težko pridobljene odprte meje vnovič napravili težko premostljivo pregrado med Slovenci na obeh straneh meje. Ne glede na vse gospodarske razloge, ki so narekovali tak ukrep, pa je politična, moralna, narodnostna in vsaka druga škoda tega ukrepa za Slovence v Italiji in za celotno obmejno prebivalstvo in ozračje na meji čedalje bolj očitna.

Drago Košmrlj

naš komentar

Zastave so zaplapolale

V počastitev spomina na boje 2. grupe odredov pred 41. leti in 40-letnice ustanovitve Dolenjskega odreda so minulo soboto pobočja Jančjeva in Prežganja ponovno oživila. Že od ranih jutranjih ur so se zgri-njale množice udeležencev letošnje proslave, združene z odkritjem spominskega obeležja Dolenjskemu odredu, ki je med naro-

odreda pa izročil plakete. Po krajšem kulturnem programu je spored krenil na Tuji grm, kjer je bila osrednja proslava, posvečena bojem Druge grupe odredov na Jančah pred 41 leti. Proslave so se udeležili številni predstavniki družbenopolitičnega življenja, med njimi: Viktor Avbelj, Sergej Kraigher, Matija Maček, Janez Vipotnik,

dnoosvobodilnim bojem odigral pomembno vlogo.

Zbranim občanom, mladini, preživelim borcem Dolenjskega odreda in 2. grupe odredov, pripradnikom TO, JLA in ljudske milice ter predstavnikom DPO Litije, Grosuplje, Ljubljane in sosednjih občin je spregovoril Marjan Moškrič, ki je tudi odkril spominsko obeležje pri domu 2. grupe odredov, nekaterim borcem Dolenjskega

Marjan Orožen, Janez Japelj in drugi, slavnostni govornik pa je bil predsednik mestne konference SZDL Ljubljane Tone Florjancič.

Da mladi zvesto negujejo in nadaljujejo svetle tradicije in pridobitve narodnoosvobodilnega boja, so potrdili tudi pohodniki 1. SNPPB Franc Rozman-Stane iz moščanske občine.

Aktivi so opravičili svoj obstoj

Dosedanji razvoj SLO in DS zahteva od ZRVS še večjo angažiranost

Delovna skupina zvezne konference Jugoslavije, ki jo je vodil sekretar predsedstva Uzeir Isanović, se je prejšnji teden mudila v Sloveniji. V okviru priprav elaborata o mestu in vlogi ZRVS Jugoslavije v družbi in sistemu SLO in DS, se je pogovarjala s člani občinskih organizacij v Novem mestu in Črnomlju, z vodstvi nekaterih krajevnih organizacij ZRVS ter s člani aktivov rezervnih vojaških starešin v združenem delu.

V Novem mestu so ocenili, da ima organizacija ZRVS pomembno vlogo v družbenopolitičnem življenju občine, saj rezervni vojaški starešine delujejo v vsakem organu, ki izvaja ali odgovarja za delovanje SLO in DS. Kot so poudarili, ni pomembno, koliko so vključeni v razne organe, temveč kako sodelujejo pri uresničevanju sprejetih sklepov in dogovorjenih nalog. Težišče svojega delovanja so usmerili v delo z mladimi na šolah, saj pričakujejo, da se bo to obrestovalo pri evidentiranju kandidatov za šole rezervnih oficirjev, za vojaške in obrambne poklice, še posebej pri usposabljanju mladine za naloge SLO in DS ter pri ohranjanju tradicij NOB in revolucije. Neposredni stiki in sodelovanje z zvezo socialistične mladine bodo dali dolgoročne rezultate, menijo v Novem mestu. Spregovorili so tudi o obveščanju in o glasilu OK ZRVS, ki so ga letos prvič izdali.

V Črnomlju so se dotaknili predvsem me-

sta in vloge rezervnih vojaških starešin v združenem delu. Aktivni rezervnih vojaških starešin v nekaterih ozidih v Črnomlju so opravičili svoj obstoj. Ta oblika dela postaja okvir, v katerem se rezervni starešine neposredno dogovarjajo in usposabljaajo pripadnike civilne zaštite in narodne zaštite, usposabljaajo delavce za vse naloge, od nalog v izrednih razmerah elementarnih nesrečah, do nalog v neposredni vojni nevarnosti. Vodstvo DO »Iskra« Semič je ocenilo, da so rezervni vojaški starešine glavni nosilec družbenopolitičnega dela in življenja v delovni organizaciji, in da se njihov vpliv čuti na vseh področjih in v vseh organih samoupravljanja.

Sekretar predsedstva zvezne konference Uzeir Isanović je ob koncu obiska poudaril, da bodo rezultati teh pogovorov pomemben element dokumenta, ki ga pripravlja zvezna konferenca zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije.

Š. V.

Spomenik mirenskim aktivistom

Ob koncu prejšnjega tedna je praznovala KS Mirna na Dolenjskem. Ob tej priložnosti so se v tem kraju srečali borci 5. slovenskega partizanskega bataljona, prvega Dolenjskega bataljona. Pred osnovno šolo na Mirni so odkrili spomenik dviansedemdesetim padlim borcem in aktivistom z Mirne ter okolice. Zbranim je spregovoril o revolucionarnem gibanju trebanjske občine prvoborec Riko Kolenc. Tovariš Ivan Gole, predsednik občinske skupščine Trebnje, pa je borcem tega prvega dolenjskega bataljona izročil domicilno listino.

Načrt za spomenik je izdelal inž. arhitekt Zdenko Hlavati iz Novega mesta, ki je v NOB sodeloval kot pilot jugoslovanskega letalstva. Spominsko obeležje v obliki cveta simbolizira bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov, vstajo in boj narodov za nacionalno in socialno osvoboditev, mladost in življenje padlih za svobodo.

Postavitev spominskega obeležja so omogočili vsi delovni ljudje iz delovnih organizacij na Mirni; tovarna rastlinskih

specialitet in destilacije Dana, Pohorje (Dob), GOB, HP Kolinska, IMV ter komisija za varstvo vojaških spomenikov pri IS SOB Trebnje, osnovna šola Zapadnodolenjskega odreda Mirna in seveda borci.

Ziva Drole

Letošnjega srečanja na Jančah so se udeležili tudi Rudi Potočar, Janez Kocjanič-Stojan in Srečo Vehar, ki so takole strnili vtise s proslave na Jančah:

Rudi Potočar iz Bučne vasi pri Novem mestu: »Kot nekdanji borec Dolenjskega odreda, skojevec, lahko zagotovo trdim, da nas borci ta srečanja močno povezujejo. Srečen sem, da se tovrstnih prireditev udeležuje lepo število mladih, ki zares negujejo in nadaljujejo tradicije NOV. Na takšnih srečanjih trenutno pozabimo na vsakodnevne težave, kajti pravo tovarištvo, zlasti med borci in mladino ne pozna meja!«

Janez Kocjanič-Stojan: iz Ljubljane: »Leta 1941 sem bil sprejet v SKOJ in KP, maja leta 1942 pa v vrste borcev 2. grupe odredov, kjer sem opravljal naloge minerja skupaj s pokojnim Andrejem Žagarjem in Omahnom. Bil sem v akciji pri miniranju proge na Verdu, kjer smo rešili 330 internirancev. Kot član Društva prijateljev mladine lahko povem, da mladi, čeprav različno, radi sprejemajo pridobitve narodnoosvobodilnega boja!«

Ko sva se pogovarjala s Srečom Veharjem, pohodnikom 1. SNPPB Franc Rozman-Stane, o pohodih in srečanjih, sva ugotovila, da smo njegovo mnenje o proslavah in prenašanju tradicij NOV na mlajše rodove že enkrat zapisali. Povedal je in še danes trdi, da so še vedno nekakšne ovire pri sporazumevanju med nekdanjimi borci, organizacijo ZB in mladimi. Še preveč je

Rudi Potočar

Janez Kocjanič-Stojan

zaprtosti in predstavniki borčevskih organizacij mladim še vse premalo zaupajo, vendar ni tako hudo, da ne bi našli skupnega jezika.

Jože Čurin

Začele so se zvezne MDA

Takole je bilo v nedeljo, 5. junija, v Žužemberku na otvoritvi zvezne mladinske delovne akcije Suha krajina 83. Godba na pihala in mladina so pripravili kulturni program, v katerem je res lahko vsak našel nekaj zase. Brigadirje je pozdravila predsednica skupščine občine Slavka Andrejčič, tovariš Stanko Galič iz JLA, slavnostni govornik pa je bil tovariš Jože Tomazin iz OK SZDL Trebnje. Ob tej priložnosti so brigadirji z enominutnim molkom počastili spomin na tovariša Franca Leskoška-Luka, narodnega heroja, prvega komandanta slovenske partizanske vojske, člana sveta federacije ter vičnega družbenopolitičnega delavca in aktivista, ki je prav tega dne, v nedeljo zjutraj končal svojo življenjsko pot v 86. letu starosti.

Srečo Kim z RK ZSMS pa je komandantu akcije izročil prapor in ob tej priložnosti dejal, kratko in jedrnat: »tri naloge vas čakajo brigadirje: da pomagate tem nerazvitim krajem in njihovim ljudem, da krepite bratstvo in da se dobro zabavate.« Več o tem, kaj bodo delali na MDA Suha krajina in kako je akcija pripravljena, bomo napisali v eni od prihodnjih števil TV-15.

Podobno kot v Žužemberku so se mladinske delovne brigade postavile v zbor tudi v Sentvidu pri Stični na otvoritvi MDA Kozjansko 83, v Kobaridu, kjer se je začela akcija Posočje 83, pa še v Dornavi pri Ptujju na začetku akcije Slovenske gorice 83 in na začetku akcije Istra 83 v Vanganelu pri Kopru.

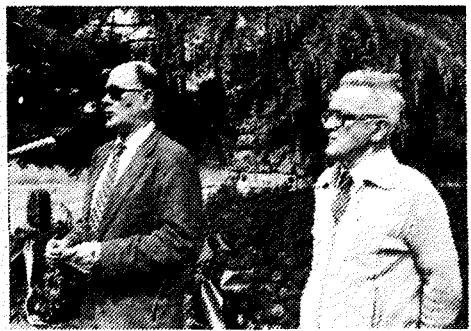
Brigadirska naselja in delovišča so torej spet oživila, z njimi so oživele vasi v obnovljenem brigadirskem utripu in vse se bo ponavljalo, kakor se ponavlja vsako leto, že četrto desetletje.

Ziva Drole

Spominska slovesnost pri proseški postaji

Prejšnjo nedeljo so se ob spominskem obeležju na kraški gmajni pri proseški postaji spomnili enajstih talcev na vsakoletni spominski slovesnosti, ki sta jo priredila kulturno društvo Prošek-Kontovel in tamkajšnja sekcija borčevske organizacije VZPI-ANPI. Dne 27. maja 1944 so nacifašisti na tistem kraju obesili 11 talcev v povračilo proti številnim partizanskim akcijam na Krasu.

Številnim protifašistom, ki so se tam zbrali, je najprej spregovoril predsednik krajev-

Govornika Kenda in Sema pred spomenikom na proseški postaji

ne VZPI-ANPI Mario Briščik, ki je ostro obsodil zadnje fašistične oskrumbe spomenikov in izzive. Ker se letos te zločinske akcije ob 100-letnici Mussolinijevega rojstva zaskrbljujejo stopnjujejo, je povabil vse demokrate k še večji budnosti in izrazil potrebo, da sami varujemo partizanska spominska obeležja.

Zatem sta spregovorila slavnostna govornika, bivša borca, Vladimir Kenda v slovenščini in Paolo Sema v italijanski, ki sta se spomnila tistega mračnega obdobja fašističnega nasilja pred 40. leti, katerega glavna tarča smo bili prav Slovenci. Vendar z junaških organiziranim uporom, ki se je v teh krajih istovetil z enotnim nastopom slovenskih in italijanskih protifašistov v narodnoosvobodilnem boju, je bil sovražnik premagan. To pa ne pomeni, da je bil fašizem iztrebljen, kar velja še posebno za Trst, kjer zadnje čase neofašisti oholo in nekažnovano dvigajo glavo in zastrupljajo ozračje mirnega sožitja. Prihodnost našega naroda je v zvestobi idealom narodnoosvobodilnega boja, idealom enajstih nedolžnih žrtev, sta končala govornika.

Na slovesnosti so nastopili godba na pihala s Proseka, pevski zbor Vasilij Mirk in recitatorka krajevnega amaterskega odra Jaka Štoka.

Boris Simoneta

RADIO ŠE POMNITE TOVARIŠI

To nedeljo bomo oddajo Še pomnite, tovariši posvetili v celoti osebnosti revolucionarja, prvega komandanta slovenskih partizanskih čet, po vojni pa enega vodilnih mož pri rasti jugoslovanskega gospodarstva Franca Leskoška-Luke.

Spomine nanj bodo obujali partijski delavci, partizanski soborci in gospodarstveniki. Oddajo o Francu Leskošku-Luki pripravljajo Matija Maležič, Andrej Pengov, Lojze Štradiot in Stane Škrabar.

Naročam tednik »TV 15« za najmanj eno leto

Ime in priimek
Ulica, hišna št.
Kraj
Pošta

podpis

V sekciji partizanskih zdravnikov delajo izredno načrtno

O civilnem partizanskem zdravstvu

O civilnem partizanskem zdravstvu sva spregovorili z dr. Zoro Konjajevo prav zato, ker je imela referat o tej temi na nedavni skupščini sekcije partizanskih zdravnikov. Partizanski zdravstveni delavci so se namreč odločili, da nobene svoje medvojne dejavnosti ne bodo pustili neobdelane, oziroma, da bodo o njih zbrali vsaj vse tisto, kar je zbrati še mogoče.

Civilno partizansko zdravstvo, nam je pojasnila dr. Konjajeva, je terminus, ki ga je pravzaprav uvedel dr. Metod Mikuž in ki prav natančno opredeljuje to, kar je ta dejavnost pomenila. Na osvobojenem partizanskem ozemlju je bila, kot je znano, za vse življenjsko pomembne funkcije organizirana narodna oblast in tako je bilo organizirano tudi civilno zdravstvo. To seveda ni pomenilo ostre ločnice med tem in partizanskim zdravstvom v enotah, vendar so bili pogoji dela in namembnost v osnovi le drugačni.

Že dvainštiridesetega je na osvobojenem ozemlju No-

transke primanjkovalo zdravstvenih delavcev. Nekateri so se umaknili v Ljubljano in le redki so naprej opravljali svoje zdravniško poslanstvo na terenu. Tako so priskočili na pomoč najprej partizanski zdravniki iz enot in partizanskih bolnišnic, ki so civilistom dejali najnujnejšo kirurško pomoč, ali jih po potrebi cepili...

Na Dolenjskem je bila takšna pomoč še kako nujna ob bombardiranju Mokronoga... »Tako je zahtevnejšo kirurško pomoč dajal dr. Mušič in civiliste porazdelil v tri hiše, kjer so jih naprej oskrbovali domačini...«

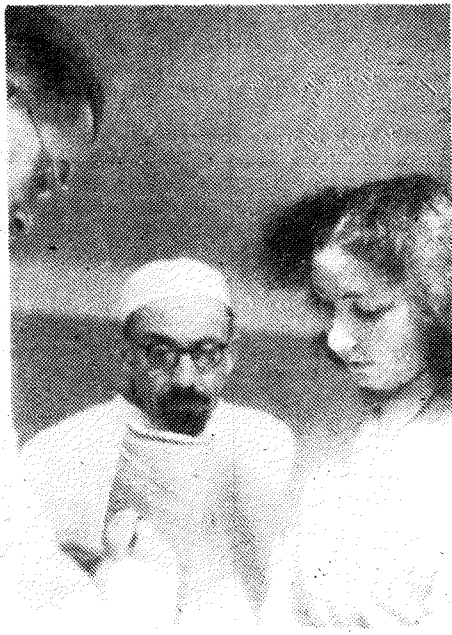
Po kapitulaciji Italije je civilno partizansko saniteto usmerjala in vodila civilna vojna oblast in komisija pri predsedstvu Snosa. Zdravstveni odsek je v začetku vodil dr. Vlado Milavec, po njegovi smrti pa dr. Marjan Ahčin...

Kaj vse je naša ljudska oblast zmogla in počela še sredi vojne vihere, da bi na vseh osvobojenih območjih domovine uvedla red in, da

bi prebivalstvo čutilo, da je tudi to delček tistega, za kar se bojuje in za kar je vredno vztrajati.

Dr. Konjajeva je v svoj za-

brez dvoma raziskovalcem še podrobneje razgrnil pogled v natančnost organiziranosti ljudske oblasti med NOB. Tako dobro organizi-

Dr. Breclj, dr. Cizelj, in dr. Zora Konjajeva ob poškodovani nogi Božidarja Jakca.

pis o partizanskem civilnem zdravstvu skrbno zabeležila celo vrsto podatkov, ki bodo

rano je bilo vse to že v vojnem času, da je na primer ožji odbor zdravniškega sve-

ta izdelal celo elaborat o zdravstveni in higienski službi ob času zloma Italije in načrtoval smernice za civilno saniteto v osvobojeni domovini!

Okraji in okrožja so imeli zdravnike, pri odborih so bile tudi zdravniške sekcije s sanitetnimi referati za reševanje vprašanj zdravstva civilnega prebivalstva.

Že statistični podatki v gradivu dr. Konjajeve so zgovorni: na osvobojenem ozemlju je delalo 1944. leta na primer 57 babic, za bolnišnico v Kanižarici (kjer je delala kot asistentka tudi dr. Konjajeva, takrat še študentka medicine) je znano, da je bilo v zasebni, preurejeni hiši nameščenih 40 bolniških postelj, da se je tam zdravilo 727 pacientov, da so opravili 507 operacij, zdravili 85 primerov nalezljivih bolezni, opravili 3699 zdravniških pregledov in 306 rentgenskih pregledov... Imeli so celo svoje posestvo in nekaj časa v veliki meri urejeno preskrbo s prehrano. Tako skrbno so zbrani podatki tudi o drugih civilnih bolnišnicah: kot o tisti v Trebnjem, v Starem trgu pri Ložu pa v Ribnici...

Znani so podatki, katere bolezni so najpogostejše zdravili in, koliko je bilo za

zdravstvene storitve treba odšteti.

Za prihodnje raziskovalce in nenazadnje tudi za tiste, ki so zadolženi za organiziranje zdravstva v morebitnih izrednih razmerah, bo brez dvoma dragocen še marsikak podatek, kot je denimo ta, da v Sloveniji ni bilo razširjenega pegavca, zaradi dovolj dobro uveljavljenih higienskih ukrepov za dosledno uničevanje uši in ušivosti.

Zakaj smo v pogovoru z dr. Zoro Konjajevo pobrali le nekaj iz njenega zbranega gradiva? Zakaj nismo kar objavili dela njenih zapiskov? Zato, ker smo želeli le opozoriti na to, kaj vse je še mogoče zbrati ter da ima trud mnogih borcev pri muhtotrpem in pogosto dolgotrajnem zbiranju gradiva iz NOV neprecenljivo vrednost iz različnih vidikov, ne le iz ožje zgodovinskega. Tudi zato smo odbrali le drobce, ker natančno vemo, da to gradivo ni ostalo le na papirjih pridne zbiralke, ampak je že našlo pot do objave, hkrati pa služi avtorici kot pripomoček pri številnih predavanjih o civilnem partizanskem zdravstvu (tega pa spremljajo še skrbno zbrani diapozitivi iz zakladnice fotoarhiva v MLRS).

B. Ž. J.

S seje koordinacijskega odbora odborov enot in služb NOV in POS Gradivo za zgodovino

Potem ko je član predsedstva RO ZZB NOV Slovenije Stane Markič zbranim govoril o notranjih in zunanje političnih gibanjih, je predsednik koordinacijskega odbora odborov enot in služb NOV in POS general Dušan Gorkič v poročilu podal pregled tistega, kar so odbori enot in služb NOV in PO Slovenije delali v minule obdobju, in kako so uresničevali svoje zastavljene načrte.

Naj si nekoliko osvežimo spomin: v Sloveniji deluje danes okoli 112 odborov skupnosti borcev, med njimi šest divizijskih, štirje osrednji, odbor koroških partizanov, osrednji odbor prekomorcev, vezistov, VOS, 41 brigadnih odborov pa odbor artilerijskih enot,

letalcev, slovenskih partizanskih mornarjev, enot vojaškega političnega vodstva ter 21 odrednih odborov. Potem je tu še 22 odborov samostojnih bataljonov ter onih organiziranih v enotah (VDV), 5 četnih ter 15 odborov različnih partizanskih služb (vezisti, intendanti, vojaško šolstvo, goriško vojni področje, obveščevalci, pravniki, zdravniki in sanitetni delavci...). V vseh teh naštetih odborih pa je organizirana in deluje še cela vrsta področnih odborov in podobodrov, ki so zvečine zelo aktivni.

Predsednik koordinacijskega odbora je ugotavljal, da je navezanost borcev na matične odbore trdna in je nadaljevanje bojnega tovarištva. Prav tako se je pove-

zovanje z domicilnimi občinami izboljšalo, zlasti pa še z občinskimi odbori v teh občinah. Načrti o letnih nalogah se usklajujejo in odbori se dogovarjajo tudi o razdelitvi finančnih sredstev. Ob tem pa je bila podana tudi ugotovitev, da nekateri odbori, predvsem tisti, ki imajo domicile v več občinah hkrati, šibkeje delujejo na ravni občin. Poleg nekaterih strokovnih in administrativnih težav se odbori srečujejo še s finančnimi.

Zbiranje in urejanje dokumentarnega gradiva je še vedno ena osnovnih nalog odborov, poleg nenehne skrbi za ohranjanje tradicij NOV s prenašanjem na mlajše generacije. Prav to slednje pa se najbolj

uspešno kaže v številnih pohodih po partizanskih poteh, ki so postali že tradicionalni.

Dušan Gorkič je spregovoril tudi o nekaterih slabostih pri delu odborov; te se kažejo predvsem tam, kjer bi odbori radi prerasli okvire svojega delovanja in pri proslavah ter srečanjih, ki jih nekatere enote po nepotrebnem podvajajo.

Gorkič je opozoril na nujnost še boljšega usklajevanja programov dela med odbori, tako kratkoročnih kot srednjeročnih, ter dodal, da manjše težave vendarle ne morejo zasenčiti doseženih uspehov. To so potrdili tudi razpravljalci.

B. Ž. J.

Standardizacija zdraviliških storitev

Naravna zdravilišča v SR Sloveniji so dokaj dobro usposobljena in lahko ponudijo uporabnikom visoko raven zdravstvenih in gostinskih storitev. S tem smo vsekakor lahko zadovoljni. Toda v zadnjih letih je prav ta dobra usposobljenost zdravilišč vodila v nekatere težave.

Ugotovljeno je bilo, da so zdraviliški delavci dajali uporabnikom izredno širok obseg storitev s področja medicinske rehabilitacije, ki ni bil vedno tudi potreben. Zato so bile cene zdraviliškega zdravljenja pogosto previsoke. To je med drugim vplivalo na to, da je bilo ob omejenih sredstvih omogočeno zdraviliško zdravljenje manjšemu številu uporabnikov. Zavoljo tega so bili v letošnjem letu v okviru Zdravstvene skupnosti Slovenije sprejeti standardi zdraviliškega zdravljenja.

Po teh opredelitvah bo uporabnik vedno deležen zdraviliških zdravstvenih storitev, katerih vrsta in trajanje bosta odvisna od zdravstvenega stanja in potreb uporabnika, in ne od usposobljenosti in zmogljivosti posameznega zdravilišča. Standardi zdraviliškega zdravljenja se razlikujejo glede na bolezenska stanja, so pa za isto stanje enako opredeljeni v vseh zdraviliščih, ki se ukvarjajo z njihovo rehabilitacijo. Kakšen tip standarda zdraviliških storitev mora biti zagotovljen uporabniku, mora opredeliti v napotnici konzilij zdravstvenega doma ali ustrezna zdravniška komisija za vojaške invalide oziroma spomeničarje. Standardov zdraviliškega zdravljenja, ki jih je sprejel zdravstveni svet skupščine Zdravstvene skupnosti Slovenije kot najvišje strokovno posvetovalno telo, je deset.

Z uvedbo te novosti, ki še je začela uporabljati v glavnem z junijem letošnjega leta, lahko pričakujemo smotnejši način opravljanja zdraviliških zdravstvenih storitev, pri čemer bo uporabnik dobil strokovno utemeljeno terapijo, ob ohranitvi dosedanjega dela nemedicinske oskrbe.

Malči Žitnik

Obiski

V sredo, 1. junija, je Ljubljano obiskala delegacija namibijskega osvobodilnega gibanja SWAPO, ki jo je vodil generalni sekretar te organizacije Moser Garoeb. Med drugim so obiskali tudi osnovno šolo Toneta Tomšiča, kjer so ljubljanskim pionirjem pripovedovali o boju namibijskega ljudstva.

★ ★ ★

Minuli ponedeljek je prišla v Slovenijo delegacija avstrijskega združenja nekdanjih taboriščnikov Kazzetverband z Dunaja. V domu vojaških invalidov v Strunjanu so se pogovarjali s predstavniki slovenske borčevske organizacije o nadaljnjem sodelovanju.

★ ★ ★

Danes je na obisku pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije delegacija državnega sekretariata za vprašanja borcev NR Angole. Gostje so se pozanimali o načinu in delovanju naše borčevske organizacije ter se zadržali s predstavniki slovenske borčevske organizacije v prijateljskem pogovoru.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Nekaj misli s programskih konferenc borčevskih organizacij

Je že tako, da naš kampanjske navade le zlagoma zapuščajo. Tako nas je v času letnih konferenc spet zasula pošta s poročili. Upati je le, da bomo tudi naprej, med letom lahko dobivali vsaj krajše vesti o tem, koliko in kako se njihovi načrti uresničujejo.

Naj tokrat v nekaj vrst strnemo več poročil z letnih konferenc.

V Slovenskih Konjicah so imeli borci konferenco že marca. Ugotavljali so, da je med njimi le še približno deset odstotkov zaposlenih, deset odstotkov kmetov, nekaj več gospodinj in večina upokojencev. Zaradi visoke starostne sestave je tudi pri njih več problemov na področju zdravstva. Tako so lani ugotavljali porast revmatičnih obolenj in obolenj hrbtenice ter okvar ožilja in srčnih obolenj.

Kar zadeva socialno problematiko te generacije, jo rešujejo uspešno, pri čemer pa so ugotavljali, da že samo administrativno delo - razdeljevanje priznavačin in drugih oblik pomoči precej stane (samo za enkratne poštno usluge so morali pri izplačevanju priznavačin odšteti 50.574,50 din).

Sicer so bili z dosedanjim delom na področju razvijanja revolucionarnih tradicij zadovoljni. Njihovo delovanje se je zrcalilo v sodelovanju pri vrsti proslav in obletnic. Drobce te njihove dejavnosti je tudi Vodnik po planinski poti ob spomenikih in obeležjih NOB v občini, ki ga je izdalo Planinsko društvo Zreče. Tekoča naloga, ki se že uresničujejo, je ureditev spominske koče Milenku Kneževiču na Tolstem vrhu.

Iz poročila o aktivnosti in delu krajevne organizacije vojaških vojnih invalidov na Plavžu je razumeti predvsem, da skrbijo za zdravstvena vprašanja s področja vojaških invalidov

in, da redno spremljajo novosti s tega področja. Dogovorili so se tudi, da kljub preoblikovanju borčevskih organizacij na Plavžu ni posebne potrebe, da bi se hkrati preoblikovala invalidska. Kajti, so menili, invalidi imajo le nekatere ožje skupne probleme in posebnosti, ki drugih ne zadevajo neposredno.

Z Raven na Koroškem nam sporočajo, da borci na svojih konferencah niso razpravljali le o ožjih problemih, ampak so razgrinjali tudi vprašanja iz gospodarstva in drugih področij na ravni občine. Letos bodo sodelovali v vseh že utečenih akcijah, kakršna je kurirčkova pošta. Povezanost z borčevskimi organizacijami v pobratenih mestih in tudi z borci onstran meje, na avstrijskem Koroškem, je dobra, prav tako pa so zadovoljni s svojim deležem sodelovanja v samoupravnih organih in v delegatskem sistemu. Organizacija šteje 1771 članov in si prizadeva, da bi, če ne že vsi, pa vsaj v kar največjem številu še aktivno sodelovali pri uresničevanju letnih in dolgoročnejših načrtov ZZB NOV.

Iz Titovega Velenja so nam že pred časom poslali cel seznam članov ZZB NOV, ki so prejeli aprila na slovesnosti v Domu borcev in mladine visoka državna odlikovanja. Triinštirideset jih je prejelo ta priznanja za nesebično in požrtvovalno družbeno ter politično delo.

Krajevno združenje je v Lazah pri Logatcu, ki je eno manjših, kar živahno deluje. Tako so ugotavljali ob letnem poročilu predsednika in o tem je pričalo tudi šest državnih odlikovanj članom in članicam ter borčevske organizacije. Njihova medvojna aktivnost pa bi našla svoje mesto tudi v občinski kroniki, katere priprava gre h koncu.

Poročila in prispevke iz zgoraj naštetih krajev so nam poslali: Franjo Marošek, Bogdan Pohar, Drago Miklavc, Tine Slatinšek in Ivan Poženel-Blaž.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Kolikor učencev, toliko članov krožka Vse jih zanima!

Ko se peljete po stari cesti Celje-Maribor, je le nekaj kilometrov pred Slovenskimi Konjicami tabla z napisom Stranice. Mislili bi si, spet ena izmed vasi, kot jih je toliko v Sloveniji. Vendar se motite. Če že po drugem, se Stranice razlikujejo od drugih po osnovni šoli, sicer je samo podružnična, vendar je šola. Ime ima po našem revolucionarju in mislecu Veljku Vlahoviču, ki je umrl ravno na dan, ko so položili temeljni kamen za šolsko zgradbo.

Čeprav ima šola le osemdeset učencev, ima veliko krožkov, ki jih obiskuje precej otrok. Dva krožka, taborniški in prometni, sta še posebej pomembna, saj se učenci naučijo marsikaj pomembnega za življenje. Taborniški krožek je samo podružnica taborniškega oddela Sto talcev, ki deluje v Stranica. Kot je dejala mentorica krožka in načelnica oddela Zdenka Puhar, imajo veliko članov. Tako jih je v oddelu okoli sto trideset, v krožku pa sedemdeset. Taborniške ure vodijo zunanji sodelavci, ki so predvsem srednješolci, in so polni znanja s tega področja. Vestno se pripravljajo in tudi dosežajo dobre rezultate na raznih taborniških tekmovanjih. Seveda pa večino časa preživijo v naravi, v okolici šole. Pogosto jih obiščejo borci in jim pripovedujejo o svojih doživetjih med vojno. V Stranica je že tradicija, da so na taborniških poho-

Zdenka Puhar

dih vodniki nekdanji partizani. V okviru taborniškega krožka se učenci seznajajo že z vrsto drugih stvari, ki ne sodijo samo med tabornike. Tako so si ogledali vojašnice in se seznanili z orožjem. Pogosto jih peljejo v bližnje gozdove in jim pokažejo, ka-

ko se postavi šotor. Naučili so se tudi, kako si urediš zasilno zaklonišče v gozdu. Razložili so jim namen in uporabo zaščitne maske, znajo se tudi orientirati v naravi in drugo. Zdenka Puhar pravi, da je pravi užitek delati z učenci, ki jih zanima vsaka stvar okoli njih.

Veliko učencev se zanima tudi za delo prometnega krožka. Učenci se med delom v tem krožku seznajajo s splošnimi prometnimi pravili in predpisi, posebno pozornost pa namenijo prometnim razmeram v njihovi okolici. Odkar obstaja krožek, ni bil noben učenec vpleten v prometno nesrečo. Največ časa pa pri krožku porabijo za pripravo na kolesarski izpit. Dokler ga vsak ne opravi uspešno, se ne sme voziti v šolo s kolesom. Zgodilo se je, da so sošolci zaplenili kolo učencu, ki še ni imel izpita. Velika pridobitev za krožek je prav gotovo magnetna tabla, ko ponazarja semaforizirano križišče. Prej so si razne položaje risali na tablo, zdaj pa vse to vidijo zelo nazorno na tabli. Zelo dobro sodelujejo z miličniki iz Vitanja in Slovenskih Konjic. Večkrat jih obiščejo in učencem pripovedujejo o prometu in svojem de-

lu nasploh. Šola ima tudi pet poni koles, s katerimi se učijo voziti učenci, ki so doma na oddaljenih kmetijah. Člani krožka, to pa so vsi učenci

Robi Košič, Aleš in Andrej Marinčič, Aleš Bogatin, Branko Borenšek ter Bojan Korošec – učenci tretjega razreda in Gojko Jevšenol, Peter Lapošek, Branko Robar ter Tonči Ferlin – učenci četrtega razreda z velikim zanimanjem spremljajo dogajanje na veliki magnetni tabli

šole, se v delo vključijo ponavadi že v prvem razredu. Kot je dejal Robi Košič, je imel največ težav pri vožnji s kolesom takrat, ko je moral zavijati v levo. Zdaj je tudi to prava malenkost.

Pogovoru o delu taborniškega in prometnega krožka sta se pridružila tudi brata Aleš in Andrej Marinčič. Oba sta člana krožkov že iz prvega razreda. Pri tabornikih sta se naučila postavljati šotor, kuriti ogenj, znata delati vozele in druge spretnosti. Zelo se veselita počitnic, ko bosta odšla s taborniki taborit na Kolpo in na Roglo. Lani sta bila deset dni na Rogli in sta se veliko naučila. Dejala sta

tudi, da sta vesela vsakega srečanja z borci, saj ju veliko zanima o njihovem boju med vojno. Letos so nosili tudi kurirčkovo pošto.

silskega društva v Stranica. Eden od članov te desetine, Bojan Korošec, je povedal, da delajo v dveh skupinah in da so se že veliko naučili. Vadijo polaganje cevi, vzgiz brizgalne in se pripravljajo na razna tekmovanja. Bojan je letos naredil tudi izpit za pionirja-gasilca. Pravi, da se je gasilske spretnosti naučil od njihovega inštruktorja Mira Cvelferja.

Obisk na osnovni šoli Veljka Vlahoviča v Stranica je kar prehitro minil. Že samo to, kar smo izvedeli, priča, da

Majda Brdnik, mentorica prometnega krožka

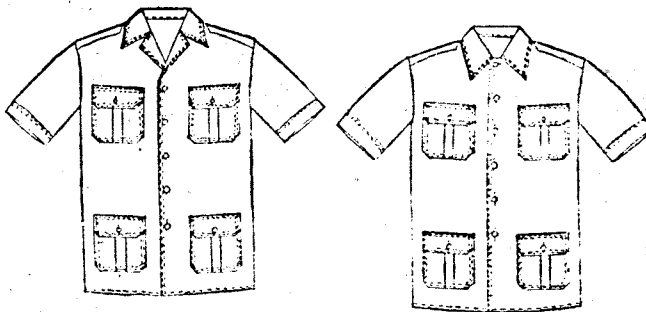
jim ni dolgčas in da lahko vsemu daš novo vsebino in nov pomen.

Bojan Kuntarič

Nove srajce

Starešine jugoslovanske ljudske armade bodo še to poletje dobili nov del opreme. Gre za poletne srajce s

co. Imele bodo štiri žepe, nosile pa se bodo čez hlače. Srajce s kratkimi rokavi bodo izdelane iz bombažno-sin-

kratкими in dolgimi rokami. Ta sklep, ki so ga pred nedavnim objavili v zveznem sekretariatu za ljudsko obrambo, bo brez dvoma razveselil številne starešine kopenske vojske, vojnega letalstva in protizračne obrambe. Naša vojna mornarica pa ima srajce s kratkimi rokavi že nekaj časa med svojo opremo. To koristno novost predvidevajo tudi pravila o vojaški uniformi, ki jih bodo sprejeli v prihodnje.

Nove srajce bodo imele enak kraj in obliko ter bodo podobne sedanjim letnim srajcem. Izdelane bodo v treh barvah, in sicer v sivo olivni za starešine kopenske vojske, svetlomodri za vojno letalstvo in PLO ter svetlo drap barvi za vojno mornari-

tetične tkanine, z dolgimi rokavi pa iz volne in sintetične.

Z nakupim novih srajcev bo treba nekoliko počakati. Proizvajalci so začeli izdelovati srajce šele po tem, ko so ustrezni organi sprejeli predlog članov sveta za uniforme. Najbolj zapleten del predstavlja priprava velikosti. Ta se bo razlikovala od sedanjih, ker se bodo nove nosile prek hlač in je njihova dolžina zelo pomembna za zunanji videz starešin. Ker pa so se proizvajalci in odgovorni v JLA že pripravili na to delo, bo mogoče nove srajce kupiti konec julija ali v začetku avgusta. Sedanje srajce pa naj bi starešine prenehali nositi konec 1985. leta.

B. K.

Rudi Matko

Šport v SLO in DS

Za izvajanje nalog, ki izhajajo iz našega koncepta splošne ljudske obrambe in družbene samozasčite, so poleg strokovno usposobljenih nujno potrebni tudi telesno dobro pripravljeni ljudje. Veliko in pomembno nalogo pri tem imajo gotovo številna športna društva in klubi, ki so v vsakem večjem kraju pri nas. Posebno mesto gre prav gotovo klubom tako imenovanih borilnih športov. V njih se člani pripravljajo in učijo, kako lahko golorok premaga oboroženega sovražnika, ne glede na to ali ima strelno ali hladno orožje ali pa napada samo z rokami. Pri nas v Sloveniji skoraj ni kraja, kjer ne bi

imeli karate klubov. Zadnje čase smo pričali oživljanju dela boksarskih klubov, prav tako deluje tudi nekaj rokoborskih klubov. Ne smemo pa pozabiti judo klubov. Eden najboljših v Sloveniji in Jugoslaviji je gotovo judo klub Impol iz Slovenske Bistrice.

Ta nadvse uspešen športni kolektiv je začel delovati 1959. leta pod okriljem mladinske organizacije v tovarni Impol. Danes šteje približno sto aktivnih članov, ki tekmujejo v pionirski, mladinski in članski konkurenci. Dobili so več kot dvesto kolajen na republiških, državnih, mednarodnih, evropskih, svetovnih in balkan-

skih prvenstvih ter sredozemskih igrah. Trije njihovi člani so se udeležili tudi tekmovanja na olimpijskih igrah. V Münchnu je tekmoval Stanko Topolčnik, v Montrealu Janez Vidmajer in v Moskvi Franc Očko. Kandidata za prihodnje olimpijske igre pa sta Franc Očko in Filip Leščak.

V klubu so ponosni tudi na moštvene dosežke. V zbiranju točk za slovenski pokal, ki ga osvoji ekipa z najboljšimi rezultati od pionirske pa do članske konkurence, so bili dvanajstkrat najboljši in enkrat drugi. V zvezni ligi so bili 1975. leta prvi, sedemkrat so bili drugi, dvakrat tretji, enkrat četrti in enkrat šesti. V tekmovanju za jugoslovanski pokal so bili trikrat prvi, dvakrat pa drugi.

Vseh teh rezultatov prav gotovo ne bi dosegli, če ne bi njihovo delo temeljilo na do-

mačih trenerjih in tekmovalcih. Nekdanji as juda Stanko Topolčnik je trener članske in pionirske ekipe, mladim ko vrsto pa trenira Janez Vidmajer. Njihov klub na žalost nima ženske ekipe. Vzrok je pomanjkanje prostora, saj nimajo svoje dvorane in trikrat na teden gostujejo v dvorani Partizana.

Kot pravijo v klubu, bi imeli gotovo precej več članov, če bi imeli svoje prostore za vadbo. To jim lahko verjamemo. Prav gotovo pa bi bilo to dobro tudi za koncept SLO in DS. Še nečesa ne smemo pozabiti. Vsak član je tudi deležen vzgoje, tako da med judoisti v Slovenski Bistrici ni ljudi, ki bi jih vzgajali cesta in gostilna. Vsak dinar, ki ga vložimo v šport, v množični šport, se nam tako večkratno vrača.

B. K.

Ugodna ocena dela OK ZRVS v Zasavju

Konec maja so delegati občinskih konferenc zveze rezervnih vojaških starešin v Hrastniku, Trbovljah in Zagorju obravnavali poročila o delu teh konferenc v lan-

ski starešine in organizacije ZRVS tudi lani pri svojem delu zelo uspešni. Zaradi dobre organiziranosti in strokovne usposobljenosti njihovega članstva in pa opre-

pravil v okoljih, kjer delajo in živijo, v obrambno-vzgojno in samozasčitno usposabljanje delovnih ljudi in občanov, predvsem pa mladine. Kljub tem temeljnim dejavnostim predvsem v bazi ne zaostajajo pri izvajanju drugih družbenih dejavnosti, kot so negovanje revolucionarnih tradicij in varovanje pridobitev NOB, podružbljanje SLO in DS, utrjevanje delegatskega sistema, razvi-

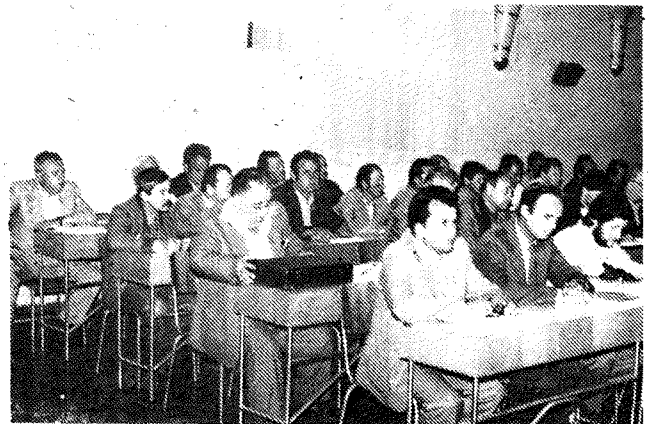
janje bratstva in enotnosti ter ukrepov za gospodarsko stabilizacijo.

Vse tri organizacije so med drugim obravnavale tudi statutarni sklep republiške konference o delovanju MS ZRVS, vprašanje o spremembi imena organizacije, o delu aktivov v OZD, o delovanju obrambnih krožkov in drugih.

Tekmovanje enot civilne zaščite

Na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani je bilo 13. občinsko tekmovanje enot civilne zaščite za prvo medicinsko pomoč. Sodelovalo je 41 ekip s po 6 članov iz delovnih organizacij in krajevnih skupnosti bežigradske občine. Prvo mesto je osvojila ekipa iz krajevnih skupnosti Jože Štembal.

Organizacijo tekmovanja, ki je bila dobro pripravljena, sta izvedla občinski štab za civilno zaščito in odbor Rdečega križa. Namen tega je bil

Zasedanja občinske konference ZRVS v Trbovljah so se udeležili številni gostje, med katerimi sta bili tudi delegaciji pobratenih občin iz Lazarevca in Jesenic. (Foto: Toni Podbevšek)

skem letu, sprejeli zaključne račune in programe dela za letos.

Skozi pestro in vsebinsko razpravo, v katero so posegli tudi številni gostje, so ugotovili, da so bili rezervni voja-

deljenih nalog, ki jih družba namenja tej organizaciji, dobiva ZRVS iz leta v leto vse večji pomen. Rezervni vojaški starešine se tega zavedajo in se z vso resnostjo vključujejo v izvajanje obrambnih

vzpodbujati pri članih ekip željo po čim boljšem znanju in obvladavanju veščin iz prve pomoči ter usklajati delo ob najrazličnejših poškodbah, pri predavateljih pa željo po čim uspešnejšem izvajanju ob upoštevanju sodobnih učnih metod in dosežkov. Še posebno so s tem tekmovanjem želeli doseči zanimanje med prebivalstvom, pripadniki civilne zaščite v organizacijah združenega dela za prvo medicinsko pomoč ter dejavnosti Rdečega križa in CZ v celoti.

Dušan Rebolj

Prvo tako obsežno zbrano gradivo o pionirjih Pionirska organizacija v Sloveniji 1942–1982

Lani je pionirska organizacija praznovala 40-letnico. Gradivo o tem, kako so pionirska organizacija in njeni pionirji dihali teh štirideset let, pa ni bilo nikjer zbrano. Sedaj imamo pred seboj zbornik Pionirska organizacija v Sloveniji 1942–1982, ki ga je izdala Zveza prijateljev mladine Slovenije, knjigo, ki jo je pred kratkim natisnilo CGP Delo na 273 straneh in v 3000 izvodih. Zbornik je prvo delo o razvoju in delovanju Zveze pionirjev Slovenije.

Prvi del – pionirska organizacija med NOB-1, 1942–1945 in drugi del o obdobju med 1945–1950 je delo Nataše Urbanc, ki v Muzeju ljudske revolucije Slovenije proučuje pionirsko in mladinsko gibanje. Z arhivskim gradivom, dokumenti in pričevanji podprepljuje sintezo delovanja pionirske organizacije v posameznem obdobju. Tako omogoča celosten pogled na otroka: najprej otroštvo, obenem pa oblikovanje pionirjev in angažirane ljudi, tako v NOB kakor v

povojni graditvi. Vseskozi pa veje poudarek na učenju: ko odrasča, takrat se mora otrok učiti! Ta nit se vleče vse od narodnoosvobodilnega boja pa do danes, do Jugoslovanskih pionirskih iger, ki so namenjene razvoju otrokove ustvarjalnosti, skozi misel, pri kateri so se tako pogosto ustavljale Titove besede: Učite se, učite se in še enkrat – učite se!

»Pravzaprav je bilo kar težko zbirati raztresene drobtine,« je dejala Nataša Urbanc na tiskovni konferenci. »Virov je zelo malo, za prvo povojno obdobje celo manj kot za vojni čas. Morda se bralci ne bodo strinjali z vsem, kar smo zapisali. Hvaležni bomo za vse pripombe in dopolnitve. Zbornik ni znanstveno-raziskovalno delo, je pa pomembna osnova za nadaljnja raziskovanja tega področja. Pomembno se mi zdi predvsem to, da so v delu poudarjene aktivnosti pionirjev, množičnost, organizacija pionirjev, in ne posameznik, pač odsev življenja naših lju-

di, in tudi ljubezen za Tita, ki se je tako naravno rojevala že med otroki v času NOB.«

Pionirji so imeli svojega prijatelja-Tita. Zato nosi zbornik tudi več Titovih nagovorov, namenjenih otrokom ob raznih priložnostih.

Nit se plete naprej, kakor je rasla in se krepila pionirska organizacija. Za nekatere dejavnosti je morda gradiva premalo, zato so ponekod vrzeli, ponekod pa je čutili ponavljanje, ker je vsak avtor pisal o isti stvari iz svojega zornega kota. Devetnajst avtorjev je pisalo prispevke, sicer pa je sodelovalo še trideset sodelavcev. Pionirji ohranjajo izročila NOB, Pionirji v družbenih organizacijah in v družtvih, Kulturno-umetniška dejavnost ter Pionirji med počitnicami so obsežna poglavja, kamenčki v mozaiku celostne podobe zbornika Pionirska organizacija v Sloveniji. Iz njega veje delo tisočih mentorjev, prosvetnih delavcev, mladine, strokovnih in družbenih delavcev, ki so z vsem svojim srcem pomagali stotisočim pionirjem in jih vzgajali v njihovi organizaciji ter drugih družbenih organizacijah in društvih. Njim je ZPM podarila in namenila ta almanah in tistim, ki so še danes v areni življenja in dela Zveze pionirjev. Hkrati je zbornik najlepše darilo medvojnim pionirjem.

Živa Drole

Levstikove nagrade Mladinske knjige

Za bogatenje otroškega sveta

Letošnji Levstikovi nagradenci so: **Berta Golob, Kostja Gatnik in Tone Partljič**. Golobova je prejela nagrado za učbenik slovenskega jezika Žive besede. Žirija je v obrazložitvi izbire zapisala, da je ta knjiga razgrnitev jezikovnega razvoja, njegovih zakonitosti in značilnosti ter prikaz razgibanosti vsakdanjega življenja jezika. Otroku, solarju, so na razumljiv način razložena osnovna vprašanja govorne in pisane besede.

Kostja Gatnik je prejel nagrado za ilustracije treh mladinskih knjig: Mrzla reka, Nove prigode profesorja Modrijanka in Srbske narodne pripovedke – za izvirnost in nova iskanja v ilustraciji.

Tone Partljič pa se je izkazal tudi z mladinsko prozo; tokrat s knjigo Hotel sem prijeti sonce, v kateri na svoj znani humorni način, z rahlo ironijo niza mladoštne spomine v kratkih zgodbah.

B. Ž. J.

Žive vezi

V počastitev letošnjega Vlaka bratstva in enotnosti so delavci Koroškega pokrajinskega muzeja revolucije v Slovenj Gradcu pripravili in odprli stalno razstavno zbirko »Žive vezi krajev Koroške krajine s pobratenimi kraji v Jugoslaviji«. Razstava prikazuje dvoje tematskih poglavij, in sicer: vdor okupatorja, izgon Slovencev, razmeščanje pri družinah v Srbiji in v drugih območjih Ju-

goslavije, življenje in delo izgnanih Slovencev, vključevanje v enote NOV in vrnitev preživelih; povojna srečanja izgnanih Slovencev s svojimi gostitelji, predvsem od 1961. dalje, ko je odpeljal v Srbijo prvi »Vlak bratstva in enotnosti«.

Razstavna zbirka zajema okrog 150 fotografij in drugih dokumentov. Dne 4. in 5. junija so si razstavo ogledali tudi gosti iz Srbije, udeleženci letošnjega »Vlaka bratstva in enotnosti«.

Adolf Ankon

Na zalogi celo bolezni

Ce se trgovci dandanes ne hvalijo z veliko izbiro blaga, kakor so se včasih, češ da imajo na zalogi prav vse, seveda tudi ptičje mleko pa bi se lahko pobahali marsikje kupci. Ljudje so kajpak prilagodljivi in dobro vedo, kako je treba ravnati, da življenje ni klavarno še bolj, kot radi vsi tarnamo. Saj jih ni treba učiti, kaj in kako naj ravnajo! V navadi so sicer lepe besede, naj bi vsi ravnali stabilizacijsko. Ravnamo pa seveda tako, kakor si vsakdo zamišlja, kako se naj sam stabilizira. Zato prevladuje prepričanje, da se pač moraš znajti, po zasebnem pogovoru: Zanesi se nase in svoje prase! To ni nobena življenjska modrost, marveč prirojena lastnost človeškega rodu, saj je znano, da ima celo vsak svetnik obrnjene roke k sebi. (Kar oglejte si stare gotske kipe!)

Prav pa je, da o ljudeh mislimo in govorimo lepo in spoštljivo. Človeku je sladko pri srcu, ko kdo pohvali nesebičnost in dobroščnost naših dragih bližnjih. Tako nam je letos tudi zelo utrdilo vero v človeka, da so se nekateri, čeprav ne kdo ve kako številni, občani ali sobolniki velikodušno odpovedali lastnim zdravilom. Pomislite, ponudili so jih celo zastoj trpečemu delu našega bolnega občestva, ki zaman povprašuje po zdravilih v lekarnah! Izdali so skrivnost, da imajo neizčrpne (morda neizčrpane?) zaloge zdravil iz tistih časov, ko se je bilo treba pač založiti, če si že kaj misli na prihodnost. Nič modrovanja, nobenega filozofiranja o prihodnosti! To je vendar čisto preprosto: prihodnost si je treba zagotavljati z zalogami! To ve vsak hrček, jazbec in prav tako so po tem življenjskem pravilu ravnajo verice, ki že poleti začnejo zbirati lesnike za zimo. Treba je misliti, računati le s tem, da bomo živeli najmanj sto let. Smrti ni treba pričakovati, in zato doslej še nismo nakupovali na zalogo nagrobnih vencev in drugih posmrtnih potrebščin. No, ljudje z zalogami zdravil so torej velikodušni; najbrž so pomislili, da se jim po smrti ne bo treba zdraviti in zdravljene privoščijo vsem drugim. Morda so ozdraveli spričo prijetne zavesti, da so založeni z zdravili za vse vrste znanih in še neodkritih bolezni. Najpreprostejša razlaga, zakaj so tako velikodušni, pa je, da zdravil pač ne potrebujejo ali da potrebujejo prenapolnjena skladišča za drugo blago. Včasih smo pri nas cenili kot tako imenovano univerzalno zdravilo ali nekakšno panacejo pristno domače »hudičovo olje«, od slivovke, brinovca, tropinovice itd. Ne vem, zakaj tega zdravila nesebični dobrotniki ne ponujajo bolnikom. Marsikdo bi ga res hvaležno prevzel, saj tudi špirita ne dobiš v lekarni tako zlahka.

Ni pa hvaležna naloga govoriti o človeški hvaležnosti. Ko so velikodušni zasebni založniki zdravil ponudili svoje zaloge našemu zdravstvu, jih je to, zdravstvo namreč, nekako nehvaležno zavrnilo, češ stara zdravila so nevarna! Očitno pa so res stara, saj novih zdravil že tako dolgo ni. Baje se s starimi zdravili ne dá zdraviti niti bolezni, ki jih imajo ljudje tudi na zalogi; ali: zdravila so si nakupili in nakopili za bolezni, ki jih morda imajo na zalogi...

-efes

Zbornik ob obletnici

Ob 800-letnici Žalca je izšel obširen Zbornik. V kratkem sestavku ne moremo naštetih vseh prispevkov. Opisana je zgodovina posameznih organizacij združenega dela, pri zgodovini Feralita zasledimo podatek o stavkovnem gibanju, opisana so društva, posamezni kulturni delavci, objavljeni so krajši sestavki itd. Med objavljenimi sestavki je opisana Savinjska pot, v sestavku je opozorilo na posamezne spomenike NOB, ki so ob poti. Okupacije se dotika sestavek Vlaste Bernik »Žalska osnovna šola od začetkov do današnjih dni«, opisani so dogodki od aprila 1941 do 1945 – ena stran, v sestavku Marinke Marovtve »Center za usmerjeno izobraževanje« so navedeni učenci nekdanje obrtne šole, ki so padli med vojno.

Ob tem naštevanju se sprašujemo. Kaj pa zgodovina NOB? Objavljen je sestavek Anice Končanove »Ukradeni otroci«, ki govori o tragediji slovenskih otrok, ki so jih Nemci odtrgali od družin. Objavljen je tudi sestavek Jožeta Vurcerja »Vstaja v Spodnji Savinjski dolini 1941. leta«. Sestavek zelo pregledno piše o začetkih vstaje, o prvih akcijah, o prvih aktivistih Savinjske

doline, o prvih žrtvah. Ob vsej tej pestri vsebini pa smo lahko razočarani. Nikjer nismo našli podatkov o delovanju skupine naprednih razumnikov na Meščanski šoli v Žalcu, ne najdemo podatkov o dr. Petru Držaju, zdravniku iz Novega Celja, ki je bil povezan s temi razumniki. Ali bo res utonil v pozabo podatek, da je bila leta 1940 ustanovljena na šoli celica KPS, dejstvo, da je napredne učitelje večkrat obiskal Boris Ziherl, ki je med drugim dajal navodila, kako je potrebno učiti zgodovino na marksistični osnovi. Ali podatke, da je bil v razredu Fani Koširjeve sin tovariša Žagarja, ki se je tedaj vrnil iz Sovjetske zveze. Pripovedi o življenju v SZ in njenih ljudeh je Koširjeva s pridom izkoristila za širjenje znanja o SZ in socializmu tudi pri drugih otrocih. Vse te in še kopico drugih podatkov, bi

avtorji zbornika lahko našli v knjigi Antona Kotnika »Komunistična partija v revolucionarnem delavskem gibanju Savinjske doline« ali bi naprosili tovariša Kotnika, da bi pripravil prispevek o zgodovini KP v Žalcu.

Druga pomanjkljivost je, da je vse premalo osvetljeno 1941. leto v samem Žalcu. Okupator je že leta 1941 izgnal 21 družin s 75 člani, aretirano mnogo domačinov in jih 27. 12. 1941 7 ustrelil. Zakaj ni osvetljeno dejstvo, nekje se samo omenja, da je imel okupatorčasne zapore v hmeljarni HED. Tu so bili Žalčani in okoličani zaprti cel mesec. Zakaj avtorji zbornika niso uporabili knjige Dane Debič »V tej noči pretemni...«, ki je izšla 1960. leta. Našli bi podatke o prvem odboru OF, o njihovem sekretarju Jožetu Hoferju. V enem izmed sestavkov je omenjen hišnik šole Herman Stefan, zamočan pa je podatek, da je bil član prvega odbora OF. Lahko bi naprosili Rada Zakonjska,

da bi napisal zgodovino tega prvega odbora OF, saj njihovo delo opisuje v svoji knjigi »Velika preizkušnja«. Tudi Dane Debič večkrat piše o prvih dneh okupacije, recimo v monografiji Rbje.

Janko Herman, rojen 13. 12. 1924, ustreljen 27. 12. 1941, sedemnajstletni fant, je dan pred smrtjo sporočil domov: »Jutri me bodo ustrelili in jutri je moj god!«

Sedem jih je bilo ustreljenih v letu 1941, Branko Krašovec in Jože Luskar pa 1942. leta. Jože Luskar je zadnje pozdrave pripisal na poslovnem pismu Ivana Jazbinskega, ki je bil ustreljen z njim. Ne smemo pozabiti, da je okupator po ustrelitvi prvih devetih rodoljubov iz žalske organizacije odgnal v taborišča smrti dvajset družinskih članov ustreljenih.

Veliko je v Zborniku napisanega o zgodovini Žalca, zato je še tem bolj boleče in vprašljivo, zakaj je izpuščena zgodovina prvih dni okupacije v samem Žalcu?

Franc Ježovnik

Kje je pokopan partizan Zmago

Na poizvedovalne članke z naslovom »Neznanke iz zgodovine Tomšičeve brigade« se je odzvalo 15 tovarišev in tovarišic, in sicer: o Društvih kmetskih fantov in deklet Cita Maren in Maks Žnidar iz Utika ter Ivan Vesenjak iz Celja, o udeležencih oktobrske revolucije z Gorenjskega Helena Suštar iz Ljubljane, o partizanskih prostovoljcih z Gorenjskega Franc Košir z Gorici pri Golniku, Janez Smitek iz Kroke in Ivan Pipan-Božo iz Maribora, o belogardistični zasedi na Panchu Tone Trtnik iz Vevč in Jože Rupnik iz Ribnice na Dolenjskem ter Stane Škrabar-Braškar iz Kopra, o presenečenju sredi belega dne Ivan Lamovšek-Runo iz Ljubljane-Rudnika in Tone Martinšek iz Ljubljane-Šiške, o zvezah z Mokra čez Črno vas v Ljubljano Ivan Jevč-Cufi iz Ljubljane-Rudnika, o gibanju 1. bataljona Tomšičeve brigade med nemško ofenzivo Jože Vesel z Lavrice in o partizanski bolnišnici ob Bavščici pri Hudem Rogatcu Marija Kogej-Meta. Sporočili so mi mnoge zanimive potankosti in pripomogli priti večini neznankam do dna. Z njihovo pomočjo bom izpopolnil besedilo za knjigo TOMŠIČEVA BRIGADA – 1942–1943 in popravil napake, ki izvirajo iz manj natančnih pričevanj ali listin. Za sodelovanje se najlepše zahvaljujem in prosim za nadaljnjo pomoč.

Brez odgovora sta ostala moja vprašanja o tem, kdo je bil padli kurir Dragar ali Drago (padel 24. decembra 1942 v bunkerju nad Kovčevim mlinom pri Podlipoglavu) in kje živi najbližji sorodnik padlega Jožeta Čakša-Pepija.

Marija Kogej-Meta je povedala, da v bolnišnici Tomšičeve brigade ob Bavščici pod Hudim Rogatcem, ki jo je vodila ona, ni umrl noben ranjenec. Ljubljancan Zmago, ki ga je po zadnji plati razmesarila bomba, je umrl šele po prenosu v Bercetovo bolnišnico Krvavice v Iški, kjer so mu iz rane očistili črve. Znano je namreč, da črvi pomagajo pri celjenju, ker zro gnoj in tako preprečujejo zastrupitev. Zares se to sliši malce neprijetno, vendar je resnično. Ko so partizan Zmagu rano očistili črvov, je dobil sepo in umrl. Se pravi, da je treba njegove posmrtnne ostanke iskati na pokopališču Bercetove bolnišnice Krvavice in ne ob Bavščici.

Po pričevanju Marije Kogej-Mete je mogel Zmago umreti nekako februarja 1943. Arhiv Bercetove bolnišnice Krvavice se ni ohranil. Le-ta bi bil zelo zanimiv, ker se je v tej bolnišnici zdravilo veliko borcev Tomšičeve brigade, Morda bo istovetnost partizana Zmaga in drugih umrlih ranjencev Tomšičeve brigade lahko pojasnil kdo od Bercetovih sodelavcev, ki so bili po večini domačini iz Iške.

Odgovore na vprašanja o neznankah iz zgodovine Tomšičeve brigade, druge podatke in spomine o Tomšičevi brigadi sporočajte na naslov: Franci Strle, novinar, Sattnerjeva 15/E, 61000 Ljubljana ali po telefonu na štev. 266-682 prek 061!

Franci Strle

Nove knjige pri založbi Borec

Začelo se je pri Danquerquu

Kaj se je začelo pri Dunquerquu? Pripoved Viktorja Jerihe, nekdanjega španskega borca in prostovoljca v francoski armadi, opisuje skupino »Špancev«, ki so doživeli polom pri Dunquerquu ter se znašli v vojnem ujetništvu, od koder jih je nacistični mlin vrgel v Mauthausen.

Avtor novega romana ni popoln novinec v pisanju, saj je že leta 1971 izdal knjigo pod naslovom Fantje z vseh koncev sveta.

Besedilo je za tisk priredil Ivo Zorman, knjigo je opremil Miran Mohar, izšla pa je v 3000 izvodih.

B. Ž. J.

KRIZE NAŠIH DNI

JOŽE PLEŠNAR

22

Bitka za Bejrut

V ponedeljek, 6. junija, je minilo natančno leto dni od izraelskega vdora v Libanon. Kljub podpisu sporazuma o umiku vojaških čet so izraelski vojaki še vedno v Libanonu, zadnje tedne, ko je naraščala napetost s Sirijo, sta se njihovo število in oborožitev celo povečala. Kako so 6. junij 1982 doživljali Bejručani?

Groznje Bejrutu

Izraelska letala so južne četrti Bejruta bombardirale 4. junija in nato spet 5. junija. Dokler se ni začela oklepna invazija, so si Bejručani razlagali, da gre za običajne »povračilne napade«, ki se jih je Izrael loteval v odgovor na napade na njegove državljanje. Ko so Izraelci 6. junija vdrlji na jug Libanona, so Bejručani razglabljali, kako daleč na sever bodo prodrlji. Ni jim bilo treba dolgo čakati.

Ponoči 9. junija je izraelska mornarica skušala izkrcati komandose na obrežju Khaldeha, komaj 10 kilometrov od središča mesta. Napad komandosov so zavrnili sirski tanki in pripadniki šiitske milice iz skupine Amal.

Kaj bodo storili? Bodo oblegali mesto? (se je vprašal Lucien George 11. junija v pariškem *Le Monde*). V sredo ponoči (9. junija) so se Bejručani ob razsvetljavi sveč, sredi smrtnih napetosti, pogovarjali edino o tem. Pomagali jim je elektrike in vode se jim je zdelo precej manj pomembno. Vajeni vsega hudega, kar so doživeli med sedemletnim obdobjem državljanskih obračunov, so bili prepričani, da so bili videli že vse.

Toda to ni bilo res. Zgodaj zjutraj 10. junija so začela izraelska letala nenehno preletavati mesto, metaje prve od grozljivih letakov.

Ultimat Sircem

Naslednje besedilo je bilo namenjeno poveljniku sirskih čet v mestu (čeprav je bil vojaški poseg naperjen proti Palestincem!):

Ta poziv namenjam Vam kot poveljnik poveljniku. Izraelske oborožene sile so bile prisiljene vkorakati v Libanon, da bi izgnale vse...

neregularne enote... Izraelske oborožene sile imajo veliko število vojakov, bojnih letal in ladij, usmerjenih proti Bejrutu... in tudi množico tankov. Te sile so daleč močnejše od Vaših. V kratkem času bomo zasedli mesto. Zato smo izdali svojim silam ukaz, naj dovolijo Vam in Vašim četam brez oviranja zapustiti mesto. (Citirano 11. junija v *Finacial Timesu*)

Sirski poveljnik v Bejrutu je ultimat ignoriral in Izrael je znova začel silovito bombardirati južna predmestja Bejruta, palestinska begunska taborišča Sabra, Šatila in Bourj al-Barajneh ter mednarodno letališče. Pri tem je razdejal športni stadion. Palestinska tiskovna agencija je sporočila, da je bilo pri napadu ubitih 250 ljudi, 900 pa ranjenih.

V petek, 11. junija, je Izrael sklenil premirje s Sirci, ne pa s Palestinci.

Nekaj minut pred opoldansko ustavitvijo sovražnosti, sredi najsilovitejšega bombnega napada na Bejrut, so izraelska letala tolkla po palestinski sosesčini v južnih predmestjih, porušila šestnadstropno poslopje (v katerem naj bi domnevno bilo poveljništvo al-Fataha) in poškodovala na desetine drugih. Med napadom so izraelske topnjače na slepo obstreljevale civilna območja muslimanskega Bejruta ter zanesle splošen strah v nakupovalni del mesta. (Eric Silver in James McManus, 12. junija v listu *Guardian*).

Taktika premirja za premirjem

V soboto, 12. junija je bila med palestinskimi in izraelskimi silami dogovorjena ustavitev ognja, ki naj bi trajala do devete ure zvečer. To je bila prva od enostranskih izraelskih taktičnih ustavi-

tev sovražnosti, med katerimi so izraelske čete skušale izboljšati svoje položaje ali se preurediti za nov naskok. Omenjena ustavitev ognja je sodila k drugi vrsti. Devet ur pozneje jo je Izrael prekršil.

Medtem ko so izraelske topnjače obstreljevale kopno in ko so reaktivna letala F-15 in F-16 obnovila bombardiranje palestinskih taborišč blizu Bejruta, se je izraelska oklepna kolona zapletla v uspešen dvoboj s palestinskimi gverilci in pripadniki libanonskih muslimanskih milic za nadzor nad pomembnim cestnim križiščem pri Khaldehu, kakih 10 km južno od bejrutskega mednarodnega letališča. Nato se je izraelski vojaški konvoj pognal na severovzhod po zaviti planinskih prehodih, proti strateški avtomobilski cesti Bejrut-Damask.

V nekaj urah je bilo na desetine izraelskih tankov in vojaških transporterjev parkiranih nekaj sto metrov od predsedniške palače v Baabdi, 8 km jugovzhodno od Bejruta. (28. junija, *Time*.)

To je bilo mogoče zato, ker se po bitki pri Khaldehu Izraelci niso zapletali v nobene nove spopade, da bi »zasedli mesto«. S svojimi tankovskimi kolonami so se preprosto usmerili na ceste, ki vodijo od obrežja proti gorovju in nato severno vzdolž gorskega hrbta od križišča Kabr Chamoun do mesta Aley na damaščanski avtocesti. Spotoma so srečali precejšnje število sirskih tankov, ki pa se niso bili umaknili, ali pa iz Damaska niso dobili ukazov, da stopijo v boje; le-te so Izraelci s kopna ali iz zraka uničili: pri tem so močno poškodovali tudi precej vasi vzdolž ceste. Obkrožanje Bejruta je frontno črto ustalilo za sedem tednov: v tem času so se izraelske čete

zapletale v lažje praske s palestinskimi borci ter čakale, da bi mesto zavzele z obleganjem in ne z naskokom.

Oblegovalna taktika

»Ne nameravamo vkorakati v Bejrut!« je izjavil izraelski ministrski predsednik Menahem Begin v intervjuju z dopisniki časnika *Wall Street Journall*. »Toda,« je dodal, »obstaja veliko drugih načinov, da izbezamo PLO iz mesta.«

Način, ki si ga je izbral Izrael, je bila staromodna oblegovalna strategija, ki je vsebovala bombardiranje, blokado in psihološki pritisk.

Že po sedmih tednih je obrambni minister Šaron postal nestrpen. V zgodnjih jutranjih urah 4. avgusta je bilo obleganje dopolnjeno s srditimi spopadi, za katere so takrat na veliko govorili, da pomenijo grozeči »glavni naskok«. Toda Hirsh Goodman, vojaški dopisnik lista *Jerusalem Post*, je bil bolje seznanjen s stvarjo: izraelske čete so prodrle nekoliko globlje na območje zahodnega Bejruta, ki je pod nadzorom PLO. Premaknile so se približno 1,2 km severno ter zavzele strateško ležeči Muzejski grič na severovzhodnem robu mesta. (5. avgusta).

Poleg tega je International Herald Tribune poročal, da so se »izraelski tanki in oklepni transporterji premaknili v lukno na severnem koncu zelene linije« (ki deli mesto na muslimanski in krščanski del) in da so »izraelske čete napredovale na območju Ouzai, pet km južno od mesta, na cesti proti letališču, kjer so po trditvah izraelskega vojaškega poveljništva »uničili dva vojaška položaja PLO v taborišču Bourj al-Barajneh, iz katerih so gverilci streljali na izraelske enote« (5. avgusta).

Napredovanje pehote je bilo podprto s topništvom in tanki ter s križnim ladijskim obstreljevanjem palestinskih ciljev vzdolž obalne ceste. Toda obstreljevanje ni bilo omejeno samo na takšne cilje, kajti časnik International Herald Tribune je poro-

čal, da izraelski topovi silovito tolčejo po močno naseljenem civilnem območju okrog ulice Hamra, trgovinskega srca muslimanskega sektorja Bejruta. Libanonske varnostne sile so sporočile, da je bilo v tem napadu ubitih najmanj 250 oseb, 670 pa ranjenih. Zdravniki so poročali, da mnogi izmed ranjencev ne bodo preživeli zaradi opeklin, ki so jih povzročile fosforne bombe.

Vse tisto, kar se je pripetilo Bejrutu in njegovim prebivalcem med bitko pri Khaldehu ter naskokom, ki ga je Šaron ukazal 4. avgusta, in to sta bila edina večja vojaška spopada v boju za Bejrut, je bilo del izraelske strategije obleganja, katere cilj je bil pognati PLO iz mesta, ne da bi se izraelska vojska zapletla v poulične boje, ki bi zahtevali preveč žrtev. Tako so izraelske oborožene sile oblegale mesto, ga bombardirale in obstreljevale, skušale so izgladovati njegovo prebivalstvo ter mu odvzele vodo, elektriko, gorivo in zdravila.

Obstreljevanje

Ves čas obleganja Bejruta je Izrael pospešeno bombardiral civilna naselja. Na grobo bi lahko izraelsko bombardiranje in obstreljevanje razdelili na štiri različna obdobja, med katerimi je vse bolj naraščalo po moči, razširjenosti in usmerjanju na vse cilje brez razlike. Med prvim obdobjem od 4. do 24. junija so Izraelci običajno osredotočili letalski, pomorski in topniški ogenj na južna predmestja Khaldeha in Hay Salouma ter na območja južno od letališča. Po nekaterih podatkih je bilo tod razmerje žrtev – dva borca na tri civiliste. Seveda je bilo veliko primerov, da so Izraelci obstreljevali tudi cilje zunaj omenjenih območij, posebno tradicionalne cilje, kakor begunski taborišča Sabra in Šatila ter okolico fakhanija, kjer je PLO imela svoje operativno poveljništvo.

Dne 25. junija je Bejrut doživel »do takrat najhujše bombardiranje«, ki je napovedovalo začetek drugega obdobja: nadaljevalo se je do

21. julija. Med tem obdobjem so Izraelci razširili cilje bombardiranja proti severu ter zajeli vanj letališče in revne begunske četrti Ouzaija in Bourj al-Barajneha. Razmerje med civilnimi in vojaškimi žrtvami je tu doseglo že štiri proti ena.

Tretje obdobje se je začelo 22. julija z letalskimi napadi »v novem obsegu«. To je bila politika, ki jo je predložil obrambni minister Šaron 25. junija kot bombardiranje iz daljave v obliki taktike »statičnega ognja«, potrdil pa izraelski kabinet. Dne 27. julija je Libanon doživel »najsrditejše letalsko in pomorsko bombardiranje« v vsej vojni, in sicer na zelo širokem pasu, ki je zajel tudi območje Corniche Marza. V bombardiranju je izgubilo življenje 120 ljudi, 187 pa je bilo ranjenih.

To obdobje se je končalo 31. julija, ko je Izrael začel dolg naskok na Ras Bejrut in s tem vpeljal četrto obdobje: začel je namreč množično in na slepo točljati po trgovinskem središču in naseljenih območjih. Ta območja je sicer obstreljeval že tudi poprej, vendar ne s tako osredinjenim ognjem: Tu je bilo več kot 90 odstotkov žrtev med civilisti; med njimi je bilo tudi veliko beguncev, ki so jih izraelski napadi preganali iz njihovih domov v prejšnjih obdobjih obstreljevanja.

Dne 16. avgusta je International Herald Tribune takole opisal, kaj je Izrael napravil v Bejrutu:

To je mesto razbitega betona, sploščenih stanovanjskih poslopij in smrti. Nekeč živahne ulice so danes neprehodne zaradi ruševin in bombnih kraterjev. Izginile so cele stanovanjske soseske. Brez sledu so izginili rezultati desetletij dela, pogosto raztreščeni in nekaj sekundah po udarcu tisočkilogramske izraelske bombe. V nekaj več ko dveh mesecih so Izraelci povzročili zahodnemu Bejrutu takšno škodo... da se zdi podružno leto državljanske vojne v letih 1975-76 po tej plati skoraj komajda omembe vredna stvar.

(odlomki iz knjige »Bitka za Bejrut«)

Fašisti so oskrunili spomenike in Kulturni dom v Trstu

V vse bolj vročem predvolilnem ozračju se v Trstu stopnjuje načrtno izzivanje skrajne desnice, ki uporablja vsa sredstva in metode, da bi zastrupila ozračje mirnega sožitja in strpnosti do slovenske narodnostne skupnosti. Tako so sloven-

djedli temelje demokratični ureditvi v italijanski republiki.

Vse se je začelo pred dobrim mesecem, ko so fašisti izzivalno javno proslavili in povečali zločinska dejanja fašističnega škvaldrista Giunte, pozigalca slovenskega Narodnega doma v Trstu in zloglasnega vodje fašističnih tolpc.

Pred tednom dni so fašistični mazači, seveda ponoči, oskrunili spomenike padlim v NOB na Prosoku, na Opčinah, v Trebčah in na Padričah. S črno barvo so tudi pomazali dvojezično tablo, na kateri je zapisano, da je občina Dolina pobratena s Kočevjem. Naslednjega dne pa so kar sredi belega dne pomazali tudi pročelje Kulturnega doma v Trstu. Da je šlo za premišljeno in široko zasnovano akcijo, priča podatek, da najdemo povsod napis »fiibe«, ki so v tem trenutku postale pravi konjiček neofašistov. V isti noči so verjetno isti mazači pomazali obeležje pri Bazovici, ki je bila lani priznana za državni spomenik, z rdečo barvo, da bi na tak način vrgli sum na levičarske skrajneže in si tako ustvarili pravi alibi za svoje nadaljnje rovarjenje.

Ti nesramni izzivi so sprožili ogorčene proteste demokratične javnosti, ki si želi živeti v miru in svobodi. Tako je tržaško-tajništvo komunistične partije prijavilo sodišču celo vrsto fašističnih skrunitov in izzivanj, ki so vselej ostale nekaznovane, kar dejansko daje tem skrajnežem še dodaten pogum in potuho.

Ta fašistična objestnost pa je dosegla svoj višek v soboto, ko so neofašisti pod pretvezo volilnega shoda priredili javno zborovanje prav v središču Bazovice, simbolu upora Slovencev proti fašizmu. V ponedeljek pa je v Trstu spregovoril sam fašistični kolovodja Almirante in na obeh shodih so nesramno padale žaljivke na račun Slovencev, sosednje Jugoslavije in vrednote narodnoosvobodilnega gibanja. V tem trenutku so osredotočili svojo pozornost na »fojbe« in s svojimi boleznimi

blodnjami načrtno zastrupljajo ozračje sožitja in povečujejo bivši črni režim v znak letošnje 100-letnice Mussolinijevega rojstva. Še posebna tarča teh napadov je postal »slovensko-komunistični« (tako ga imenujejo na letakih) župan občine Dolina, katerega obtožujejo, da ni izdal potrebnega dovoljenja za preureditev fojbe pri Bazovici v državni spomenik.

Zločinskega napada fašistične vrste so bili žrtev

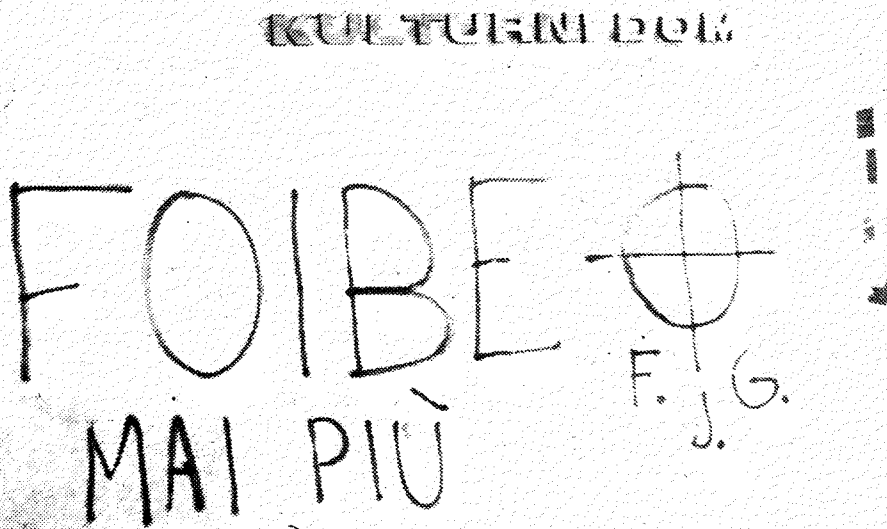
v Vicenzi tudi navijači združene slovenske košarske ekipe Jadran, ko so se z avtobusi vračali z odločilne tekme končnice C-1 lige. Zlikovci so proti avtobusu odvrgli nekaj kamnov, ki so s steklenimi drobci ranili navijače. Med tekmo pa so slovenskim navijačem, ki so se v Vicenzo pripeljali z osebnimi avtomobili, prerežali kar 34 avtomobilskih gum.

Boris Simoneta

Oskrunjen spomenik na Padričah

ske ustanove in partizanska obeležja najpogostejša tarča tega bolestnega sovraštva, ki se uokvirja v široko strategijo nazadnjaških krogov, da bi izpo-

Fašisti so pomazali tudi pročelje Kulturnega doma v Trstu

Foto: Mario Magajna

Napad na italijanski tovornjak pri Škafarju

V začetku meseca maja 1942 je bila 1. četa 1. bataljona Ljubice Šercerja – Krimskega oddela na položajih okrog Iške vasi, Iga in Gornjega Iga. Drugi vod te čete je bil na položaju na območju Gornjega Iga, bivakiral pa je v sami vasi Gornji Ig, in sicer pri posestniku Čampi – po domače pri Grumu. V vodu smo bili sami domačini iz bližnje okolice: iz Iške vasi, Kote, Staj, Gornjega Iga, Iške in Iške Loke.

Ob kadrovske dopolnitvi 7. 5. 1942 sem bil imenovan za komandirja tega voda, za političnega delegata pa je bil imenovan Janez Mazi-Krogarjev. Komandirji desetini so bili: Tone Žagar-Zvone, Matija Zalar-Gregarjev in Jože Žagar-Prodnarjev.

Operativno območje voda je segalo od Gornjega Iga ob vznožju Krma, vas Strahomer ter predel kraja do Ižanske ceste oziroma do šole na Barju.

Za lažje nadzorovanje tega območja je vod imel urejeno opazovalnico na hribu Travnik. Iz te opazovalnice smo lahko s daljnogledom spremljali vsak premik sovražnikovih vozil ali skupin vojakov na tem območju, kar smo po kurirskih sporočilih komandirju čete. Del borcev našega voda je skupaj s četo sodeloval 16. maja ob vkorakanju na Ig in v bojih pri Pokritem mostu na Ižanski cesti 21. maja 1942. V polni sestavi je vod sodeloval v bojih s četo 22. maja 1942 na Ljubljanskem barju in sicer na položaju med vasio Matena in Iška Loka, ko so Italijani napadli naše položaje z več tanki in topovi.

Ko so Italijani 22. maja dopoldan prodrli skozi naše položaje, so napredovali do Iške vasi. Tam so zasedli osnovno šolo in cerkev sv. Križa, kjer so se utrdili. Naš vod se je umaknil in ob vznožju Krma odšel na nov položaj zahodno od Iške vasi, in to na levi breg reke Iške, da bi od tam zaustavljali prodiranje Italijanov. Vendar pa Italijani niso preveč napredovali.

Naš novi položaj na Ubgi je bil zelo primeren za nadzor postojanke v cerkvi in šoli. Na tem griču je namreč bila stalno na položaju desetina s puškmitraljezom, ki podnevi ni pustila nobenega Italijana iz cerkve oziroma šole. Z južne in severozahodne strani sta drža-

la postojanko v šahu druga dva voda naše čete, tako Italijani v samo Iško vas sploh niso mogli priti, in to vse do začetka ofenzive, 16. julija 1942.

Italijanska posadka si je v šoli uredila kuhinjo, ker je bila tam tudi voda. Komandir naše čete je dal zato zapreti vodovod, ki je tekkel iz vasi tudi v šolo, tako da so Italijani ostali brez vode. Zaradi tega so po vodu morali hoditi na Ig, za prevoz pa so uprabili enega od tankov, ki so jih imeli postavljene pri cerkvi. Za tank so zapregli voz z velikim sodom. Ko so se vračali z vodo, so na naše položaje tolkli s težkimi minometi od ižanskega gradu, s težko bredo iz zvonika cerkve v Iški vasi in tudi s strojnico iz tanka. Ko je tank z vozom in sodom pripeljal v doseg našega orožja, smo užgali tudi mi. Po navadi je pri tem sodelovala tudi težka strojnica »švarc-koz«, s katero je upravljala Franc Štembal. Ta je namreč služil kadrovske rok v mitralješki četi planinskega bataljona in je dobro poznal to orožje. Kadar se je oglasila ta strojnica in so od njenih izstrelkov dajali glasove tudi zvonovi v zvoniku, je bila italijanska težka bredda v zvoniku čisto tiha.

Pri komandi naše čete je bila ustanovljena tudi minerska desetina, ki je imela nalogo zbirati nerazstreljene topovske granate in letalske bombe. Komandir čete Alojz Popek-Vandek je dne 9. junija dal nalogo tej desetini, da gre na Ižansko cesto, kjer naj napade in minira italijanski tovornjak z vojaštvom. Iz opazovalnice našega voda (Travnik – kota 728) smo opazili, da vsak dan ob določeni uri vozi vojaški italijanski tovornjak po Ižanski cesti od Ljubljane na Ig, o tem pa so obvestili komando čete tudi aktivisti OF z Ižanske ceste.

Minerci so odšli 9. junija ponoči na položaj, s seboj so nosili bombe in še ponoči zamirali Ižansko cesto v bližini križišča Hauptmance-Ižanska-Matena ter na travniku na zahodni strani ceste, ki je bil poraščen le z manjšim grmovjem, zasedli položaj in čakali, da bi od tam napadli vojaški tovornjak. Okrog desetih ure je pripeljal tovornjak, toda mina se ni razletela, z drugim orožjem – puškami in mitraljezom pa tovornjaka tudi niso napadli. Akcija je propadla, mineri so

se zvečer vrnili v Iško vas, kjer jih je čakal komandir čete Vandek, ki je bil o neuspehu akcije že obveščen.

Takoj je bilo jasno, da bo treba akcijo ponoviti. Komandir Vandek me je poklical in mi ukazal, da naj pripravim ljudi in jih sam vodim, da dokončamo začetno akcijo.

Kot prostovoljci so se mi takoj priglasili: Tone Žagar-Zvone, Janez Žagar-Johan, Pavle Likovič, Janez Šteblaj-Petelinček; Vilko Kalan in Jože Anžlovar pa sta bila kot mineri že v prejšnji akciji in sta se nam spet priključila. Iz Iške vasi smo odšli 10. junija okrog 22.30 zvečer. Hodili smo po stranskih poteh zahodno od ceste Matena-Ljubljana in čez potok Farjevec prispeli do Ižanske ceste in okrog dveh zjutraj 11. junija zasedli položaje. Minerjema sem ukazal, naj preverita napeljava za vžig mine. Dejalo sta, da sta to storila že prejšnji dan. Naš položaj je bil na zahodni strani Ižanske ceste, oddaljen od nje 100 metrov. Bil je slab, saj je bila tam čistina, na kateri je raslo le nekaj grmičevja. Edino trava je bila precej visoka. Strelci smo polegali za grmičevje, minerca pa sta ležala v jarku, kamor je bila od mine napeljana žica za vžig.

Ko se je zdanilo, se nismo smeli več premakniti. Dan je bil jasen; ni bilo niti barjanske megle, da bi nas pokrivala. Okrog osme ure smo slišali, kako se neke ženske za našim hrbtnom pogovarjajo, češ danes pa tukaj ni nič partizanov. Postalo mi je vroče, ko sem pomislil na to, da so za zasedo partizanov, ki je bila na tem kraju prejšnjega dne, zvedeli tudi Italijani in da nas lahko danes odkrijejo. V tem primeru bi vse zopet propadlo.

Tovornjak je vozil iz Ljubljane na Ig vsak dan med deveto in deseto uro.

Tedaj je bila ura že 10, sonce je močno pripekalo, mi se na svojih položajih nismo smeli niti giniti, tovornjaka pa od nikoder. Skrbelo me je in tovariši so postajali nemirni. Ozirali smo se drug proti drugemu. Pomislil sem, kaj če so nas odkrili? Vendar smo še naprej zadržali. Ko je bila ura enajst, smo zaslišali brnenje motorja od barjanske šole. Dal sem povelje za pripravljenost, ko se je tovornjak približal minirane-mu kraju, pa sem poveljeval

ogenj. Užgali smo, skoraj hkrati pa je usekala tudi mina. Tovornjak je poskočil in se takoj zavil v prah, ki ga je dvignila eksplozija mine. Se nekajkrat smo ustrelili v oblak prahu in konec. Tovornjak je bil v hipu prazen, ranjeni so ostali v zaklonu za cesto, drugi pa so se razbežali proti reki Iščici. Za Italijani nismo hodili, kajti bili smo na takem kraju, kjer se ni bilo dobro preveč časa zadržavati. Odšli smo proti Krimu. Nismo še bili dobro v Kozlarjevi gošči, ko se je nad nami pojavilo letalo – tako imenovana štorckja – in nas zelo živahno obstreljevalo. Skakali smo čez jarke, padali vanje, tako da smo bili od barjanske zemlje črni kot dimnikarji. S seboj smo nosili tudi onesveščenege Pavla Likoviča, ki se je bil onesvestil že na položaju. K zavesti je prišel šele v Kozlarjevi gošči, vendar je posledje težko hodil. Hiteli smo prek Zidarjevega grabna, prek strahomerskega mostu na Resnik in v vas Podkraj. Bili smo na varnem, ko je v Tomišlju zvonila ura polne.

Kaj se je dogajalo na Ižanski cesti po napadu na tovornjak?

Na severni strani Ižanske ceste, čisto blizu kraja, kjer smo napadli, stoji hiša številke 459, kjer živi družina Škafar. Tone Škafarjev je bil tistega dopoldneva, to je 11. junija 1942, doma. Ko je počilo, je stekel v zaklon za cesto in se od tam po jarku oddaljeval proti Ljubljani. Kmalu zatem pa je srečal italijanske vojake, ki so šli v strelcih v nasprotni smeri, proti njegovi hiši. Takoj so ga pri-jeli in ga odvedli s seboj do razbitega tovornjaka in ranjen-cev. Ravno takrat pa so se vračali tudi vojaki, ki so ušli iz tovornjaka in se razbežali. Eden od ranjenec je na Tone-ta streljal, vendar ga ni zadel.

Italijanski vojaki so takoj nato vzeli pri Škafarjevih konje in voz, naložili ranjence in jih odpeljali proti Ljubljani. V tem času je pripeljal na kraj dogodka tudi tank, zavil proti hiši na zahodni strani ceste in se pogreznil v jarek. Italijani so pobrali po hišah ob Ižanski cesti deset mož in fantov, da so s pomočjo tramov spravili tank na cesto, potem pa ga je na fante odpeljal k Mokarju. Starejše so izpustili, mlajše pa so poslali v internacijo, med njimi tudi Toneta Škafarja.

Mi, ki smo sodelovali v akciji na Ižanski cesti in smo se v vasi Podkraj malo odpočili, smo se vrnili v Iško vas oziroma v vas Gornji Ig na stare položaje. Tu smo se zadržali do velike italijanske ofenzive, ki se je začela dne 16. julija 1942.

Jože Podržaj-Simen

Prihod prvih internirancev na Ljubelj

Dne 2. junija 1943 je bila skupina 330 internirancev v taborišču Mauthausen pripravljena za odhod. Ponoči so jih pripeljali na železniško postajo in jih naložili v živinske vagone. V transportu, ki ga je sestavljalo 82 »kvalificiranih« in 247 »nekvalificiranih« internirancev, so bili tudi kapoži, blokači in drugo taboriščno osebje.

V zgodnjih jutranjih urah 3. junija 1943 je zaparte vagone prevzela polovica 3. čete »Totenkopf«, pozneje imenovana Sturmbann Loibl-Pass (cela četa je šla 100 mož!) in se v dveh potniških vagonih odpeljala prek Kranja v Tržič, kamor so prišli pozno popoldne. Pred kolodvorom so morali najprej počakati tovornjake, na katere so se morali interniranci ob velikem kričanju in grožnjah kapojev in esesovcev nemudoma povzpeti in se uvesti kot sardine, medtem, ko so se esesovci useli na stranice tovornjakov in kabine.

Ko so ljudje, ki so bili takrat na kolodvoru ali pa v njegovi bližini, videli čudne postavbe v progatih oblekah in coklah, predvsem pa ravnanje spremljevalcev, so hitro zbrali, kar so imeli pri sebi, da bi jim dali kos kruha ali pa celo cigareto. Seveda se kaznjencem in tovornjakom nihče ni smel približati. Tovornjaki so jih potem odpeljali skozi Tržič in Sv. Ano do taborišča na Ljubelju.

Kričanje se je ponovilo takoj, ko so se tovornjaki ustavili na cesti pred taboriščem. Hitro so morali poskakati s tovornjakov, obkroženi z esesovci, ki so bili oboroženi s puškami in brzostrelkami, potem pa so vstopili v taborišče ob spremljavi udarcev blokačev in se postavili v vrste po 5.

Taborišče je bilo že pripravljeno, kajti pred njihovim prihodom so civilni delavci postavili razen dveh stanovanjskih barak že celo taborišče. Tu jih je pozdravil komendant koncentracijskega taborišča SS-Hauptsturmführer Rudolf, surov in krvoločni Nemec, ki je vedno držal v rokah korobač. Kaznjence so razdelili v tri taboriščne stanovanjske barake, potem ko so jim razdelili tanke slamnate blazine in po eno oedejo. Jesti in piti, čeprav so se vozili cel dan, jim niso dali.

Med 330 kaznjenci je bilo 13 Nemcev (dva politična in 11 kriminalcev), ki so prevzeli glavne funkcije v taborišču, 316 Francozov (vsi politični kaznjenci), med katerimi je bilo tudi nekaj predvojni delavcev iz Poljske in ruskih belogardistov, in 1 Poljak (politični kaznjeneec Siegmund Klossowski, roj. 12. 12. 1908 v Graudenzu, ki je nosil taboriščno številko 3.733). Belgijca De Lantsheer iz Bruslja pa so Nemci enostavno vodili kot Francoza, ker je bil ob aretaciji v Franciji. Starost kaznjencev je bila takale: nad 45 let... 9, od 45 do 20 let... 304, 17 let... 8, 18 let... 8, še en 17 let... 1, najmlajši je bil Francoz Bernard Bon, roj. 8. 7. 1926 v Dijonu, ki je nosil taboriščno številko 27.814. Manjkalo mu je še 35 dni, da bi dopolnil 17 let. Vse francoske internirance so izbrali iz dveh skupin zapornikov: 991 so jih pripeljali v Mauthausen dne 18. 4. 1943, 987 pa dne 22. 4. 1943, tako so bili v osrednjem taborišču komaj mesec dni in pol, medtem ko je bil poljski kuhar Klossowski v Mauthausnu že pred 20. 2. 1942.

Med Francozi so bili oče in sin Raymond in Maurice CAMBOURNAC ter Gustav in Marcel DUHAUT dvojčka André in Henry LACOSTE, rojena 31. 12. 1911 v Chantolracu, nosila sta taboriščne številke 28.216 in 28.217, in bratje Marius LEVERT iz Lyona ter Antoine in Richard ULLOA iz Oullinsa. Interniranci so bili različnih poklicev: advokati, profesorji, vojne osebe, časniki, notarji, trgovci, umetniki, poljedelci, zidarji, hotelirji, delavci, študenti, dijaki itd. Taboriščna klasifikacija poklicev v Mauthausnu pa je bila drugačna. Za taborišče na Ljubelju imenovano »KONZENTRAZIONISSLAUSSENKOMMAND LOIBLPASS«, so jih esesovci razvrstili takole:

1 starejša taborišča (Lagerältester), 1 glavni pisar (Lagercheiber), 3 šef banke (Blockälteste), 6 sobnih starešin (Stubenälteste), 1 esesovski brivec, 2 kuharja, 1 zdravnik, 5 pisarjev in tolmačev (Scheiber/Dolmetscher), 2 ključavničarja, 2 instalaterja, 3 vrtnarjev, 3 elektrikiarji, 3 ličarji in pleksarji, 5 zidarjev, 5 tesarjev in mizarjev, 2 krojača, 2 čevljarja, 2 brivca,

trajali do 8. novembra 1944, ko so se bataljoni po različnih poteh vrnili v svoje postojanke. Četrta bataljon je ubral smer skozi Dvor, kjer je kljub odporu partizanskih enot z desnega brega Krke (tu je bila med drugimi v boju z njim tudi 15. brigada) izsilil prehod čez reko in se vrnili skozi Dolenje Kamenje proti Dobruču v Šentvid pri Stični.** Ta, štiri dni trajajoči bojni izlet treh domobranskih bataljonov lahko že uvrstimo med priprave za invazijo sovražnih čet v Belo krajino.

V tem času na območju Žužemberka ni bilo več Cankarjeve brigade. Dne 6. novembra 1944 je odšla proti Dolenjskim Toplicam, kjer je sovražnik iz Novega mesta začel akcijo v smeri proti Starim žagam. Tokrat je bila sovražna skupina sestavljena iz dela 35. posadkovne čete slovenskih domobrancev iz Tržica, dela 36. posadkovne čete iz Kostanjevice in iz 34. posadkovne čete iz Novega mesta. Sodelovala sta tudi dela 1. bataljona in 13. oklepne čete 14. SS policijskega polka. Bojno skupino je močno podpirala artilerija. Omenjena sovražna skupina se je zaganjala v Cankarjevo brigado, bataljon VDV, ter v zaščitna bataljona 7. korpusa in 15. divizije do 9. novembra 1944. Tudi ta sovražnikova akcija je pomenila del priprav za vdor v Belo krajino. Verjetno so se Nemci hoteli prepričati, s kakšnimi močmi lahko partizani branijo belokranjske vasi. Razumljivo je, da je v teh bojih sodelovala tudi 12. brigada, ki je bila še vedno na položajih za obrambo Bele krajine, vendar bolj osredotočena na gorjanski cesti. Cankarjeva brigada je po bojih organizirala blokado Novega mesta skupaj z 12. brigado in bataljonom VDV od Jurke vasi do Lakovnice in Cerovca, navezujoč se na desnem krilu na 12. brigado.

Dne 10. novembra 1944 bi moral 7. korpus napasti postojanko v Kočevju. Toda čas za

Lado Ambrožič-Novljan

Sovražnikov vpad v Belo krajino

Bela krajina je imela zlasti po kapitulaciji Italije, ko je bila osvobodena, velik pomen za osvobodilno gibanje. To je bilo osrednje osvobodeno ozemlje na Slovenskem, ki je postalo baza za političen in materialen razvoj osvobodilnega boja. Zato je bila Bela krajina deležna posebne pozornosti. Če je bila v nevarnosti, je glavni štab Slovenije nemudoma ukrepal, da bi zavaroval njeno svobodo. Ko so slovenske partizanske enote prihajale braniti Belo krajino, so z vsemi silami hotele obvarovati pokrajino pred opustošenjem. Partizani so bili pripravljeni žrtvovati vse, da bi Bela krajina ostala svobodna. Vedeli so, da je to osrednja dežela, kjer se razvijajo oblike svobodnega življenja in delovanja na način, kot so si ga partizanski borci želeli. Bela krajina pa se je partizanskim enotam oddolževala za ves bojni trud in prizadevanje ter za vse žrtve, ki so jih imeli v obrambi njene svobode. Gostoljubno jih je sprejemala, jim dajala oddih, jih hranila in napajala z novimi močmi za nadaljevanje osvobodilnega boja.

Po italijanski kapitulaciji sta bila le dva resnejša sovražnikova poskusa napada na Belo krajino. Eden je bil od 11. do 16. julija 1944, ko je kakih 4000 in več sovražnikovih vojakov po hudih bojih vdorlo do Metlike. Toda že po nekaj urah so bili prisiljeni umakniti se in operacijo

proti Beli krajini neuspešno končati. Tedaj se je na strani slovenskih partizanov bojevala bojna skupina partizanov iz hrvaškega 4. korpusa.

Drugi napad na Belo krajino je sovražnik zasnoval v začetku novembra in ga začel izvajati 13. novembra 1944. Za cilji si ni upal postaviti zasedbe osvobodjenega ozemlja Bele krajine, pač pa le nenadno diverzijo, s katero bi razdeljal ustanove osvobodilnega gibanja na območju Črnomlja in Semiča. V nadaljevanju bomo zato objavljali opis te akcije in spoznali, kako se je godilo sovražnikovim četam, zlasti pa bataljonom slovenskih domobrancev v tej akciji in kaj so doživeli. Sestavek Sovražnikov vpad v Belo krajino je vzet iz monografije Lada Ambrožiča Petnajsta divizija, ki bo izšla v drugi polovici letošnjega leta ob štiridesetletnici ustanovitve slovenskih partizanskih brigad.

Petnajsta divizija do vpada nemško-domobranskih čet v Belo krajino od 13. do 15. novembra 1944 ni imela pomembnejših bojov ali operacij. Le Cankarjeva brigada je bila premeščena na področje Dolenjskih Toplic in se je zapletala v resnejše boje s sovražnimi četami iz Novega mesta. Na kratko bomo orisali premike in naloge 15. divizije v tem času.

Glavni štab in štab 7. korpusa sta bila po bojih

za tiško utrjeno vozlišče popolnoma zaposlena z idejo o napadu na postojanke ob Savi in o ponovnem rušenju litijskega mostu. Šlo je za nemške postojanke v Litiji, v Šmartnem pri Litiji in v gradu Poganku, ki so nam že znane iz bojov 15. divizije ob rušenju litijskega železniškega mostu septembra 1944. Akcijo naj bi izvedli obe štajerski brigadi, dve brigadi iz 15. divizije ter Dolenjski odred, z levega brega Save pa 14. divizija z dvema brigadama. Tudi zavezniško letalstvo je obljubilo sodelovanje pri tej operaciji. Operacijska skupina, določena za predvideno operacijo, se je zbrala 2. novembra na področju Sv. Križa pri Litiji (Glabrova), dne 3. novembra 1944 pa je že bila čez mejo.*

Tedaj pa je glavni štab Slovenije operacijo odložil. Za odložitve operacije se je odločil, ker so zavezniški obljubili sodelovanje večjih letalskih sil pri napadu na Kočevje. Tako je zaradi napačnega ocenjevanja sposobnosti in možnosti letalstva ter pripisovanja pretiranega političnega pomena, ki naj bi ga imelo tako sodelovanje, odpadla velika operacija v savski dolini, pa tudi kočevska pozneje ni obrodila sadu.*

V celoti je bila petnajsta divizija s svojimi tremi brigadami ponovno zbrana 5. novembra 1944 na območju od Žužemberka do Vinkovega vrha. Na levem krilu je bila Cankarjeva, v sredini Gubčeva, na desnem krilu pa 15. brigada.

Po več dni trajajočem premoru so slovenski domobranci iz tiškega utrjenega vozlišča začeli akcijo proti Suhi krajini med Krko in kompolsko dolini. Začeli so jo vsi trije domobranski bataljoni. V postojankah so pustili le po eno četo. V Suhi krajini so se hudo spopadali z 18. divizijo. Boji so

* Jože Peskar, »Dolenjski odred«, stran 380.

* Štajerski brigadi sta skupaj z Dolenjskim odredom v noči na 7. november 1944 neuspešno napadli postojanki v Kresnicah in v Jevnici.

** Poročilo štaba 18. divizije z dne 7. novembra 1944. Zbornik VI-17-38, op. 2.

12 rudarjev, minerjev, 247 pomožnih delavcev.

Kaznjenci so bili oblečeni v suknjič in dolge hlače, izdelane iz sivkastega blaga (celulozna volna) z modrimi vertikalnimi progami. Vsakdo je moral nositi čepico (Mütze) in se odkrivati, ko je šel mimo esesovec. Za perilo so imeli dolge spodnje hlače in srajco oziroma majico, večkrat že tako strgano, da je še komaj stala na telesu. Čevljev niso poznali, temveč so nosili lesene cikle s pribitim platnenim, včasih tudi usnjenim zgornjim delom. Nogavic ni bilo. Šele pozneje so nekateri imeli srečo, da so dobili v paketih nogavice, pa tudi od civilnih delavcev in posmeznikov iz Tržiča, drugače pa so si kaznjenci pomagali, kakor so vedeli in znali. Ovičali so noge v cunjeh in papir. Pozimi so dobili še plašč, ki je bil iz enakega blaga kot obleka in jopice. Da bi se zavarovali pred mrazom, ki je bil eden njihovih velikih sovražnikov na Ljubelju, so se kaznjenci pod srajcami oblagali s papirjem cementnih vreč, kar je bilo seveda prepovedano. Nemci so vreče zbirali. Če so koga odkrili, da ima na sebi papir, je bil kaznovan z udarci. Od jeseni 1944 pa so dovolili nositi tudi jopice in šal, če je kdo to dobil od doma.

Le kaznjenci - funkcionarji, to pa so bili samo nemški državljani, so lahko nosili neke vrste modro obleko, predvsem pa suknjič, usnjene visoke čevlje, nekateri tudi škornje, kratke nogavice ali pa dokolenke in modro kapo s šiltom.

Vsi kaznjenci so bili v začetku ostriženi na balin, pozneje pa so jim pustili okrog centimeter dolge lase, toda z obvezno 3 centimetrom široko, do kože ostriženo črto, ki je šla po sredi glave od čela do vrata. Striženje »na krtačo« je bilo enkrat na mesec, včasih tudi 14-dnevno, srednjo črto pa so strigli enkrat ali pa dvakrat na 14 dni. Vsak kaznjenec je nosil taboriščno številko, ki jo je dobil brž ko je bil vpisan v knjige taborišča Mauthausen. Od tega trenutka pa vse do razpustitve taborišča je kaznjenčevo ime predstavljala le številka. Na vsakodnevni preži vanjih (apelih), če so kaznjenci klicali, so rekli samo njegovo številko, seveda v nemščini. Bilo je zatorej zelo pomembno, da se je kaznjenec takoj naučil svojo številko v nemškem jeziku, kajti če se ni odzval na poziv

številke, je že pritekel kapo ali pa blokač in ga udaril po obrazu s pestjo ali pa v trebuh. Za mnoge kaznjence ni bilo tako lahko izgovoriti svojo številko v nemščini, kar je dobro občutil tovariš Alija Šahinović, doma iz Bosne, ki je prišel na Ljubelj jeseni 1943 in nosil številko »einunddresstausendsechshundertfünfunddressedig« = 31.635.

Vsak kaznjenec je imel na prsih na levi strani suknjiča in plašča prišit bel platneni trak, na katerem so bile zaznamovane črne številke - njegova taboriščna številka. Levo od številke je bil prišit hravast, enakostraničen trikotnik z enim vrhom obrnjenim navzdol. Vsi politični kaznjenci so imeli trikotnik rdeče barve. Da bi rabljali takoj videli, katere narodnosti je kaznjenec, so vsakemu v trikotnik ali pa tudi poleg njega vpisali črko države, na pr.: »F« za Francoza, »P« za Poljaka, »J« za Jugoslavana itd., edino kaznjenci nemške narodnosti niso imeli črke. Taboriščna številka je bila prišita tudi na desni hlačnici v višini sredine stegna. Poleg tega je kaznjenec nosil tudi »zapestnico«, se pravi pločevinasto ploščico, v katero je bila vtisnjena taboriščna številka.

Vsi nemški interniranci niso bili »politični« kaznjenci, in zato niso nosili rdečih trikotnikov. Tako je na pr. starešina taborišča imel črn trikotnik, kar je pomenilo, da je »asocialni« kaznjenec (v nemških dokumentih označen z »A. Z. R.«). Sedem kaznjencev je imelo zelen trikotnik, ki so ga nosili kriminalci (v nemških dokumentih označeni z »BV DR«), kar je pomenilo, da so bile te osebe zaradi kriminalnih dejanj že prej obsojene pred civilnim sodiščem. En kaznjenec je nosil črn trikotnik s konico obrnjeno navzgor, kar je pomenilo, da je kriminallec in bivši pripadnik nemške vojske (v nemških dokumentih označen z »Wehrmacht Angehörige«), in končno je bil še eden s črno črto nad trikotnikom, kar je pomenilo, da je bil v taborišču že drugi (v nemških dokumentih označen z »BV DR rückfällig«). Vsi ti kaznjenci so bili vodilne osebe v kaznjeniškem taborišču na Ljubelju.

Z udarci na kos železne tračnice so drugo jutro ob 5. uri nagnali iz barak vse kaznjence na zbirni prostor (Ap-

pelplatz). Sedaj šele so imeli kaznjenci priložnost, da vidijo okrog sebe dvojno bodečo žico, pritrdjeno na visoke in globoke vkopane lesene drogove, na katerih so bile pritrdjene močne električne svetilke. Zunaj žice pa se 6 stražarskih stolpov, v katerih so stali esesovski stražarji. Na vogalnih stražarskih stolpih so bili na tronožcu pritrdjeni premikajoči se mitraljezi in močni žarometi, v dveh vmesnih pa je bila straža samo ponoči in oborožena z brzo-strelkami. Pogledi prek žice so se ustavljali na visokih, strmih, skalnatih planinskih venci, ki so okroževali prostor nedaleč od taborišča. Blizu njih so opazili tudi barake, civiliste in policiste.

Po umivanju do pasu z ledeno mrzlo vodo in po zajtrku, ki ga je sestavljal od pol litra do 1 litra črne vode - odvisno od tega, kako globoko je blokač zajel z zajemalko v veliki lonec, v katerem je bil skuhan kavni nadomestek (Ersatzkaffee), so se morali vsi zbrati na zbornem mestu. Razdelili so jih v delovne skupine, s kapoji na čelu. Precej jih je bilo zaposlenih pri urejanju taborišča, graditvi poti in stopnic, kopanju in ravnanju terena za 2 novi baraki, pri prenosu barak v taborišče, ki so jih prevzeli iz Tržiča in jih razkladali ob cesti pri civilnem taborišču, postavljanju barak števil. 4 in 5 in dograditvi barake poleg umivalnice za poznejšo čevljarsko in krojaško delavnico, pokrivanje teras z ruševjem, urejanje barak itd. Drugi interniranci pa so delali zunaj taborišča, seveda močno zastraženi. Delali so pod civilnim taboriščem in nad njim, predvsem pri podiranju lesa, izkopavanju štorov, ravnanju terena in odnašanju dreves, da bi naredili prostor za nove barake za civilne delavce in za policijo, kakor tudi pri kopanju jarkov za vodovod. Kramp, lopata, samokolnica in nosila na 2 kolih, predvsem pa gole roke, hrbet in ramena so bila osnovna delovna sredstva internirancev. Da odmor ni bilo, so poskrbeli nemški kriminalci - blokači in kapoji, ki so s palicami, gumijevkami in stalnim kričanjem, kletvami in grožnjami priganjali kaznjence.

(Odlomek iz gradiva »Zgodovina koncentracijskega taborišča Mauthausen - podružnica Loiblpass - Ljubelj, ki ga zbira in ureja Janko Tišler-Žaromil).

Ob 25. letnici Muzeja narodne osvoboditve v Mariboru

Ohranjanje revolucionarnih izročil

Ob tem jubileju so v prostorih te ustanove pripravili razstave: Od zbiranja in proučevanja gradiva narodnoosvobodilnega boja do razvijanja njegovih izročil.

Razstava je izraz dosedanjega petindvajsetletnega neutrudnega dela in vsestranskega prizadevanja v muzeju. Predstavlja zbiranje gradiva, njegovo razstavljanje in raziskovalno dejavnost.

Cepprav je bil muzej NO Maribor ustanovljen 25. maja 1958, segajo njegovi začetki v čas, ko je že Pokrajinski muzej Maribor poleg svoje dejavnosti začel zbirati gradivo, ki se nanaša na NOB, in potem ko so pri tej ustanovi odprli oddelek za NOB.

V okviru tega oddelka, kjer so pri zbiranju gradiva sodelovali s komisijami za zgodovino pri organizacijah ZB, zlasti za življenjepise padlih borcev in žrtve fašističnega nasilja, je delovala še posebna za zgodovino, ki se je takrat veliko ukvarjala z razstavno dejavnostjo, in tako so pripravili že takrat več priložnostnih razstav v Mariboru, Pesnici in Rušah, Račah, Oplotnici, Svečini, na Remšniku in še kje drugod. Večjo občasno raztavo so postavili še v Celju, ko je bilo na Ostrožnem veliko množično zborovanje.

Potem ko je bil v 1958 letu ustanovljen Muzej NO Maribor, po zaslugi so, prizadevanosti delavcev nastali najprej v samem muzeju arhivski in muzejski oddelek, zunaj njega pa stalne razstave oziroma njegovi oddelki na Osankarici, Ribnici na Pohorju, pri Duhu na Ostrem vrhu, Gornji Radgoni in Ljutomeru, kamor je priključena krajevna zbirka NOB v Srecah pri Makolah.

Zbiranje gradiva je bilo spočetka osrednja naloga muzeja. Tako so uspeli njegovi delavci rešiti pred požarom precej gradiva, ki je nastalo med okupacijo in NOB, ter še spominsko gradivo in podatke za topografijo NOB slovenskega naroda, ki jo je muzej iz leta v leto še dopolnjeval z zbiranjem na terenu. Zlasti so sistematično obdelovali teren pri zbiranju gradiva za pisma ustrelnih talcev pri njegovih sodelavcih ali pa pri sorodnikih.

V muzeju imajo sedaj več

kot 800 dokumentarnih muzealij in še nekaj tistih, ki niso dokumentirane. Največ je seveda arhivskega gradiva, čigar oddelek je po svoji pomembnosti v Sloveniji tretji odprti arhiv za preučevanje okupacije iz NOB na Štajerskem. Hranijo tudi gradivo za čas 1918-1941. Razen tega so v tem oddelku še zbrani dokumenti partizanskega izvora, ki obsega gradivo OF, drugih organizacij narodnoosvobodilnega boja in enot, partizanskih ustanov, tiska ter okupatorjevih razglasov.

Med tem je največ gradiva mariborskega urada pooblaščenca državnega komisarja za utrjevanje nemštva. Precej ga je tudi z okupacijskih policijskih in orožniških poveljstev in ustanov ter zveznega in nižjih vodstev štajerske domovinske zveze.

Muzej ima tudi nad 10.000 fotografij partizanskega in okupatorskega izbora in dru-

zahodne Slovenije, bodisi po solah, v organizacijah združenega dela ali pa v posameznih ustanovah ter še v izložbah. Vse te razstave si je od njenih začetkov pa do lani ogledalo več kot milijon ljudi, med katerimi prevladuje mladina.

Raziskovanje, zlasti o prelopnem obdobju NOB, je prav tako dejavnost, ki ji posvečajo veliko skrb. O tem pričajo podatki, da so strokovni delavci te ugledne ustanove od njene ustanovitve pa do danes objavili 378 znanstvenih, strokovnih in poljudnoznanstvenih del, prispevkov, člankov, ocen, poročil in samostojnih publikacij. Sodelovali so že pri publikacijah, ki imajo širši pomen, bili recenzenti pri pripravljanju raznega gradiva.

Za posamezna samostojna dela so prejeli tri nagrade: vstaje slovenskega naroda zvezno nagrado 4. julij, na grado sklada Borisa Kidriča in še nekatera druga priznanja.

Preverjanje podatkov z posameznimi spominske obojele, za poimenovanje posameznih ustanov po osebah ali enotah, da dogodke, po moči solam, dajanje pomoči dijakom in študentom za seminarske in diplomske naloge, sodelovanje pri raznih kvizih, žirijah in pohodih po partizanskih poteh, dajanje podatkov za članke in za radijske postaje, utemeljevanje predlogov za krajevne in občinske praznike ter za podelitev domicilov enotam NOV in POS ter aktivistom, vse to in še drugo so bile sicer razne stranske dejavnosti, vendar so se jim muzejski delavci morali posvečati.

Po besedah prof. dr. Tonea Ferenc, direktorja Instituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, ki jih je izrekel ob tem jubileju, se muzejski kolektiv v Mariboru, ki ga že 25 let vodi izredni univerzitetni prof. dr. Milan Zevart, ni izkazal samo s svojim strokovnim in pedagoškim delom, temveč tudi z raziskovalno dejavnostjo. Ni muzeja revolucije ali narodne osvoboditve na Slovenskem, ki bi se lahko ponasjal s takimi raziskovalnimi dosežki, kot prav Muzej narodne osvoboditve Maribor.

Drago Miklavc

Muzej NO Maribor (Foto: arhiv Muzeja NO Maribor)

gih. Med drugim o bojih za severno mejo 1918-1919, o delavskem gibanju med svetovnimi vojnami in fotografije iz povojnega obdobja. Seveda je precej še takih, ki kljub prizadevanju niso pojasnjene, kdaj so nastale in kdo je na njih.

Razstavni dejavnosti so muzejski delavci prav tako posvečali že doslej vso potrebno pozornost in so pri tem dosegli zelo veliko; od leta 1958 do 1982 so pripravili številne stalne, občasne in razstave v sodelovanju z drugimi v raznih krajih severo-

prilago te akcije je bil prekratek. Artilerija ni imela prevoznih sredstev, partizanske enote pa so bile slabo oskrbljene s strelivom. Zato se je korpus začel odločati za akcijo. Odločil pa se je za veliko oskrbovalno akcijo na področju med Gorenjci in Krko. Vedno slabša preskrba partizanskih bolnišnic in čet s hrano je postala velik problem za partizansko vojsko. Bila je jesen in zima je trkala na vrata. Potrebno se je bilo torej oskrbeti za zimo. Težava je bila v tem, da so bile vasi med Krko in Gorjanci že dlje časa pod sovražnikovim nadzorom in niso mogle prispevati k prehranjevanju vojske. Vsak poseg na to področje je namreč zahteval bojno akcijo, ki pa je brigade na blokadi Novega mesta niso zmogle. Sedaj je bila priložnost, da to stori 15. divizija, ki je imela na Gorjancih in v okolici že dve svoji brigadi, 12. in Cankarjevo. Torej je štab 7. korpusa na zahtevo glavnega štaba ukazal 15. diviziji, naj zbere vse brigade na Gorjancih in izvede velikopotezno preskrbovalno operacijo. Štab 15. divizije je hitro poslal še Gubčevo in 15. brigado na področje gorjanskega prelaza Na Vahti, pa tudi Cankarjevo, se je premaknila v bližino Podgrada, v katerega okolici se je zadrževala 12. brigada. Dne 12. novembra 1944 je bila po dolgem času zbrana celotna 15. divizija. Ker so bile brigade razporejene po položajih, ki so bili zelo blizu skupaj, je bilo poveljevanje olajšano, k čemur so pripomogli tudi boljši osebni stiki poveljnikov in političnih komisarjev s štabnimi oficirji. Lahko si mislimo, kako je taka zbrana enota blagodejno vplivala na zavest o moči divizije. Kragina je bojno moralo in podžigala napadalnost.

Sovražnik pa se je zavedal, da predolgo mirovanje ne vpliva dobro na borbenost čet. General Rössner je bil navadno tisti, ki je poskrbel za nove bojne pohode. Pri načrtovanju

operacije, ki naj bi jo izvedle domobransko-nemške čete (domobranci postavljamo na prvo mesto zato, ker so bili v tej operaciji v večini), so se pri nemških, a tudi pri domobranskih poveljnikih pojavljale različne težnje. Vsekakor so slovenski domobranci izzivali boje s partizani na področjih, ki so jih poznali in kjer so uživali podporo dela civilnega prebivalstva. Zato sodimo, da ideja o vdoru v Belo krajino ni izvirala od slovenskih domobrancev, ampak so bili njeni glavni pobudniki Nemci.

Nemška operacija je bila zamišljena kot bliskovit, nenavaden vdor na črnomaljsko področje, kjer sta bila na širokem predelu od belokranjske ravnine do kočevskih gozdov nastanjena mogočna organizacija osvobodilnega gibanja in glavni štab narodnoosvobodilne vojske Slovenije. Ker so se Nemci in slovenski domobranci na Dolenjskem uspešno lotevali nenadnih napadov na partizanske štabe in politične organizacije in z njimi presenečali štabe obeh divizij in korpusa, so se držali ozreti tudi po najpomembnejšem in partizanskem središču v Beli krajini; računali so na velik uspeh. Zavedali so se, da uspeha ne bi mogli doseči z dolgotrajno sistematično ofenzivo, ampak le z nenadnim odločnim posegom, ki se jim je, kot vemo, v boju s partizanskimi enotami in štabi že mnogokrat posrečil.

Ta operacija je za razumevanje partizanskega vojskovanja tako zanimiva in poučna, da si jo bomo nekoliko bolj natančno ogledali, zlasti na odseku, kjer se je bojevala 15. divizija. Ker pa so bili ti boji že velikokrat opisani, zlasti v monografijah brigad 15. divizije, ki so tedaj v bojih sodelovale, bomo morali nekatere opise ponavljati. Vendar bomo akcije opisovali s stališča akcije 15. divizije kot celote, da se bomo seznanili z zapletenim dejstvom partiz-

anske divizije, ki jo je sovražnik napadel prav tedaj, ko se je tudi sama razvijala za boj na osnovi svojega načrta.

Zamisel za akcijo je poveljnik 14. SS policijskega polka podpolkovnik Nickl, ki je bil vrhovni poveljnik operacijske skupine za vdor v Belo krajino, razložil v svojem bojnem povelju za operacijo: »Na geslo »Schneegeister« bo okrepljeni 1. bataljon (bojna skupina na pomožni novomeški smeri, op. avt.) odšel do Semiča, kjer bo vezal sovražnikove sile in ostal do 14. novembra 1944 (do mraka). Po izpolnitvi te naloge se bo vrnil. Polk s tremi udarnimi skupinami (mišljen je 14. SS policijski polk, op. avt.) bo prodiral iz Kočevja do Črnomlja, kjer bo uničil vse sovražne naprave in skladišča in se ponovno vrnil v Kočevje.«

Kot je videti, iz tega bojnega povelja je bojazen pred težavami, ki so se vedno pojavljale pri vdorih v Belo krajino. Sovražna bojna naloga je zato imela omejen cilj. Akcija je bila bolj podobna diverziji kot pa bojni operaciji.

Poveljnik 15. divizije je moral v preskrbovalni akciji v Krški dolini poskrbeti za varnost brigad na dveh bokih. Najbolj nevarno je bilo na levem krilu, kjer je bilo Novo mesto. Upoštevati je moral možnosti sovražnikovega posega s te strani. Zato je na smeri Novo mesto - Gorjanci uporabil celotno 12. brigado, ki je bila tu že od 1. septembra. Druga nevarna smer je bila na desnem boku, kjer sta bili sovražni postojanki v Sentjerneju in Kostanjevici. Oklenitveni manever sovražnih sil iz Novega mesta in Kostanjevice ali Sentjerneja bi bil nevaren za vso bojno razporeditev divizije, ko bi bila v dolini Krke. Zato je poveljnik 15.

divizije združil preskrbovalni nalogi desnokrilnih brigad, Cankarjeve in Petnajste z obveznim napadom na sovražni postojanki Sentjerneju in Kostanjevici. Cankarjevo je usmeril na Kostanjevico, Petnajsto pa na Sentjernejo.

Na tem mestu moramo odgovoriti na dve vprašanji: prvo se nanaša na ravnanje divizije pri prisilnem odkupu hrane in drugih potrebščin od civilnega prebivalstva sprito strogih političnih načel o odnosu do civilistov in drugo, kar vas zanima, ali je bila 15. divizija obveščena o sovražnikovi akciji.

Glede prvega je treba ponoviti, kako so partizani in pripadniki osvobodilnega gibanja pazili, da bi bili odnosi ne le taki, kakršne so zahtevala navodila, ampak taki, da bi se v njih kazalo prizadevanje, da sta ljudstvo in vojska eno v boju za svobodo. Zato so vsi štabi za preskrbovalne akcije na terenu dajali zelo natančna navodila, ki so nalagala partizanskim četam, borcem in štabom veliko odgovornost. Tudi v primeru velike akcije 15. divizije so dali štabi svojim enotam zavezujoča navodila. Poudarjali so, da je akcija za partizansko vojsko in ranjence življenjskega pomena, da je treba na osvobojenem ozemlju prehranjevati mnogo ljudi, in da ni mogoče vsega zahtevati le od Belokranjcev, ampak morajo pomagati ljudje z vsega slovenskega ozemlja, po svojih močeh. Davke za vzdrževanje vojske morajo prispevati vsi, več belogardisti, manj osvobodilni vojski naklonjeni ljudje. Toda tudi pripadniki osvobodilnega gibanja morajo dajati svoje prispevke. Prav tem je treba najbolj pojasnjevati namen takih akcij. Politični komisarji so bili zadolženi, da so pojasnjevali pomen preskrbovalne akcije borcem v enotah.

Se nadaljuje

* Poročilo komandanta 1. bataljona 14. SS policijskega polka z dne 20. novembra 1944. Zbornik VI-17-136.

Ančko in Kanalčkovovo življenje za svobodo

Junija poteka 40 let od velike bitke Šerčerjeve in Cankarjeve brigade z Italijani in belogardisti v trikotu Pijava gorica-Grosuplje-Turjak.

V tem prispevku želimo opisati nepozabna partizanska lika, ki sta istega dne doživela tudi enako usodo. Povsem enako sta bila smrtno ranjena borka Šerčerjeve brigade minerka Ančka in kurir Cankarjeve brigade Kanalček.

Pred leti sem med Kočevci ugotovil, da se je minerka Ančka pisala Znidaršič in je bila iz Rajndola oziroma Kočarjev pri Mozlju. Izhajala je iz proletarske družine. Janez Pirnat je povedal, da so 18. letno Ančko že 1942. leta pridobili in jo vključili v sodelovanje za NOB in revolucijo. Opravljala je kurirske posle, prenašala in zbiral različne materiale, ugotavljala, kam hodijo Italijani v patrolje ali hajke za partizani in podobno. Ančki pa je bilo tega dela dovolj. Hotela je postati partizanka. Pred tem pa jo je nekega dne junija 1942. leta krepko zagodila italijanski patrolji v Dolgi vasi pri Kočevju. Izkoristila je njihovo nepazljivost in jim »ukradla« lahki mitraljez in zabojček streliva, oboje pa odnesla v »šahn« in skrila v gozdu. Mitraljez in strelivo so dobili partizani. Po izvedbi te drzne akcije je Ančka prostovoljno odšla k partizanom. Spominjam se je iz 2. čete Kočevskega bataljona, ki ji je tedaj poveljeval Tone Marincelj-Janko, komisar pa je bil Anton Kranjc-Mirko. Po veliki roški ofenzivi 1942. leta je bila Znidaršičeva v novo ustanovljeni Cankarjevi brigadi. Marca 1943. leta pa je prišla v Šerčerjevo brigado in bila dodeljena v minersko četo. Zato smo jo imenovali minerka Ančka.

Lep dan je bil na nedeljo 13. junija 1943. leta. To je bil zadnji oziroma tretji dan izredno hudih bojev, ki so po ostrini dosegali vrh. Razmere so bile zelo kritične, toda ne brezizhodne, le bojevat se je bilo treba. Italijani in belogardisti so vse bolj stiskali v obroč Šerčerjevo brigado. Napadali so s številno pehoto, minometi, topništvom, oklepni vozili in letalstvom. Partizani pa smo bili oboroženi le s puškami in lahki mitraljezi; zlasti kritično je bilo s strelivom. (Težke mitraljeze smo oddali Tomšičevi in Gubčevi brigadi zaradi lažjega pohoda. Nekaj dni prej smo že bili nad železniškima postajama Jevnica - Laze. Toda Nemci so dobesedno blokirali železni-

sko progo Ljubljana - Zidani most, reko Savo in zasavsko cesto. Zato nismo uspeli oditi na Stajersko). Že zgodaj, nekako po 8. uri je namestnik komandanta brigade Tone Vidmar-Luka dal naši minerski četi, katere komandir je bil izredni minerec Jože Mlinar-Ciril, tole povelje: »Hitro na položaj pod vas Vrh nad Zelimljami, na rob gozda nad cesto Pijava gorica-Turjak!« To smo tudi storili. Nekako 15-20 metrov nad cesto smo plegli v mladem gozdu in čakali pripravljene za boj. Na griču, desno od nas, ki se mu pravi Na bezgu, za našimi hrbti nad Vrbičjem in Udjem in pod Gradišcem so ostale enote brigade odbijale sovražno pehoto. Tukaj, na našem položaju nad cesto pa je bil tisti mučen, toda kratek mir, ki ni obetal nič dobrega. Pritajeno smo opazovali levo in desno, zlasti pa pred seboj. Naraščajoča napetost je dosegla vrh in takoj popustila, ko so počili naši prvi strelji na Italijane. Le-ti so sklonjeni tekali čez cesto z namenom nastopiti in vizualnega kritja v »našem« gozdu. Položaj je bil nenavadno čuden, saj so nekateri Italijani pripelzali tako blizu nas, da smo si za hip gledali iz oči v oči. Vnel se je kratek, toda zelo oster boj. Nekaj bližnjih Italijanov se je zadetih od naših strelcev zvalilo v obcestni jarek, drugi pa so nam pokazali hrbet in v skokih bežali pod cesto. Ta boj je bil usoden za Ančko Znidaršič. Njen položaj je bil na moji levi. V največji ostrini boja je vstala, pomerila in ustrelila, naekrat pa se je zgrudila. Ko smo Italijane odbili in napodili v beg, sem videl, če se imena prav spominjam, Miška, ki je položaj zapeščen po eni nogi in prstih druge, kajti ranjen je bil v peto. Hudo ranjeno Ančko Znidaršič sva s soborcem s položaja odnesla kakšnih 100 metrov nazaj in jo položila v travo ene od dolin. Ni tožila. Mirno je prenašala bolečine in usodo. Le z vekami je zapirala oči. Njen dekleški obraz je še bolj pobledelel in na njem so se poja-

vile potne srage. Tedaj je že pritekla bolničarka Meta - Marija Kogej. Tja je prišel tudi vedno pozorni brigadni komisar Janez Hribar-Tone. Ranjeni Ančki smo odstranili pas z nabojnicami, Meta pa ji je odpela sive hlače in dvignila perilo. Ob pogledu smo se zgrozili. Znidaršičeva je bila ranjena skozi levo stran trebuha. Iz rane je polzela kri, pomešana z blatom. Nemo in potrti smo se spogledali, kajti vedeli smo, da je bil to smrtni strel. Ančka

Ančka Znidaršič

je šepetaje vprašala: »Ali je konec z menoj?« Razumljivo, da ji resnice ni mogel nihče povedati. Bolničarka jo je ob povijanju tolažila. Nato smo jo odnesli v vasio Vrh nad Zelimljami. Na vrtu in v hiši intendanta Šerčerjeve brigade Lojzeta Lovšina je bilo previjališče ranjenih. Kmalu pa je bil Vrh bombardiran. Ni si težko predstavljati kako je bilo tedaj v vasi, kjer so bili ranjenci. Ob bombardiranju sta bila tega dne že drugič ranjena borec Petrič in Znidaršičeva, tokrat v nogo.

Z izrednimi napori se je začelo reševanje težkih ranjencev iz vasi Vrh. Ob bombardiranju so bili v vasi in so pri reševanju sodelovali brigadni komisar Janez Hribar-Tone, njegov namestnik Janko Rudolf, četni komisar Hinko Bratuž-Oki, bolničarka Meta in junakinja Adreana Družina-Olga, Franc Strle-Nino in soborci.

Ker smo sovražnikovo pehoto na robu gozda nad cesto v sedlu med gričema Na bezgu in Vrhom nad Zelimljami uspešno odbili, so Italijani čez slabo uro nastopili tudi z oklepni vozili. Prihrdrali so po cesti od Pijave gorice in po vaški poti z njimi dosegli že tudi delno po-

rušeno vas Gradišče. Z oklepni vozili se je zopet pojavila tudi sovražna pehota, s katero se je spoprijel del brigade, ki je imel položaje v gozdu pod Vrhom. Med tem pa je drugi del brigade že pripravljaj ranjence za transport in jih iz vasi Vrh odnašal po čistini v gozd. Kmalu pa je tudi ta del brigade zapustil gozd. Nekateri so bili dodeljeni v zaščitnico drugi pa v pomoč pri reševanju ranjencev. To je bila sklepna faza tridnevni neenakih bojev.

Tega dne, 13. junija 1943. leta popoldan, se je začela bitka za rešitev 24 hudih ranjencev! Število onih, ki smo bili laže ranjeni, ni znano. Nekaj jih je bilo odnešenih v bolnišnico. »Krvavice« nad Iški Vintgar. Teh 24 ranjenih si je glavnina brigade nadela na ramena in z Vrha nad Zelimljami odšla na doigo in zamotno pot. Že je nastalo prvo in zelo kočljivo vprašanje: »Kje prebiti in se izmotali iz že tako stisnjenega sovražnikovega obroča?« Kolona z ranjenimi je nadaljevala pot po gozdu pod cerkvico sv. Petra v smeri Velikih Lipljen. Naši predhodniki se je priključil tudi kurir Cankarjeve brigade, ki ga nisem poznal. Bil je srednje postave, ovalnega obraza in kostanjevih las, šegave narave. Nekateri soborci so ga klicali Kanalček. Njegovega priimka in imena nisem mogel ugotoviti, pač pa le to, da je bil doma iz Most v Ljubljani in da je bil sin železničarja. Ko smo prispeli do tam, kjer po čistini iz Velikega Ločnika pripelje pot in se nadaljuje po gozdu Medvedice, so belogardisti iz Škocjan iz zasede napadli našo predhodnico. Zasedo smo pognali v beg. Toda kurirja Kanalčka so povzročili enako usodo kot minerki Ančki. Tudi on je bil smrtno ranjen skozi trebuh! Žalostno ga je bilo videti, kako se je v strašnih bolečinah zvijal in se premetal po listju ob gozdni poti, med tem pa prosil: »Ustrelite me, ustrelite!« Le kdo bi to storil? Nihče!

Nimam dokazov, toda trdno sem prepričan, da je prav ta belogardistična zaseda obvestila svojo komando v Škocjan, le-ta pa po radiu ali brezžični telefonski zvezi Italijane, da je na pohodu po gozdu Medvednice večja partizanska kolona. Mojo do-

mnevo potrjuje to, da sta kmalu dokaj nizko prileteli italijanski letali in bombardirali prav te položaje. Naenkrat sem razločno videl, kako je letalo odvrlo bombe, ki so se premetavale po zraku in v grozeči diagonalni padale proti nam. Tako kot v vasi Vrh je žal tudi to bombardiranje najbolj prizadelo ranjence. Borec Petrič je bil tega dne ranjen že tretjič, Franc Strle-Nino drugič, ranjen pa je bil tudi namestnik brigadnega komisarja Janko Rudolf. Bolničarke so jim dajale prvo pomoč. Kolona je nadaljevala pot in še podnevi v Velikih Lipljenah prešla cesto Grosuplje - Turjak. Sovražnikov obroč je bil prebit, v gozdu pri Vodicaх smo počivali.

Nekaj kasnejših bojev in zased, s katerimi smo se spoprijeli in jih odbili, ne bom opisoval. Rad pa bi dodal, in opisal tako, kot sem jo doživel in se spominjam italijansko-belogardistične zasede nad Dobrničem. Zvečer 17. junija 1943. smo pri kmetih mobilizirali več voz z vprežno živino za prevoz ranjencev. Ker pa je bilo vozov le premalo, smo nekatere ranjence nosili. Po nočnem pohodu je kolona ob jutranjem svitu prišla nad Dobrnič. Deževalo je, kot bi lilo iz škafa. Pot nas je vodila nekoliko navzdol. Zagledal sem svežo izhono sled, trava pa je bila pohojena in poležana nam nasproti. Bataljonskemu komisarju Dragomiru Benčiču Brkinu sem pokazal sumljivo sled. Zaradi slabe vidljivosti se je vedno preudarni Brkin sklonil in jo z zanimanjem ogledoval. Bil je očitno zaskrbljen. V tistem trenutku so Italijani in belogardisti iz zasede izstrelili rakete za osvetlitev, hkrati pa s puškami, mitraljezi in minometi »junaško« napadli partizansko kolono z dotedaj že okrog 30 ranjenci. Število ranjenih se je takoj povečalo še za pet. Težko je opisati trenutni prelah tekanje, odločitev in ponovno odnašanje ranjencev. Dirjajoče konje so vozniki le težko obdržali na vajetih. Kljub vsemu smo vse ranjene rešili. Naslednje odločitve ne bom nikdar pozabil. V koloni je bil tudi general Jaka Avšič. Videl sem ga, da je v tej kritični situaciji iz torbice vzel karto in kompas, nato pa dal komandantu brigade Jožetu Klanjšku kratko in glasno povelje: »Vasja, v to smer!« In že je kolona z ranjenci na nosilih, na voze in s petimi na novo ranjenimi tekla v

smer, ki jo je tudi z roko pokazal Avšič. Kmalu je prišla v mrtvi kot in se tako rešila »svinčene plohe.« Skupina naših borcev pa je z jurišem pregnala sovražno zasedo. Kmalu smo se začeli vzpenjati po gozdni strmini. Zaradi večdnega deževja je bila ilovnata zemlja tako razmočena, da so vprežne živali opešale, sovražnik pa je pritiskal za nami. Tedaj smo z voz pobrali nosila in ranjence, si jih nadeli na ramena in jih prinesli na tedaj nam nenaklonjeni Ajdovec. Pokazalo se je, da človek zdrži več kot žival.

Končno se je razvedrilo. Z ranjenih smo pobrali od dežja napojene odeje, jih ovili in razgrnili na grmovje, da so se na prepihu in soncu nekoliko posušile. Na Ajdovcu smo prenočili in predahnili. V noči od 19. na 20. junij so čolnarji - eden od njih je bil zanesljivo Leopold Oklešen - v vasi Lokev pri Prečni vso noč prevažali čez reko Krko. Najprej so prepeljali zasedi, ki sta zavzeli položaje levo in desno na cesti Novo mesto - Dolenjske Toplice. Nato pa so prevažali ranjence v spremstvu popolnoma izčrpanih nosačev. Tako smo varno prešli zadnjo oviro - cesto. Sredi dne 20. junija 1943. leta pa je končno kolona z ranjenci prispela na Rigelj nad Poljansko dolino. Tam smo ekipam partizanskih bolnišnic izročili hudo ranjene soborce, ki so jih odnesli v bolnišnice na zdravljenje. Njim smo izročili tudi štiri, ki so med transportom umrli. Pokopali so jih na pokopališču v Občinih, pokop pa je izvedel partizanski duhovnik Metod dr. Mikuz. Zvonil pa jim je borec Lojze Marolt iz Raven pri Novi vasi. Ančka Znidaršič - prva od osrednjih likov, ki jim posvečam ta prispevek, je bila v agoniji prav tako odnešena v bolnišnico in je tam tudi umrla.

Drugi - kurir Cankarjeve brigade Kanalček pa je za vedno zaostal za partizansko kolono nekeje v tistem gozdu Medvedice pod Ahacem.

Če je po oceni GS to bila ena najhujših bitk v boju med Italijani in partizani, je prav gotovo tudi rešitev ranjenih iz teh bojev bila ena najhujših bitk, ki je trajala teden dni. V tej bitki smo dobesedno vsi - od komandanta in komisarja brigade do zadnjega borca izmenoma nosili naše hudo ranjene soborce in jih rešili!

Jože Strežek-Lipe

Po poteh 2. grupe odredov:

Ivančna Gorica - Muljava 83

Najmočnejše orožje, ki je obstajalo, obstaja - bo obstajalo, so ljudje, prežeti z ljubeznijo do svoje domovine, do svobode in njihova moralnopolitična zavest. Če pa so povezani s svojo ljudsko vojsko in naprednim političnim vodstvom, je to taka moč, da je ne more premagati nobena armada sveta.

Osvobojeno ozemlje zahodne Dolenjske od aprila do julija 1942, južno od proge Grosuplje-Trebnje-Novno mesto in vzhodno od proge Grosuplje-Kočevje ni samo zemljepisni pojem (ozemlje), ampak mnogo več. To so ljudje, ki so se na tem ozemlju bojevali proti okupatorju, povezani v OF.

Prežeti so bili z ljubeznijo do svoje domovine, do svobode. Povezani so bili z ljudsko vojsko - 1. slovensko brigado - 2. grupe odredov in političnim vodstvom stiškega in grosupeljskega okrožja OF, imeli pa so tudi svojo ljudsko oblast - NOO OF; zaradi tega so bili nepremagljivi. Osvobojeno ozemlje je bila prava partizanska republika, v kateri je celotno prebivalstvo zavestno sodelovalo v NOB.

Razumljivo je, da se Italijani niso mogli sprijazniti s tem, da je v času, ko so zmagovali v Afriki in skupaj z Nemci stali pred Moskvo, bilo v neposredni bližini Ljubljane

ne osvobojeno ozemlje - partizanska republika. V tem času so imeli Italijani v Ljubljanski pokrajini 55.000-člansko do zob oboroženo armado. Na vsakih 6 prebivalcev, vključno z otroki, je prišel en oborožen Italijan, na vsakega partizana pa 13 oboroženih Italijanov.

Italijani so naredili načrt uničenja osvobojenega ozemlja, katerega središče je bilo Muljava-Znojile-Krka.

Dne 6. junija 1942. leta je šla iz Žužemberka 400-članska italijanska posadka. Pri Valični vasi so padli v zasedo Osipove čete, nato pa v Smrečju med Krko in Muljavo v ogenj Šiskovega bataljona. Italijanska kolona je bila popolnoma uničena in razbita.

To je začetek 6-dnevne muljavske bitke. Sovražnik je v naslednjih dneh postavil v boj prek 3500 mož do zob oboroženih z oklepni enotami, artilerijo, avtomatskim orožjem in letalstvom. V živi sili je bilo razmerje sil 1:7 v korist sovražnika. V oborožitvi pa je bilo razmerje še neprimerno ugodnejše za sovražnika. Partizani so imeli zelo veliko prednost pred sovražnikom v prebivalstvu tega območja, ki je sodelovalo 100-odstotno s partizani. Skupaj z njimi so v šestdnevni bitki Italijane popolnoma razbili, premagali v pravem pomenu besede,

tako da se je sovražnik po šestih dneh uničen vrnil v izhodiščne položaje, 2. grupa odredov pa je obdržala osvobojeno ozemlje, kar je gotovo edinstven primer v zgodovini NOB.

V spomin na ta zgodovinski dogodek KS Muljava in Ivančna gorica praznujeta krajevni praznik. Ob tej priložnosti bosta tudi letos organizirana proslava in že tradicionalni pohod po poteh 2. grupe odredov.

Dne 11. junija 1983 ob 19. uri bo slavnostna seja KS Muljava in Ivančne gorice. Slavnostni govornik bo Metod Jurčič, nosilec spomenice 1941, borec 2. grupe odredov.

Dne 12. junija 1983 se bo ob 8.45 uri v Ivančni gorici začel pohod po poteh 2. grupe. Slavnostni govornik bo Franc Sever-Franta, nosilec spomenice 1941, častni predsednik 5. pohoda. Ob 9. uri bodo odšle na pohod 4-članske tekmovalne ekipe na 18 kilometrov dolgo progo.

Ob 9.30 uri se bo začel množičen pohod na 8 kilometrov dolgi progi ekip in posameznikov. Ob 11.45 uri bo konec pohoda, razglasitev rezultatov, podelitev priznanj in plaket pohoda, govor predstavnika sveta za LO in DSZ občine Grosuplje, stalnega pokrovitelja pohoda, kulturni program in tovariško srečanje s plesom.

Z udeležbo na pohodu in proslavi bomo počastili spomin na legendarno 2. grupo odredov, v katere sestavo je spadal tudi bataljon heroj - Pohorski bataljon, zlasti za vse padle borce in heroje 2. grupe.

Vabimo vse borce, še posebej vse borce 2. grupe odredov, vse mladinske pohodne enote, zlasti pa pohodne enote, ki nosijo ime enot 2. grupe, vse člane ZSMS, pripadnike delovnih brigad in tabornikov, člane ZRVS, športna društva, borce, gasilce, pripadnike CZ in druge prebivalce.

Za odbor

Ciril Jurčič

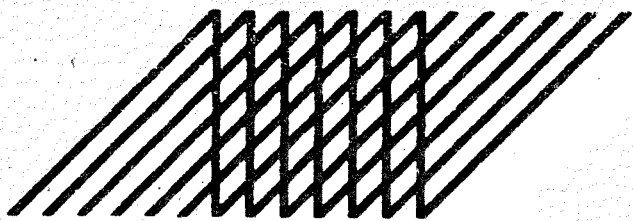

TOZD TESNILA TREBNJE

VELIKA LOKA

Izdeluje tesnila vseh vrst

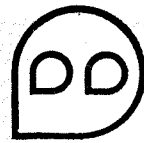
NOVOTEKS

TOZD TKANINA
TEKSTILNA TOVARNA
n. sol. o.
NOVO MESTO
FOERSTERJEVA 10

POŠTNI PREDAL 100
TELEFON (068) 23-030
BRZOJAVNI »NOVOTEKS«
TELEX: 35716 YU NOVTEX

PROIZVODNI PROGRAM

- MOŠKE, ŽENSKÉ, OTROŠKE HLAČE
- KRILA
- PROGRAM OBLAČIL ZA ŠPORT
- TEEN PROGRAM OD 8-16 LET
- BEBY PROGRAM
- TKANINE IZ ČISTE OVČJE VOLNE
- TKANINE IZ MEŠANICE VOLNE IN POLIESTRA
- TKANINE IZ MEŠANICE VOLNE IN POLIESTRA Z VTKANO ELASTIČNO NITJO
- PLETENINE

arbo

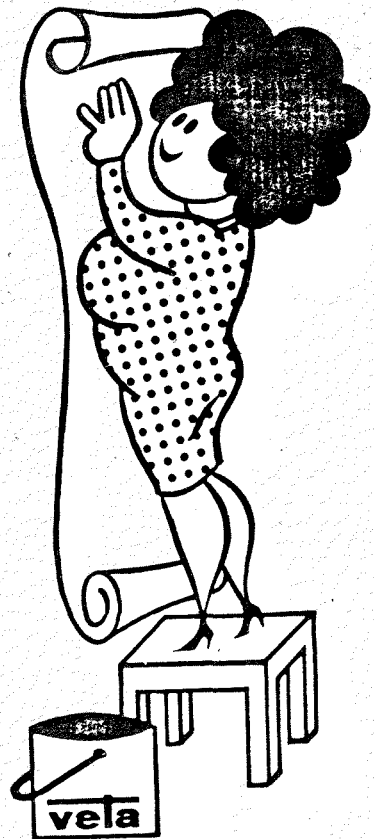
TOVARNA
KEMIČNIH IZDELKOV
LJUBLJANA-POLJE

61260 Ljubljana, Podgrajska 15
ŽELEZNIŠKA POSTAJA ZALOG

TELEFON (061) 48-066, 48-211
TELEGRAM: ARBO LJUBLJANA-POLJE
ŽIRO RAČUN 50103-601-15005
TELEX: 31524 YU ARBO

vela

tapete vevče

PAPIRNICA
VEVČE

61260 LJUBLJANA
POLJE
TELEFON: (061) 48-141
TELEX: 31-116

Če želite izčrpane informacije o lepljenju tapet, izrežite ta kupon in ga pošljite na naš naslov. Brezplačno vam bomo poslali naš prospekt.

KARTONAŽNA TOVARNA LJUBLJANA

n. sol. o.

TOZD KARTONAŽNA RAKEK

n. sub. o.

IZDELUJE VSEH VRST KARTONAŽNO EMBALAŽO IZ VALO-
VITE LEPENKE

ZADVOR

Izlet na Rab

Organizacija ZZB in upokojenci Zadvora smo organizirali dvodnevni izlet na kraj, kjer je stalo taborišče na otoku Rabu. V soboto, 23. aprila; jutraj smo se odpeljali z avtobusom. Med nami so bili štirje, ki so preživeli taborišče na Rabu, ter sorodniki umrlih v taborišču. V Kamporu smo si ogledali ostanke taborišča. O taborišču nam je pripovedoval predsednik upokojencev Rudi Strnad, o življenju v taborišču pa so pripovedovali interniranci tega taborišča. Strnjeni smo se zbrali ob spomeniku na sredi pokopališča, kjer počivajo žrtve tega taborišča. Prižgali smo sveče in položili zlat venec iz lovorjevih listov z napisom: V spomin žrtvam fašističnega nasilja 1941-1945, družbenopolitične organizacije krajevnih skupnosti Zadvor, SR Slovenija.

Zamisljeni in tiho smo odšli s tega kraja. Med nami so bili člani, ki so bili že večkrat na tem kraju, in tudi taki, ki so bili prvič. Tudi v prihodnje si želimo ogledati še več krajev, pomembnih iz NOB.

Matija Prepeluh, ki se največ ukvarja z organizacijo izletov, je ob koncu izleta zadovoljen dejal: »Se bomo potovali, spoznavali kraje in običaje, poiskali najboljše poti, da naše želje uresničimo.«

TONČKA BERČIČ

MEŽICA - ŽERJAV

Praznovanje

Letos mineva 38 let, odkar so enote jugoslovanske armade na Poljani pri Prevljah premagale v hudih bojih mnogo močnejšega sovražnika. V ta namen praznujejo občani Mežiške doline vsako leto sredi maja občinski praznik. Ves teden so se vrstile kulturne, športne in druge prireditve. V nedeljo, 15. maja, pa je bilo veliko slavlje v Mežici in Žerjavu.

V mežiškem narodnem domu so se zbrali delegati vseh zborov občinske skupščine in gostje - med drugim tudi bratje pobratenih občin Varvarin, Čačak in Probištib ter prijateljskih občin Suva Reka in Garesnica, na slavnostni seji.

V Žerjavu so krajani v novi krajevni skupnosti s samopriskom in združenimi močmi zbrali sredstva za novo šolo in vrtec. Z lepim kulturnim programom so se najmlajši zahvalili za lepo šolo in vrtec. Kraj Žerjav je ta dan praznoval tudi krajevni praznik v spomin na usodni dan, ko so fašisti 6. 5. 1945 ustrelili Katiočo Erzeničnik, Janeza Selišnika in Ljudmilo Tomše.

IGNAC ZDOVC

LJUBLJANA

Strelcev in šahistov primanjkuje

Osmo področno tekmovanje upokojencev Ljubljane z Notranjsko je končano. Streljanje z zračno puško je potekalo v prostorih Doma invalidov v Malenškovi ulici. Prijavile so se štiri ekipe.

Ekipa iz Most pod vodstvom znanega strelca Staneta Vršaja je dosegla od 800 možnih krogov 652, sledi Center 620, Šiška 594 in Bežigrad 535.

Tudi šahisti so tekmovali v prostorih Kluba upokojencev v Šiški.

Ze večkrat smo pisali, da je za ti dve športni panogi premajhno zanimanje. Menimo, da bo morebiti do prihodnjega tekmovanja zanimanje za šah in streljanje večje kot doslej. To pričakujemo na republiškem prvenstvu, ki bo septembra v Mariboru.

V. BOVCON

ZAGORJE OB SAVI

Na Petrovi gori

Organizacija vojaških vojnih invalidov Zagorje center je pripravila izlet v sosednjo republiko Hrvaško, in sicer na Petrovo goro. Med NOV je dajalo to ogromno položno pogozdeno gričevje ljudstvu v boju za svobodno zatočišče. Tu je bila osrednja bolnišnica za Hrvaško, Petrova gora ima za Hrvate enak pomen kot Kočevski Rog za Slovence. Se danes so tu nespremenjene zgradbe, v katerih so se zdravili partizani. Tu je tudi grobišče. Najpomembnejša zemljanka je pod grobom partizanske zdravnice dr. Marije Schlesingerjeve. Pokopali so jo tako rekoč na vrata v partizansko bolnišnico in napravili grob. Ko je sovražnik v hajki izvohal te predele, je vse uničil, požgal. Ko je odprl grob in našel v njem truplo, je mislil, da je to navaden grob, kakršnih je bilo v teh hudih časih mnogo po naši zemlji. Grob je spet zasul in odšel dalje. Bolnišnica pod zemljo pa je ostala nedotaknjena. V svobodi so zvedeli, da sta mož in hči zdravnice Schlesingerjeve tudi padla v bojih s sovražnikom na Sutjeski. Velika žena, zdravnica, ki je pomagala in rešila toliko partizanov, je ostala, kjer so jo prvič pokopali. Tam je skromen spomenik z njeno sliko in imenom in pripisom: »Slava ji!«

Med zelenjem stoji tudi muzej, v katerem je ogromno spominov tistih, ki so darovali svoja življenja za vse nas. Veliko ljudi obišče te kraje.

IVAN GLOBOKAR

GRIŽE

Občinski praznik

V Občini Žalec praznujejo občinski praznik vsako leto v drugi krajevni skupnosti. Praznuje se v spomin na znano napisno akcijo, ki je bila med 6 in 7. julijem 1941. Letošnje praznovanje bo v krajevni skupnosti Griže in je povezano z nekaterimi dogodki, ki so se na območju sedanjih krajevnih skupnosti zgodili pred 40 leti.

Sploh je to območje poznano po predvojnem delavskem gibanju. Tu je bila ustanovljena ena prvih partijskih celic v Savinjski dolini. Ze konec aprila ali prve dni maja sta se pod Homom sestala Slavko Šlander in član CK KPS Albin Vipotnik in se dogovorila o ustanovitvi okrožja KPS Savinjska dolina. Ze avgusta 1941 je bil napad na Rudnik Zabukovico, julija 1941 je bilo ustanovljena Savinjska četa itd.

Zato ni naključje, da se bo praznovanje začelo 2. julija z zborovanjem upokojenih rudarjev Rudnika Liboje in Zabukovice. Naslednji dan bo pohod ob spomenikih NOB in srečanje borcev in kurirjev Stajerske. Pohod bo obiskal kraj, kjer je okupator 29. maja 1943 ustrelil 10 talcev zaradi likvidacije narodnega izdajalca, krenil bo na Igrišče, kjer je okupator 7. marca 1943 uničil del Velikove čete, šel bo skozi Matke in se spomnil padlih v znani ofenzivi jeseni leta 1944. Konec pohoda bo v Bezovniku, kjer se bodo sestali kurirji TV linij in Jurčkove linije, kjer bodo odkrili spominsko ploščo in razvili prapor kurirjev Stajerske. Tu se bodo srečali borci občine Žalec ob dnevu borca. Naslednji dan bo srečanje internirancev. Pripravljajo razstavo o streljanju talcev na Stajerskem.

FRANC JEŽOVNIK

LJUBLJANA

Moste-Polje in Šiška prvaka

Pokroviteljstvo osmega področnega tekmovanja Ljubljane z Notranjsko je prevzela Mestna zveza društev upokojencev Ljubljane z Notranjsko je prevzela Mestna zveza društev upokojencev Ljubljane in sprejela športne panoge v balinanju, kegljanju, šahu in strelstvu - upokojencev športnikov. Balinanje je organizirala občinska zveza društev upokojencev Bežigrad. Tekmovalo je 56 tekmovalcev. To športno panogo cenimo najbolj starejši, saj je najbolj priljubljena in množična. Po večurnem balinanju so se uvrstile v finale štiri ekipe. Športna sreča je doletela ekipo iz Most pod vodstvom znanega dolgoletnega balinarja kapetana Karla Štrekla in njegove sodelavce: Staneta Marenčiča, Slavka Barbo, Milana Gasparina in Alberta Giron-dona.

Ceprav so bili Šiškarji zanesljivi kandidat za zmago, so se uvrstili na drugo mesto.

V kegljanju se je pomerilo sedem ekip. Organizacijo je prevzela OZDU Ljubljana - Center. Tudi ta panoga je množično zastopana in priljubljena. Ekipa iz Medvoda pod vodstvom kapetana Toneta Stajerja in njegovih tekmovalcev: Vinko Dermota, Blaž Cedilnik, Lado Zorko, Franc Langerholc, Vili Tekavec in Ivan Branhar, je bila najboljša.

BOVI

KOPRIVNA

Koroški kurirji na K-10

Na strmih hribih nad reko Mežo še danes životari nekaj poznanih partizanskih domačij. Kot samorastniki se upirajo vsem vremenskim neprijetnostim. Toda mladi zapuščajo svoje domačije in se selijo v dolino, kjer je lažji in boljši kruh. Na gruntih najdemo le še stare in bolne kmečke ljudi.

Dne 28. maja so se zbrali koroški kurirji pred šolo v Koprivni, kateri so pokrovitelji kurirji 4. VDV brigade Slovenije. Ta šola se tudi imenuje po eni izmed kurirskih javk v Koprivni - javka K-10. Poleg koroškega pododbora VDV brigade so se v Koprivni zbrali tudi kurirji iz 4. VDV brigade.

Ob 10. uri so pionirji in mladinci iz Koprivne pričakali svoje borce pred šolo in jih prijazno povabili v svoje lepo urejene prostore. Tu so kurirji borci podarili solarjem darila. Solarji iz Koprivne pa so zaprosili borce kurirje, da so jim povedali nekaj dogodkov iz NOB na Koroškem in drugod po Sloveniji. Solarji iz Koprivne so pripravili lep program za borce. Skupaj so se fotografirali pred šolo v Koprivni.

Prijazni kmečki otroci nas partizane spominjajo na živo preteklost med NOB v Koprivni. Tudi takrat so bili otroci prijazni z nami borci in nam bili najboljši kurirčki.

Ko smo se popoldan vračali domov, smo spotoma obiskali znanega koroškega kurirja in borca Janeza Kebra, ki je bolan.

IGNAC ZDOVC

Vabila

Borci 14., 15., 18. divizije in 1 SAB!

V soboto, 18. junija 1983, ob 10. uri bo pri Štampetovem mostu nad Vrhniko odkrito obeležje v spomin napadov divizij korpusa NOVJ na ta objekt.

Most je porušila 14. divizija 14. oktobra 1943, 15. divizija in 1. SAB 12. junija 1944 in 18. divizija in 1. SAB 26. septembra 1944.

Vabimo borce vseh treh divizij in 1. SAB, mladino, železnikarje in občane, da se udeležijo slovesnosti.

Dohod je možen z Vrhnike in iz Logatca kakor tudi z železniške postaje Verd.

Obeležje je zgradilo ŽG Ljubljana v dogovoru s SO in DPO Vrhnika.

Krajevna organizacija ZB NOV »Milan Majcen« Ljubljana Šiška, vabi k odkritju spominske plošče, ki bo 4. julija 1983 ob 10. uri - na dan borca, v spomin na izgnance z Gorenjske, ki so jih nacisti izselili v juliju 1941 v Srbijo.

Odkritje spominske plošče bo pred bivšim gorenjskim kolodvorom v Šiški, kjer so ljubljanci množično pretestirali proti nasilnemu izseljevanju Slovencev.

Vabimo vse borce 14., 15. in 18. divizije NOVJ ter vojnega šolstva, da se udeležijo skupne proslave v počastitev 40. obletnice ustanovitve 15., 18. divizije in 7. korpusa NOVJ v nedeljo, dne 3. julija 1983, ob 11. uri v Metliki. Prevoz je zagotovljen s posebnim vlakom, ki bo odpeljal 3. julija 1983 v Metliko iz Ljubljane. Podrobnosti o poteku slovesnosti bodo objavljene v prihodnji številki TV-15.

Za skupnost borcev 14. divizije: Bogdan Vrančič

Odbor 15. SNOUB sklicuje zbor skupnosti borcev brigade, ki bo 2. 7. 1983 ob 17. uri v Metliki v kulturnem domu Edvarda Kardelja.

Na zboru bodo podeljene spominske medalje 40 let brigade. Hkrati obveščamo vse borce 15. SNOUB, da bo 3. 7. 1983 srečanje ob 40. obletnici formiranja večine brigad in divizij (14., 15., 18. in vojaškega vojnega šolstva s programom ob 11. uri v Metliki.

Odkrili bomo biste padlih narodnih herojev I. Badovinca, J. Brodariča, M. Južne ter obeležji Bratstvu in enotnosti in vojaškemu vojnemu šolstvu NOVS.

Zaradi tega ne bo srečanja borcev brigade v mesecu septembru. Posebnih vabil ne bo, zato prosimo, da si borci posredujejo obvestilo našega TV-15.

Vabi odbor 15. SNOUB

Skupnost borcev Gornjevipske partizanske čete vabi vse svoje borce in borke na zbor čete, ki bo v Podnanosu 3. 7. 1983, ob 15. uri. Zborna mesto bo za osnovno šolo v Podnanosu.

Skupščina občine Ajdovščina je četi podelila domcil, žene in mladina Podnanosa bodo četi izročili zastavo, borci pa bodo prejeli listino o pripadnosti četi.

Vse borce pozivamo, da se zbora zagotovo udeležijo.

ODBOR SKUPNOSTI

Obvestili

Bivšim političnim zapornikom in izseljencem taborišč Wernfels, Gunzenshausen in Hitenbach na Bavarskem

Tudi letos bo srečanje taboriščnikov, in sicer v soboto, 2. julija 1983, ob 18. uri v domu Kokrške čete v Senčurju pri Kranju.

Na srečanju bo kulturni program, nato pa družabni večer.

Ker za udeležbo na srečanje ne bo poslanih posameznih vabil, vabimo vse nekdanje taboriščnike in druge občane z Jesenice in okolice, da se do 20. junija prijavijo pri Ivanu Martelku Jesenice, Mladinska 2. Poprejšnje prijave so potrebne zaradi organiziranja prevoza.

V nedeljo, 3. julija 1983, ob 11. uri bo v Metliki proslava 40-letnice ustanovitve 14., 15. in 18. divizije 7. korpusa NOVJ in vojaškega šolstva. V Metliko bo iz Ljubljane odpeljal poseben vlak ob 7. uri. Vlak se bo ustavil na železniških postajah Grosuplje, Ivančna gorica, Trebnje, Novo mesto in Črnomelj. V Ljubljano se bo vlak predvidoma vrnil okrog 20. ure. Podrobnosti o proslavi bodo še objavljene.

ODBORI SKUPNOSTI BORCEV 14., 15. IN 18. DIVIZIJE NOVJ

Vilko Kodrca

Obrambni dan Jugobanke

Po programu usposabljanja delavcev za splošni ljudski odpor in izvrševanje drugih nalog splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite za leto 1983, ki ga je sprejel komite za SLO in DS, so delavci delovne skupnosti Jugobanke - temeljne banke Ljubljana, pod pokroviteljstvom družbenopolitičnih organizacij, 28. maja izvedli obrambni dan na temo »preverjanje obrambne organiziranosti in priprave za delovanje v vojni«. V programu je bil opredeljen cilj, ki naj bi ga dosegli z izvedbo obrambnega dne, in sicer: na kraju samem naj pride do izraza vsa veličina ljudske revolucije v NOB, poglubi naj se sodelovanje med delavci in drugimi obrambnimi strukturami na terenu in praktično preveri izurjenost in ravnanje delavcev delovne skupnosti za življenje in delo v morebitni vojni. To je bilo, glede na vremenske razmere (dež), več ali manj tudi realizirano.

Iz Ilirske Bistrice so na obrambnem dnevu,

ki so ga končali na Sviščakih pod Snežnikom, sodelovali: predsednik združenja borcev NOV, ki je ob spomeniku padlim v

Predsednik ZB NOV Ilirska Bistrica Jože Žnidaršič je obujal spomine na dogodke iz NOB

snežniških gozdovih (tu je bil krajši kulturni program) podal izčrpen pregled dogodkov med NOB na tem področju; pripadniki JLA, ki so sodelujoče v športno-rekreativnem delu obrambnega dne s prijetno glasbo spravili tudi v dobro voljo; taborniki, ki so poskrbeli za demonstracijo postavljanja šotorov in pripravili izredno okusen partizanski golaž, seveda pa ne smemo pozabiti planince, ki so bili pobudniki pohoda na vrh Snežnika.

Za izvirne ideje pri organizaciji in za sodelovanje se posebej zahvaljujemo: predsedniku občine, predsedniku in tajniku združenja borcev, načelniku doma JLA, predsedniku taborniške organizacije in tajniku planinskega društva, vsi iz Ilirske Bistrice. Takšnih srečanj z njimi in tako aktivnega sodelovanja si delavci Jugobanke - temeljne banke Ljubljana še želijo.

Srečko Pečar

Sredi maja so se sorodniki, znanci, soborci in stanovski tovariši na ljubljanskih Zalah poslovlili od učitelja Srečka Pečarja.

Rodil se je pred devetinsedemdesetimi leti v Katinari pri Trstu v dvanajstčlanski družini. Starša sta ga vzgojila v narodni zavesti in ta ga je peljala na učiteljske. Kot zaveden Slovenec je začel zbirati okoli sebe narodno zavedne fante. Njegovo početje ni ostalo skrito oblastem in Srečo se je moral umakniti v Jugoslavijo. V Mariboru je dokončal šolanje na učiteljski in se zaposlil v Petrovčah. Svoje napredne usmerjenosti ni mogel pozabiti tudi v novi domovini in klerikalne oblasti so ga preganjale. Selil se je iz vasi v vas in iz šole na šolo. Začetek vojne je dočakal v Skočjanu na Dolenjskem.

Takoj po ustanovitvi Osvobodilne fronte se je vključil v njene vrste in postal je organizator v kraju, kjer je služboval. Avgusta 1942 se je pred fašisti in belogardisti umaknil v partizane. Z njim je odšla tudi vsa družina. Kljub vojni vihrji je znova poprijel za prosvetno delo kot referent SNOS. Po osvoboditvi je opravljal razne naloge v partiji in drugih organizacijah. Vseskozi pa je bil prepričan, da revolucija potrebuje nove učiteljske moči. Tako je 1953. leta postal učitelj v Jaršah pri Ljubljani. Postal je ravnatelj osnovne šole in opravljal svoj poklic do upokojitve. Učenci in drugi se spominjajo, s kakšno pozornostjo je delal z mladino. Sam je risal, barval, učil petje, igral na harmoniji in violino, razdal vse svoje znanje in človeško toplino.

Za vse svoje delo je prejel Srečko Pečar številna odlikovanja. Bil je nosilec partizanske spomenice 1941, reda za vojne zasluge s srebrnimi meči, reda za hrabrost, reda bratstva in enotnosti 2. stopnje, reda zasluga za narod 2. stopnje in reda dela 2. stopnje.

Anton Vesel

Novembra lani smo se na pokopališču v Loškem potoku poslovlili od aktivista in borca Antona Vesela, ki se je rodil 1900. leta v Travniku. Med vojno je aktivno deloval z OF, septembra 1943. leta je vstopil v NOV.

Venceslav Šinkovec

Na pokopališču v Spodnji Idriji smo se poslovlili od Venceslava Šinkovca, rojenega 1908. leta v Kanomlji. Po razpadu Italije je vstopil v partizanske vrste. Bil je v Vojkovi brigadi, kasneje v artileriji 9. korpusa in nazadnje na komandi mesta v Vojskem. Za njegov prispevek v NOB je prejel odlikovanje.

Franc Orel-Primož

Marca smo se na pokopališču v Mengšu poslovlili od Franca Orla-Primoža. Rodil se je 1928. leta v Trzinu. Leta 1942 se je povezal z mladinsko organizacijo in člani OF. Marca 1944. leta se je vključil v VOS in nato v VDV in kasneje v KNOJ. Bil je trikrat odlikovan.

Jože Kofol

Avgusta lani smo se na pokopališču v Podmencu poslovlili od aktivista Jožeta Kofola-Ferda, rojenega 1894. leta v Logarščah. V NOG se je vključil decembra 1942. leta in bil član odbora OF.

Lovro Senica

Marca smo se v Prevaljah poslovlili od Lovra Senice, rojenega 1923. leta na Strojni. Bil je borec Koroškega odreda 1. bataljona, zatem pa je bil nekaj časa v Serčerjevi in Slandrovi brigadi. Prejel je dve medalji.

Franc Črnigoj

Od Franca Črnigoja z Otlice smo se poslovlili aprila na domačem pokopališču. Bil je je podpornik OF in član ZZB NOV.

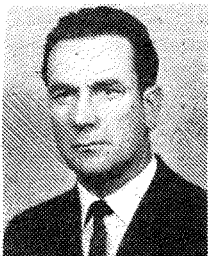
Ivana Gabrič

V Kočevski Reki smo se januarja poslovlili od partizanske mame Ivane Gabrič-Bavec, rojene 1896. leta v Kozariščah pri Starem trgu. Vsa njena družina se je 1942. leta vključila v oborožen boj. Vsi trije sinovi so bili partizani, sama in hčerki so delale v terenskih organizacijah OF.

Karl Tutner

V Laškem smo se poslovlili od Karla Tutnerja, rojenega 1903. leta, iz Debra pri Laškem. Za NOV je začel aktivno delati 1942. leta. Pretila mu je aretacija, zato je z ženo in dvema hčerkama odšel v ilegalo na Dolenjsko. Bil je odlikovan z redom za slug za narod s srebrno zvezdo, prejel pa je tudi številna priznanja in pohvale.

Stane Žust

Rodil se je 1919. leta v Godoviču. Bil je v italijanski vojski, kjer je bil zajet in poslan v Francijo. Pridružil se je prekomorski brigadi. Od njega smo se poslovlili februarja v Logatcu.

Rudolf Zupanc

Po 78. letih se je izteklo življenje človeka, ki je v predvojnem političnem vrenju Dolenjske oprvil pomembno delo in bil pri ilegalnem organiziranju komunistične partije in njenih akcij. V Beogradu in v Banatu se je vključil v sindikalno gibanje že 1928. leta. Po vrnitvi domov se je začel bojevati proti izkoriščanju zapostavljenih. Leta 1934 se je udeležil prvega sestanka okrožnega komiteja KPS nas Srebrničami. Stiki z novomeškimi in šentjernejškimi komunisti so se razširili na široke dolenjsko področje. Rudolf Zupanc je med drugim dopisoval v Ljudsko pravico, zahajal k Ladu Kozaku v Ljubljano in junija 1939. leta je bil na konferenci CK KPS nad Trbovljami. Po internaciji v Gonarsu in Reniciju se je 1943. leta vključil v partizanske vrste. Leta 1945 je bil demobiliziran. Vse do 1961. leta je opravljal vrsto odgovornih nalog.

Henrik Mlakar

V začetku maja je ugasnilo življenje Henrika Mlakarja, podpolkovnika JLA iz Ljubljane.

Rodil se je pred sedemdesetimi leti na Kladju pri Cerknem v revni kmečki družini. Zgodaj je ostal brez staršev in s 14. leti se je zaposlil v rudniku bakra na Kladju. Februarja 1943 so ga Italijani poslali na prisilno delo. Ob razpadu fašizma je pobegnil domov. Sredi decembra 1943 je prostovoljno odšel v partizane in bil borec pri komandi mesta Cerkno. Deloval je tudi na Idrijskem vojnem območju. Udeležil se je bitk na Lokvah, v Cepovanu, na Trnovem in pri Lipi.

Po vojni je ostal v vrstah KNOJ. Njegovi starešine so ga poznali kot marljivega delavca in kmalu je odšel na šolanje. Končal je akademijo in ostal učitelj gojencev ter več kot eno desetletje skrbel za vzgojo in izobraževanje starešinskega kadra naše armade.

Po upokojitvi je vse svoje moči usmeril v družbenopolitično delovanje v Savskem naselju v Ljubljani. Njegovo delo mu ni preprečilo niti bolezen.

Za pogum v vojni, uspešno delo in dosežene rezultate v vojni graditvi in razvoju armade je bil odlikovan z: redom zasluga za narod s srebrno zvezdo, redom za hrabrost, medaljo za vojaške zasluge, redom za vojaške zasluge s srebrnimi meči, redom JLA s srebrno zvezdo, redom dela z zlatim vencem in drugimi.

Stanislav Mikuz

Oktober lani smo se poslovlili od Stanislava Mikuzja, rojenega pred 63 leti. Leta 1940 je bil vpoklican v italijansko vojsko in 1941. leta je bil poslan na rusko fronto. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in takoj vstopil v NOV. Bil je v Vojkovi brigadi, na komandi mesta Črni vrh in intendant 9. korpusa. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

Marija Dovžan

Rodila se je 1902. leta v Završnici na Gorenjskem in 1935. leta prišla z družino v Grosuplje. Z možem sta aktivno delala za OF. Leta 1943. so ga aretirali in na Škofljici ubili. Poleg skrbi za družino je še aktivno delala za OF. Od nje smo se poslovlili na pokopališču v Grosupljem.

Alojz Kutin-Stol

Na pokopališču v Srpenci smo se marca poslovlili od Alojza Kutine-Stola, rojenega 1910. leta. Januarja 1943. leta je vstopil v NOV in bil bolničar. Veliko bolnišnic na Bovškem je v pretežni meri organiziral prav tovariš Stol. Za svoje delo je bil večkrat odlikovan.

Krajevna organizacija ZB NOV Kranjska gora sporoča, da so od oktobra 1982. leta pa do marca 1983. leta umrli tile njeni člani.

Janez Podlipnik, rojen 1896. leta, iz Podkorena. Bil je borec za severno mejo.

Andrej Mertelj, rojen 1895. leta, iz Podkorena, bil je borec za severno mejo.

Matevž Hlebanja, rojen 1894. leta, iz Srednjega vrha, nazadnje je živel v domu upokojencev na Jesenicah. Bil je borec za severno mejo in aktivist od 1943. leta. Bil je odlikovan z ordenom zasluga za narod.

Janez Zupan, rojen 1925. leta, iz Gozda Martuljka. Bil je borec Jeseniško-bohinjskega odreda in Kosovelove brigade.

Jože Zerjav, rojen 1924. leta, iz Podkorena. Med vojno je bil v okoličih Virovitice in Osijeka, kjer je začel aktivno sodelovati z NOV. Bil je borec 12. proletarske brigade, 4. brodske brigade in Osiješke brigade. Odlikovan je bil z ordenom zasluga za narod 3. stopnje.

Mirko Fučko

Na pokopališču v Stomažu pod Čavnom smo se marca poslovlili od Mirka Fučka. Bil je v delavskem bataljonu in po kapitulaciji Italije se je priključil borcem NOV. Septembra 1943. leta se je vključil v Gradnikovo brigado. Bil je aktiven družbenopolitični delavec v KS in v občinskih organih.

Anica Kajžer

Na tržiškem pokopališču smo se poslovlili od Anice Kajžer, rojene Kramar. Že v 1941. letu je začela delati za OF, zbirala je hrano za borce ter opravljala druge naloge.

PRAVNI SVETOVALEC

A. M. V. Pred šestimi leti ste bili obsojeni na 8-mesečno zaporno kazen, ki ste jo tudi prestali. Slišali ste, da se po preteku določenega časa taka kazen izbriše. Radi bi vedeli, ob kakšnih pogojih se izbriše in pri katerem organu je treba vložiti prošnjo za izbris?

Odgovor: Obsodba na kazen do enega leta zaporu se izbriše iz kazenske evidence po uradni dolžnosti po petih letih, odkar je bila kazen prestana, zastarana ali odpuščena in pod pogojem, da storilec v tem času ni storil novega kaznivga dejanja. Odločbo o tem izda organ za notranje zadeve, ki je pristojen za obsojenčev stalno prebivališče. Ta organ sporoči to organu, ki je pristojen za vodstvo kazenske evidence. V primeru, če pristojni organ ne izda odločbe o izbrisu obsodbe, sme obsojenec zahtevati, naj se ugotovi, da je obsodba po zakonu izbrisana. Če organ v 30 dneh ne ugotovi tej zahtevi, lahko obsojenec zahteva, naj izda sodišče, ki je izreklo sodbo na prvi stopnji, sklep o izbrisu obsodbe.

A. Z. V. Ali je treba podstanovalsko pogodbo, sklenjeno za nedoločen čas, sodno odpovedati?

Odgovor: Za odpoved podstanovalske pogodbe, sklenjene za nedoločen čas, ni predpisana nikaka oblika, niti ni treba vložiti pri sodišču odpovedne tožbe. Odpoved se da lahko podstanovalcu ustno ali pisмено po pošti, lahko pa tudi prek sodišča, ki pa o odpovedi ne izda nikake odločbe, temveč prejetu odpoved le pošlje podstanovalcu.

O. S. P. V kratkem boste invalidsko upokojeni. Ker imate le 23 let pokojninske dobe in zaradi starosti (prek 60 let) tudi niste upravičeni do dodatka na invalidnost, vas zanima, ali in ob kakšnih pogojih boste imeli pravico do varstvenega dodatka k invalidski pokojnini?

Odgovor: Kot upokojenec bi imeli pravico do varstvenega dodatka, če odmerjena invalidska pokojnina ne bi dosegala mejnega zneska najnižjih pokojninskih prejemkov (ta mejni znesek znaša letos 7.740,20 din) in če bi izpolnjevali tudi premoženjske pogoje za priznanje varstvenega dodatka, to je, če vaši dohodki skupaj z dohodki članov gospodinjstva ne presegajo mesečno 7.162,75 din ali letno 85.953 din na posameznega družinskega člana.

Z. P. K. Radi bi vedeli, ali res ni več prodajna cena osebne avtomobila Renault 4 TLS osnova za regres vojaškim invalidom pri nakupu motornega vozila?

Odgovor: Že za leto 1982 je bil določen in je tudi za leto 1983 določen osebni avtomobil zastava-jugo 45 kot motorno vozilo, katerega prodajna cena je osnova za regres vojaškim invalidom pri nakupu motornega vozila.

A. Ž. K. Nameravate se razvezati od moža. Ali lahko obdržite možev priimek, ki ste ga prevzeli ob sklenitvi zakona?

Odgovor: Po zakonu o osebnem imenu lahko v primeru razveze zakonske zveze vsak prejšnji zakonec obdrži svoj tedanji priimek, lahko pa zahteva spremembo priimka.

M. N. K. Katerim zavarovancem - vojaškim invalidom je zagotovljena invalidska pokojnina v višini 85 odstotkov pokojninske osnove, čeprav ta pokojnina, odmerjena po pokojninski dobi, ne bi dosegala te višine?

Odgovor: Po 103. členu novega zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki se bo začel uporabljati s 1. julijem 1983, je tudi zavarovancem-vojaškim invalidom od 1. do 6. skupine, ki pridobijo pravico do invalidske pokojnine, zagotovljena ta pokojnina v višini 85 odstotkov pokojninske osnove po pogojem, če so od 15. maja 1945 do dneva, ko so pridobili pravico do invalidske pokojnine, najmanj 20 let (zavarovanci) oziroma 17 let in 6 mesecev (zavarovanke) opravliali delo, ki se računa v zavarovalno dobo.

Z avtobusom skozi zgodovinska mesta Avnoja

S poti

Stotisoči žrtev v naši zavesti

V motelu ob cesti proti Banjaluki se ustavi-mo. Za nami se vsuje gruča mladincev iz Nove Gradiške, namenjena v Drvar. Hrupno prepeva hvalnico svoji mladosti. Nekaj brigadirskih in sem ter tja kakšno narodno.

Spet gremo naprej. Krupa na Vrbasu. Dolina se razmahne v zelena polja in se v naslednjem hipu spet zoži.

Za Banjaluko pravijo, da niti po potresu ni izgubila svojega prejšnjega videza, saj so skrbno obnovili stari del mesta in nevsiljivo pozidali obrobje z novimi naselji.

Bosanska krajina, Banjalusko polje, obale Vrbasa. Kaj bi lahko rekli še zanimivega o tem kraju? Tam zadaj so žvepleni vrhovi, sredi mesta rdeča džamija, Ferhadija džamija, trdnjava Kaštel... Tod so znani semnji, kamor se steka vsa zasebna trgovina z vsega področja Krajine... Pogledujemo po lepih, širokih ulicah in se po robu mesta oddaljujemo proti Kozari.

»Sljiviki«, znameniti slivovi nasadi se vrstijo na levi in desni. Krošnje v cvetju. Menda bo letos dobra letina, če ne bo toča oklestila pridelka.

Po dolgem času opazim ob hišah čebelnjake. Med posameznimi posestmi so na poljih spletene vrbove pregrade. Nekaj ovinkov, zožanje in že smo v kraju Kozarac, od koder se začne pot, čeravno asfaltna in lepa, strmo dvigati v goro.

Gosti, nepredirni gozdovi spominjajo na partizanski Rog, po glavi pa se mota pesem: »Oj Kozaro, puna li si grana...«

Kozara, simbol boja in trpljenja, epopeja v zgodovini naših narodov. To je bila prva velika bitka, v kateri je sodelovalo tudi neoboroženo ljudstvo...

Na Kozaro se ne pride le enkrat. Sem se prihaja. To je zgodba brez konca, tukaj večni ogenj gori desetisočim v naših srcih in njegovo ime je svoboda. Enaindvajset tisoč borcev in bork se je bilo tod, štirideset narodnih herojev.

Na Mrakovici, na samem vrhu Kozare stoji spominski zid in vanj je vklesanih 9864 imen padlih borcev. Ampak to ni vse, kar je vzela živega ta planina za davek svobodi. Še 35350 Kozarčanov je padlo kot žrtve okupatorjevega nasilja in v koncentracijskih taboriščih.

Od prvega vojnega dne pa vse do konca vojne so se vrstile ofenzive. Najhujša je bila poletna ofenziva 1942. Petinštirideset tisoč do zob oboroženih sovražnikovih vojakov se je zapodilo v goro. Vse so imeli: topove, tanke, celo pse slednike in spremljajoča letala. Vse to se je valilo nad 3500 borcev in nad krajinski, podkozarski narod, pa je vendar moralo odnehati že čez dva meseca. Obroč, dvojna zanka, je bila pretrgana in že dvajset dni po ofenzivi so se preživeli borci spet zbrali na Paležu, v srcu Kozare...

Knešpolje, Potkozarje, Ljeviču polju se ohranjajo legende. V njih tudi danes živijo junaki kot dr. Mladen Stojanović, Josip Mažar-Šoša, Zarko Zgonjanin, Esad Midžić, Vladimir Nemet-Braco, Ratko Vujović-Čoče, Ranko Šipka, Petar Mečava... Toliko je teh usod, teh mater s po sedmimi, devetimi sinovi, borci Kozare, ki so vsi padli. In od nekd se mi prikrađa pesem Jureta Kaštelana:

Ne zaboravi,
da pod zvezdama ništa ne umire...

Gora se ovija v pomladno meglico in soparo po lahmem dežju. Na jasi spomenik, mogočna grmada, v nebo kipeč valj. Razjede, Zlebiči, vse polno razpok, ki pa vendar ustvarijo mogočno jedro. Travnica je lepo pokošena in planjava je prostrana. Tu bi človek lahko zavri-skal sredi gozdov. In vendar nihče tega ne počne. V betnoske stene se ujame odmev korakov.

Stopimo v spominski muzej, ki je čisto blizu spomenika. Ogledamo si stalno razstavo, prikaz bojev petih brigad, boja tukajšnjih ljudi. Potem nam zavrtijo še film. Nekaj o bojih, nekaj o Titovih obiskih na Kozari, pa nekaj o gradnji spomenika in razlago Dušana Džamonje, kako si je zamislil načrt vsega spominskega parka. Spet majken spodrseljaj. Film je zlizan, kot bi ga vzeli iz katerega prvih poveljnih Filmskih novosti. Zlepljen je skupaj na hitro in površno. Škoda. Lahko bi več povedal obiskovalcem. Prek Bosanske Dubice, čez Savo se pripeljemo v Jasenovac.

Jasenovac

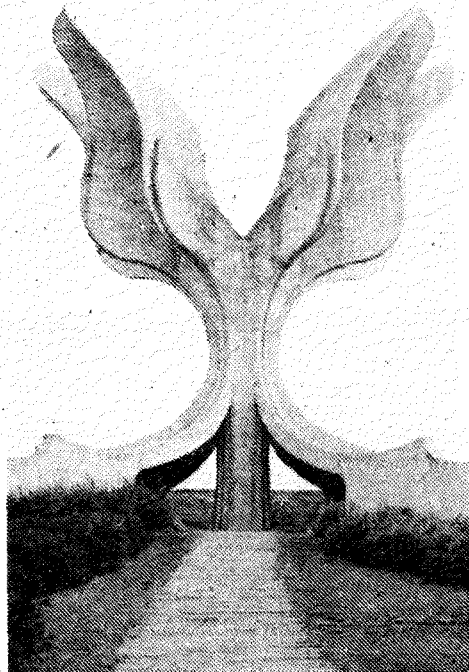
Kdor je v svojem življenju videl že nekaj filmov o koncentracijskih taboriščih po Evropi v drugi svetovni vojni in kdor je o tem že to

in ono prebral, bo ob pogledu na jasenovške holmčke še tisočkrat bolj pretresen. Nekateri so pred časom menili, da bi morali ostati na mestu nekdanjega endehajevskega uničevalnega taborišča bolj vidni znaki taborišča, da bi morali ohraniti tlorise nekaterih stavb in grobnice umrlih. Toda to, kar so postavili, na ravnem polju vzpetinice, porastle s travo, pod katerimi se skriva skupinski grob z desetina-mi tisočev mrtvih, je še bolj pretresljivo.

Se danes ni znano, kakšna je končna številka pobitih in požganih življenj v Jasenovcu. Preverjanja so se ustavila tam nekje pri številki sedemsto tisoč! In kaže, da jih je bilo še več. Kajti v naravi se nič tako ne skriva, da bi nekoč spet ne prišlo na dan. Voda, reka Sava, ki teče v neposredni bližini, je s svojim vztrajnim glodanjem v breg še ne dolgo tega razgalila nove grobove, nove tisoče skrivaj zagrebenih trupel. Nič ni pomagalo krvnikom, da so ob koncu vojne v naglici brisali sledi za svojimi grozodejstvi.

Kamnita roža se pne sredi ravnine. Velikanski kamniti cvet. Okamenel v rasti in radosti življenja, okamenel v grozi smrti.

To je mračen kraj, kjer tudi dobri živci prav nič ne pomagajo. To je strašni kraj, ki bi ga moral videti vsak Jugoslovian, da bi dojel, da bi začutil to strašno bližino smrti nemočnih,

nedolžnih stotisočev. Da se nikoli nihče več ne bi »zmotil« ih omenjal to taborišče kot kraj, kjer je umrlo »le nekaj desetisoč ljudi«.

Zenska, ki nam je pripovedovala o umiranju v tem taborišču, kustosinja, ki obiskovalcem dan na dan pripoveduje o uničevalnem taborišču paveličevske NDH, nas je opozorila le na nekaj skromnih predmetov v muzejskih vitrinah, pa smo lahko razumeli, zakaj je prav to taborišče prvo v Evropi po najrazličnejših metodah najhujšega mučenja pred moritvijo.

Spet so nam zavrteli film, ki pa še zdaleč ne pove tistega, kar govorijo gomile zunaj. Zakaj na teh krajih ne poskrbijo za visoko kakovostne filme, povezane z zgodovinskim gradivom? Zakaj toliko površnosti prav tam, kjer so mladi najbolj sprejemljivi? Res, napake smo srečevali v vseh muzejih na naši poti in po večini podobne. Mar pozabljamo, da je tudi na področju muzejstva marsikaj novega v načinih prikazovanja? Običajno se zatakne pri denarju. Toda menim, da so to drobci in bolj stvar poslušanja ter do kraja izpeljanih načrtov kot pa vprašanje denarja.

Odhajamo proti domu. Polni novih vtisov, novih misli. Nekam manjše se zdijo vsakdanje skrbi in nekam odrešujoče je, ko se oddaljuje-mo od tega kraja smrti.

Premišljam, kaj lahko človeški um, dušo, vse kar je v njem humanega, pripelje tako daleč, da mu sodčlovek postane manj vreden od živali, od kamna, s katerim ga pobije? Sprašujem se, ali smo se dodobra nagledali in naposlušali teh grozot, da lahko zanesljivo rečemo, da globoko v nas ne spi noben uničevalski vrag? In vedno znova se mi vrača ista misel: vsi, prav vsi bi morali to videti, kakor bi morali vsi videti trupla, razmetana po Sabri in Šatili, kakor bi morali vsi videti znova na kole natak-njene glave vietnamskih borcev, pa tisoče pobitih otrok – včeraj, danes!

Bojana Žokalj-Jesih

Štirideset let pionirskega odreda Franca Lunačka in dan šole na Mirni

Med vojno z orožjem, danes z delom

V drugem letu vojne so borci Prlekove čete 6. junija 1942 skupaj s člani OF in člani NZ v bližini Mirne porušili železniško progo, iztirili vlak in zažgali vse Mussolini-jeve slike na Mirni. Sestega junija 1944 so belogardisti ubili Janka in Jožefo Kolenc, aktivista Osvobodilne fronte. Istega leta v juniju (2. in 8. junija) sta padli še dve žrtvi belogardistov: Barbara Benediković in Franc Lunaček. V spomin na napad na vlak in na padle žrtve 6. junija 1944 so Mirenčani ta datum razglasili za svoj krajevni praznik. V sklop tega praznovanja pa sodi tudi dan mirenške osnovne šole, ki nosi ime po Zapadnodolenjskem odredu.

V petek, 3. junija, so na mirenški osnovni šoli praznovali, ne le dan šole, praznovali so štiridesetletnico prvega pionirskega odreda na Mirni, ki pa že od leta 1964 nosi ime po Francu Lunačku, naprednem učitelju in mirenškem aktivistu. Ob tej priložnosti so mladi Mirenčani povabili v svojo sredino medvojne pionirje, pionirske delegacije osnovnih šol občine Trebnje ter druge goste. V živi uri zgodovine, ki pa je prekoračila svojo zgodovinskost in se je vpletla kar v današnji čas, predvsem v vrednoto dela, je potekal pogovor s pesnico Vido Breštovo, ki je bila že kot sedemnajstletno dekle aktivistka na Mirni, z Markom Kocjanom, med vojno malim čotkatim fantičem, komandirjem prvega pionirskega odreda na Mirni, s pisateljem Tonetom Svetino, opernim pevcem Ladkom Korošcem, katerega pesmi so našle odziv v burnem aplavzu mladih poslušalcev, pa še z likovni-ma ustvarjalcema Sandijem Leskovicem in Vojkom Svetino (dela obeh so razstavili v šolski avli). Za vmes pa so mirenški osnovnošolci pripravili prijeten kulturni program, z zborovskim petjem, recitacijami in glasbeno pravljico Račka gre na potovanje.

Na slovesnosti je OK SZDL podelila KS Mirna priznanje PO Franca Lunačka, ki je bil leta 1943 ustanovljen v osnovni šoli na Mirni. V imenu Zveze prijateljev mladine je Angelca Ziberna izročila osnovni šoli Zapadnodolenjski odred spominsko priznanje in knjigo Štirideset let pionirske organizacije v Sloveniji 1942-1982. Delegacija pionirjev pa je odnesla venec na grob Franca Lunačka v Sentrupertu.

Zanimalo me je, kako pionirji poznajo človeka, čigar ime nosi njihov pionirski odred in kako s svojim delom v odredu to ime opravičujejo. Ime bivšega šolskega upravitelja Franca Lunačka je odred prevzel v spomin in spoštovanje njegovega poštenega dela, boja proti sovražnikom in grozljive smrti 8. junija leta 1944.

»Tovariš Lunaček se je rodil 5. oktobra v Sentrupertu v učiteljski družini. Tudi sam je postal učitelj. Na Mirni je bil šolski upravitelj ne-kako od leta 1933. Kakor so nam pripovedovali njegovi znanci in njegovi učenci, je bil zelo vdan svojem delu, priljubljen tako med učitelji kot med učenci...« tako nekako so pripovedovali moji sogovorniki. Eden je povedal nekaj, drugi je še kaj dodal: »Lunaček je delal v raz-

nih društvih: v lovskem, zlasti pa v Sokolu, na dram-skem in sploh kulturnem področju. Njegovi prijatelji pravijo, da je veliko premišljal o družbi in socialni pravičnosti, kljub temu da takratni kapitalistični družbeni red takšnih premišljanj ni dovoljeval. Ponosen je bil, da je Slovenec. Prav gotovo je s svojim ravnanjem vplival na svoje učence, da so se potem ko se je bilo treba odločiti, na kateri strani bodo, prav in pošteno odločili. Tudi sam je bil Lunaček na Mir-

pionirske organizacije ter pionirske samouprave. »Skoraj vsak pionir na naši šoli se je prek organiziranih akcij vključil v manifestacije in akcije, ki so zapisane v programu, pa naj so to pohodi po poteh partizanov, zbori pionirjev ob obeležjih NOB, kurirčkova pošta, razna srečanja pionirjev, natečaji, tek-movanja s področja NOB in revolucije, urejanja muzej-skih zbirk in dokumentacij-skega gradiva iz NOB itd. Sodelujemo pa tudi s KS, z borčevsko organizacijo, or-

Ob 40-letnici pionirskih odredov je Vida Breštova sestavila pesem, ki jo je posvetila »svo-jim pionirjem«:

Spet se pomlad v lepoti vsej razcveta,
spet pred menoj je pionirska četa.
Kaj ni minilo štirideset let?
Je tistih lic to in pomladi cvet?
Pomlad svetlejša je, bolj sonce greje,
vsak bolj veselo se sedaj zasmaje.
Zdaj vnuk je tam, kjer preje bil je ded,
čeprav tu isti spet je zbran odred!
Da, spet je tukaj pionirska vrsta!
In prav tako je zvesta in je čvrsta!
Let štirideset – ptic – je preletelo, odred pa
zbran je tu za boj, za delo!
Zdaj boj je drug, zdaj svet je naš drugačen!
nihče ni strgan več, nihče ni lačen.
Da bi še lepši bil, bolj sončen svet,
naš pionirski se bori odred!

ni med prvimi, ki so se vključili v organizirano delo OF. Potem so ga Italijani zaprli in v internaciji je bil vse do kapitulacije Italije. Ko se je jeseni 1943. vrnil, je ponovno začel delati v rajonskem odboru OF na Mirni, nato pa je bil v rajonskem odboru OF v Dobruču. Sedmega junija proti večeru so Franca Lunačka ujeli domobranci, ki so nenadoma vdrli na Mirno. Mučili so ga vso noč, potem pa so ga naslednjega dne pri železniški postaji Bistrica pobili s krampom. Groza! pravijo pionirji. »Njegov ponos in njegova delavnost pa sta lahko lep zgled za nas vse. V sebi hočemo nositi njegove vrline. Radi bi to pokazali s svojim delom v našem pionirskem odredu.«

V delovnem načrtu PO, ki

ganizacijo RK, s taborniki, s sekretariatom za LO in štabom TO, s krajevno in občinsko konferenco SZDL in prav tako ZSMS, pa z vsemi TOZD v KS in občini,« kar ni bilo konca naštevanju vseh mogočih kratkic. Pionirji pravijo, da so najpogostejša njihova srečanja s preživeli borci in da so ta srečanja zelo prijetna, posebej še z borci Zapadnodolenjskega odreda. Da bi ta odred bolj spoznali, so celo organizirali kviz. In da ne bi bilo vse videti povsem blesteče, so še dodali: »Premalo smo aktivni pri urejanju spomenikov in spominskih obeležij. Za spomenik na Rojah skrbimo redno, to že; ampak ostala spominska obeležja v naši okolici, ki jih ni tako malo, pa obiščemo le ob 1. novem-

Zivo uro zgodovine so pionirji PO Franca Lunačka vple-tli v proslavo 40-letnice svojega odreda

je usklajen s pravili Zveze pionirjev Jugoslavije, so v septembru zapisali: Vse na-loge pionirskega odreda mo-rajo biti tako usmerjene, da vodijo k tovarištvu, ljubezni do dela, usposabljanju za SLO in DS, utrjevanju brat-stva in enotnosti, pogumu in ponosu, svobodoljubnosti, k razumevanju in plemenite-nju pridobitev ter vrednot NOB in povojne graditve, k negovanju in razvijanju naše

bru. Tu se bomo morali bolj potruditi.«

Najmlajši želijo spoznavati narodnoosvobodilni boj prek pripovedi borcev. Pravi-jo, da je to živo izročilo re-volucije generaciji, ki tega ni doživela, da jim takšna doži-vetja dajejo izjemno moč pri razvijanju njihove ustvarjal-nosti tudi na področjih li-kovne, glasbene in literarne vzgoje.

Živa Drole

Vesela šola

Vesela šola Pionirskega lista deluje že petnajsto leto. Z njo je Pionirski list uresničil poskus, da bi z novo, sproščeno obliko podajanja vsebine pridobil tako učence kot pedagoške delavce za sistematično, prostovoljno in trajno sodelovanje pri razširjanju in poglobljanju znanja. Vesela šola prinaša pravo osvežitev v vzgojnoizobraževalni sistem. In kako poteka? V vsaki številki Pionirskega lista so objavljeni posebni sestavki iz različnih predmetov in področij za učence od 3. do 8. razreda, posegajo pa tudi v zunajšolske dejavnosti in v prosti čas učencev. Tekmovanje je organizirano na osnovi testnih vprašanj in razdeljeno na štiri stopnje. Najprej tekmujejo učenci po razredih, sledijo šolska tekmovanja, tisti, ki dosežejo 80-odstoten uspeh, se pomerijo na občinski ravni, najboljši pa še na republiški. Letos je na republiškem tekmovanju, ki je bilo v nedeljo, 5. maja, v Cankarjevem domu v Ljubljani, sodelovalo 360 učencev iz vseh slovenskih občin, sicer pa se je v letošnjo Veselo šolo na vseh ravneh vključilo približno 82.000

učencev. To pa je številka, vredna pohvale! Če jih vprašaš, učence, zakaj tako radi sodelujejo v Veseli šoli, pravijo, da je pač zanimiva. Kako je bilo letos? Tako kot že leta doslej: veselo, z malo strahu in stiskanja v želodcu, kakor vedno, kadar je treba napeti možgane pri reševanju testnih vprašanj in z veliko dobre volje. Kako pa je z zmagovalci? Veliko jih je; vsi tisti, ki so pokazali 90 ali več odstotkov znanja: iz 3. razreda 13 zmagovalcev, iz 4. razreda 9, v 5. razredu jih je zmagovalo 10, v 6. razredu so jih zabeležili 9, v sedmem pa 11 in prav tako 11 v 8. razredu. Letošnje republiško tekmovanje v Veseli šoli je hkrati obeležilo 35-letnico Pionirskega lista, zato je bilo povezano z razstavo o razvoju Pionirskega lista. Morda je treba povedati še to, da poteka Vesela šola pod pokroviteljstvom ISKRA SOZD elektrokovinske industrije in da je to uspešen primer sodelovanja z združenim delom. Iskra vidi v Veseli šoli možnost sistematičnega in pravočasnega prebujanja in vzgajanja otrok za tehniške poklice. Vesela šola in Iskra namreč že vrsto let skupaj pripravljata del tekmovalnega programa, ki se nanaša na tehniške znanosti.

Živa Drole

Zbor pionirjev Jugoslavije

Zelo rada se vključujem v vse akcije, ki jih organizira pionirska organizacija na naši šoli. Presrečna sem, da so me izbrali za eno od delegatke za zbor pionirjev v Kočevju.

V soboto zjutraj sem vstopila v avtobus, ki je bil poln pionirjev. Bili so v pionirskih krogih iz obalnih občin. Na avtobus so tvarišice nalepile napise:

ZBOR ODPOSANCEV SLOVENSKEGA NARODA KOPER, IZOLA, PIRAN

Tovarišica Majda, predsednica Zveze prijateljev mladine Koper, nam je dejala, da naj med vožnjo poslušamo tovarišico Angelco Podlessek. Bili smo poslušni. Po mikrofoni nam je povedala spored zbora. Med vožnjo skozi Ljubljano nam je pripovedovala o glavnem slovenskem mestu – mestu heroju. Navduševala sem se nad lepotami, ki sem jih opazovala skozi okno, razmišljala o tem, kako sem srečna, da živim v domovini, ki je doseglja pod vodstvom našega dragega učitelja in voditelja tovariša Tita veliko zmago Jugoslavije. Spet se je oglašala tovarišica in nam pripo-

vedovala o pionirjih med NOB in o četi zelo mladih pionirjev, ki so se bojevali pod Ratitovcem. Ponosni smo bili, ker je bil med nami

Videli smo monotipije, trganke, lepljenke, mozaike in raznovrstne figure iz papirja. Nato smo odšli v Šeškov dom. Ogledali smo si dvora-

Takole je vseh pet kurirčkovih torbic z njihovimi nosilci čakalo v vrsti, da predajo raport tovarišu Andreju Cetinskemu-Levu Foto: Ž. D.

sin poveljnika Ratitovske pionirske čete Jože Bajželj. Njegov sin Rok je žarel od ponosa. Prebrala nam je še nekaj dogodkov iz NOB. Zadovoljni in srečni smo prišli v prelepo Kočevje. Dobili smo vodnika in krenili na ogled likovne razstave.

no, kjer je bil 1943. leta kočevski zbor. Na odru je bil Cankarjev izrek: »NAROD SI BO PISAL SODBO SAM«. Pod njim pa: »ŽIVELA NARODNOOSVOBODILNA VOJSKA IN PARTIZANSKI OREDI JUGOSLAVIJE. – ŽIVELA SVOBODNA DEMOKRATIČNA IN MOČNA JUGOSLAVIJA«.

Ko smo prišli na zborni mesto, smo posedli k tabli z napisom: »ZBOR ODPO-

smo se vsi učenci iz stare šole zbrali v 2. razredu. Peli smo partizanske pesmi. Čakali smo dr. Pavla. Upali smo, da bo kmalu prišla.

Dr. Pavla, partizanski bolničar in bolničarka so prišli v razred. Dr. Pavla je zelo prijazna. Do vseh je enaka. Ima 68 let. Je upokojena in živi v Ljubljani. Nikoli je ni doma. Ima razne sestanke, obiskuje šole. Pogovarjali smo se o bolnici Pavli. Bilo je zelo zanimivo.

Na koncu ji je Andrej podaril šopek spominčic in se zahvalil za obisk. Dr. Pavla je bila spominčic zelo vesela. Ta dogodek mi bo ostal v spominu vse življenje.

ANKA KOGEJ, 3. b razred
Osnovna šola »Vojkove brigade«
Spodnja Idrija

Obiskala nas je dr. Pavla

V šoli smo govorili o bolnišnici Pavli. Tovarišica učiteljica nam je povedala, da je

bila v Trnovskem gozdu. Barake so bile raztresene po gozdu. Zelo smo bili veseli, ko nam je tovarišica povedala, da nas bo obiskala dr. Pavla. Šestindvajsetega aprila

Morda

Morda je v tem trenutku ptica zletela iz gnezda.
Morda je v tem trenutku sonce pobožalo trave zelene.
Morda se je v tem trenutku rodil otrok.
Morda bo v nekem trenutku povsod zavladal mir.
Morda?
Kdo ve?

MARTINA RUPERČIČ
(Preproste besede
OŠ Sentrupert)

Jutri

Jutri.
Negotovost,
ki lahko marsikaj pomeni.
Jutri.
To je prihodnost,
ki ti prinese ali žalost ali smeh.
Jutri.
To je problem,
ker nikdar ne veš,
kaj se skriva za tem jutrišnjim
dnem.

METKA SIŠKO
(Preproste besede,
OŠ Sentrupert)

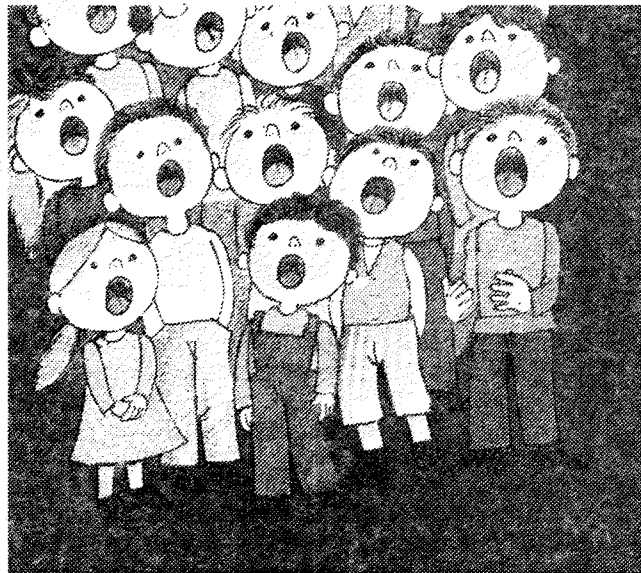
Revija pevskih zborov

Revija pevskih zborov Mežiške doline je bila letos na Prevaljah. Peli so otroški in mladinski zbori osnovnih šol in zbor glasbene šole z Raven na Koroškem.

Skozi vse leto smo se na revijo skrbno pripravljali, saj smo se hoteli dobro odrezati. Pred Družbenim domom se

naško zapeli našega duhovnega »Vandrovčeka«. Opogumili smo se in odpeli skoraj brez napake še dve lepi majski pesmi: 1. maj in O maju.

Imeli smo občutek, da smo s svojim ubranim petjem pritegnili poslušalce in v nas se je porajalo zadovoljstvo. Tovarišica nas je pohvalila,

je zbralo precejšnje število pevcev, manj pa seveda poslušalcev, kar nas ni najbolj razveselilo. Na hodniku doma je bil pravi direndaj.

Revija se je začela. Pozorno smo sledili zborom pred nami in zdelo se nam je, da vsi zelo lepo pojejo. Moramo priznati, da smo bili malce nestrpni. Komaj smo čakali, da bomo tudi mi zapeli. Na vrsti smo bili predzadnji. Zbrani na odru smo dobili še zadnja navodila in že smo ju-

hkrati pa dodala, da je bilo nekaj manjših napak, ki jih seveda drugi niso tako tanko kožno opazili.

Vsi smo se zelo trudili, največ pa seveda naša prizadevanja tovarišica Pogorevčnikova. Zahvaljujemo se ji in ji obljublamo, da bomo ostali njeni zvesti pevci.

Člani novinarsko-dopisniškega krožka
Osnovne šole Prežihovega
Voranca
RAVNE NA KOROŠKEM

Prijateljska vez z učenci in delavci pobratene šole

Sredi maja so nas obiskali učenci in učitelji pobratene šole Veljko Vlahovič iz Velike Gorice. Naša srečanja so že tradicionalna. Prvič smo se dobili pred šestimi leti na dan šole. Od tedaj smo vsako leto mi enkrat njihovi gostje, enkrat na leto pa pridejo oni k nam.

Letos nas je obiskalo 40 učencev in 40 učiteljev. Najprej smo prisluhnili daljšemu kulturnemu programu, nato pa so si učitelji ogledali tovarno pijač Dana na Mirni, učenci pa smo se pomerili v športnih disciplinah. Popoldne smo učencem razkazali naše mestece, učitelji pa so z našimi pedagoškimi delavci izmenjali delovne izkušnje.

Tako utrjujemo bratske vezi, ki se vsako leto še poglobljajo.

MOJCA KRAVCAR, lit. krožek
OŠ Jože Slak-Silvo
Trebnje

Vojkovci na Brinovem griču

Bili smo med srečnimi pionirji, ki so 21. maja napolnili avtobus v Kopru. Odpeljal nas je na Brinov grič, da bi se poklonili primorskemu junaku Janku Premrlu-Vojku.

K spomeniku v parku pred šolo smo položili cvetje. Zaželeli smo si lepo vreme. Naša želja se je izpolnila: sonce nas je res spremljalo ves čas. V avtobusu smo peli predvsem partizanske pesmi, dostikrat pa je kot sonce žarela naša »Jugoslavijo«. Poslušali smo tudi pesmi po radiu, se pogovarjali ali razmišljali o ljudeh, ki so vse žrtvovali za lepše življenje v naši domovini.

Bili smo veseli, nestrpni, polni pričakovanja, kaj nam bo dal naslednji trenutek.

Prijazna krajana sta avtobus usmerila na gozdno pot. Gozd desno, levo in pogled na čudovito pokrajino nas je omamljal. V avtobus sta vstopili taborniki. Zaželeli sta nam dobrodošlico v imenu krajevne skupnosti Črni vrh in družbenopolitičnih organizacij ter nam predstavili življenje krajanov. Zahvalili smo se jima. Kmalu smo zapustili avtobus in kre-

nili za njima na zbirno mesto. Že od daleč smo slišali partizansko pesem. Zagledali smo borca, ki je igral na harmoniko. Za njim se je vila kolona pionirjev iz Črnega vrha v pionirskih krogih, ki so zavili po stezi navzdol med visokimi drevesi. V kotanji so bili zbrani udeleženci; med njimi mnogo borcev, nekdanjih Vojkovih tovarišev, pionirji z OŠ Borovnica pri Ljubljani, gojenci šole s prilagojenim učnim programom Vipava in vojaški vojašnice JP-V Vipava.

S ponosom smo čakali trenutek, ko se bomo poklonili heroju. Strmeli smo v slovesno urejen grob, pokrit z zastavo. Vanj so trije bojni tovariši skrivaj položili svojega Vojka k počitku pred 40. leti. Zvoči harmonike so utihnili. V tišini so odmevale besede predsednika krajevne skupnosti, ki je pozdravil vse zbrane. Tovariši Ivan Renko je odkril spominsko obeležje, vojaški izstrelili salve, pionirji smo položili cvetje in se z enominutnim molkom poklonili spominu na Vojka. Zastave so plapolale v rahlem vetriču. Na sliki

smo videli mlad, komaj odrasel obraz, s katerega kar žari volja do življenja. Okrog so visoka drevesa, ki oddajajo hladnost. Grob je obdan s kamenjem, na belo-sivi skali je zvezda, na kateri je vpisan datum rojstva in smrti. Šopki rdečih negeljnov so cveteli kakor najlepši venec, ki je bil v obliki zvezde. Vojkov soborec nam je predstavil Vojka kot hrabrega borca, partizana, dobrega tovariša, človeka in velikega ljubitelja slovenske zemlje. Med pripovedovanjem o njegovih zadnjih urah sem v mnogih očeh uzrla solze.

Zatem so pionirji in cicibani recitali, peli, ženski pevski zbor pa je zapel več lepih partizanskih pesmi. Spominsko obeležje so prevzeli v varstvo krajevna organizacija ZSMS in taborniki. S preživeliimi borci smo se slikali in krenili z njimi k Vojkovi koči. Ogledali smo si notranost, posedli na skale ter pomalicali. Medse smo povabili avtorja knjige Vojkov vod, ki nam je obujal spomine na napad na koč in druge akcije. Rad nam je odgovarjal na vprašanja, ki smo mu jih za-

stavili. Spoznali smo najstarejšega borca v tem kraju. Pripovedi so dopolnili mnogi drugi nekdanji vojkovi in se radi pogovarjali z nami. Podarili smo jih knjižice in značke, izdane ob 35-letnici naše šole, predstavnikom KS in ZSMS pa tudi Modri val, izdan ob 40-letnici ZPJ.

Pionirji smo se zahvalili borcem, ker so nas tako lepo sprejeli in opisali najtežje trenutke svojega partizanskega življenja. Potem so se zadržali še z našimi tovarišicami, mi pa smo zbežali dalje v gozd, kjer smo v svoji domišljiji uprizorjali partizanske boje.

Tovarišica je bila dobre volje in je zavpila: »Medved!« Kot bi mignil smo bili pri njej. Žal nam je bilo, da smo morali prekiniti igro, zapustiti gozd in dobre domačine. Poslovili smo se tudi od prijaznega vodiča, ki nas je zabaval do Črnega vrha.

Domov smo se vračali polni hvaležnosti in nepozabnih vtisov na Brinov grič.

KATJA, SANDRA, SIMONA, 4. a
OŠ Janka Premrla-Vojka
Koper

Ilegala, oteženo delovanje, izvolitev v politbiro na peti državni partijski konferenci, vojna. Nič ne more presenetiti starega bojevnika in vse, kar se je dogajalo na začetku, v prvih dneh druge svetovne vojne, je tovariš Luka z izkušnostjo revolucionarja že predvideval. Zato je storil to, kar je bilo tisti trenutek najnujnejše: s partijskimi sotovariši je pozival Slovence v boj.

Ob ustanovitvi Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet je postal njegov prvi komandant Franc Leskošek-Luka. Znal je spodbujati razvoj

V začetku 1937. leta je v stanovanje Franca Leskoška v Mostah prišel illegalec. Povedal mu je, da je bil v Moskvi določen v politbiro CK KP Jugoslavije. Dolgo sta se pogovarjala, enostavno in konkretno. To je bilo prvo srečanje Franca Leskoška in tovariša Tita. Tovariš Luka je večkrat dejal, da je pri tem srečanju čutil, da mu bo veliko koristilo pri nadaljnjem delu, ker je šlo za človeka, ki je bil čisto drugačen od partijskih aktivistov, ki so do takrat prihajali v domovino.

oborožene vstaje, pri čemer pa je hkrati vso pozornost posvečal usmerjanju komunistov za ustvarjanje potrebnega političnega zaledja.

Glavno poveljstvo, vrhovni štab, politično delo, odhodi bojujočih se partizanskih enot na terenu. Vedno in nenehno v akciji. To je bil Luka.

Kdor se je zapisal revoluciji, ta na svoji poti nima odmorov. Tako je delal in živel tovariš Luka. In od vseh, ki so delali z njim, je pričakoval enako.

Ob napadu na Sovjetsko zvezo je centralni komite KPS ustanovil Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet, za prvega komandanta pa je imenoval Franca Leskoška.

Povojni razvoj, graditev, muke in težave pri obnovi so bile borcu Lukovega kova le spev zmagovitih. Kajti vse to, za kar se je bojeval in delal po vojni, je bilo temeljno delo položeno že v času predvojnega revolucionarnega dela in boja med NOB.

Ko smo se zadnjič pogovarjali z njim ob enainštiridesetletnici ustanovitve prve redne enote naše armade in ob njegovem petinosemdesetem rojstnem dnevu v lanskem decembru, je znova kot tolikokrat prej poudaril misel:

»Treba je iti med ljudi, treba je ohranjati neposredni stik z bazo. Družbenopolitični delavci bi morali biti ljudski tribuni – tudi danes.«

Njegova misel je izročilo, revolucionarno izročilo prvega komandanta Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, revolucionarja-komuniste in častnega predsednika ZZB NOV Slovenije.

Sožalne brzojavke

Republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije prejema ob smrti Franca Leskoška-Luke številne sožalne brzojavke iz domovine in tujine.

Delavci Gorenja so v svoji sožalni brzojavki zapisali, da je umrl sindikalni borec, revolucionar, partizanski poveljnik in junak povojne gradnje. Njegova legenda pa bo še naprej živela med delovnimi ljudmi Titovega Velenja in Gorenja, saj je tovariš Luka 1964. leta prerezal kovinski trak pred prvo na novo zgrajeno tovarno Gorenja in tako simbolično označil začetek novega obdobja v zgodovini te delovne organizacije.

Nenadna vest, da je umrl Franc Leskošek-Luka, nas je zelo pretresla. Tovariš Luka je bil ne samo velik revolucionar, borec in voditelj, ampak tudi naš velik prijatelj, na katerega smo se v najhujših časih obračali za nasvete in pomoč. Še posebej rad je zahajal in se vključeval v reševanje številnih problemov in v načrtovanje prihodnjega razvoja s svojimi bogatimi izkušnjami pa je dal našemu mestu in našim delovnim organizacijam neizbrisen pečat, je med drugim zapisal kolektiv delovne organizacije Era iz Titovega Velenja.

Borci in delavci tovarne celuloze in papirja Djuro Salaj iz Krškega smo pretreseni in v naših srcih je praznina, ko smo izvedeli, da nas je za vedno zapustil naš prvi komandant in revolucionar Franc Leskošek-Luka. Ko izrekamo izraze sožalja, se borci hkrati zavedamo, da boj za socializem in človekovo srečo še ni končan, da nas čaka še veliko nalog na tem področju. Ostaja nam pot, po kateri bomo šli odločno in neomajno.

Ob izgubi enega največjih slovenskih revolucionarjev partizanskega komandanta in koroškega borca ter doslednega vodilnega funkcionarja v povojni graditvi Jugoslavije tovariša Franca Leskoška-Luke vam izreka Zveza koroških partizanov iz Celovca svoje najgloblje sožalje.

Ob izgubi tovariša Franca Leskoška-Luke našega prvega slovenskega partizanskega poveljnika izreka kolektiv tržaškega partizanskega pevskega zbora Pinko Tomažič globoko sožalje svojem in RO ZZB NOV Slovenije.

Občinska skupščina in družbenopolitične organizacije občine Krško so v svoji sožalni brzojavki zapisali, da jih je globoko pretresla vest o smrti tovariša Franca Leskoška-Luke, velikana naše revolucije, prvega komandanta slovenske partizanske vojske, nepozabnega tovariša v boju za svobodo in graditev naše samoupravne socialistične skupnosti. Njegovo ime in delo bosta trajno zapisana v zgodovini Jugoslavije.

Smrt tovariša Luke nas zavezuje, da še bolj strnemo in potrdimo začrtane ideje, ki nam jih več kot 70 let nakazoval in za katere se je bojeval, je med drugim zapisal medobčinski svet zveze borcev NOV in družbenopolitične organizacije revirskih občin.

Delavci delovne organizacije Energoinvesta-Varnosti iz Zagorja pa so zapisali, da so z veliko bolečino sprejeli novico o smrti tovariša Luke.

Sožalne brzojavke pa so med drugimi poslali tudi Feliks Wieser v imenu Zveze slovenskih organizacij na Koroškem, skupščina občine in družbenopolitične organizacije Kamnika, občinski odbor ZZB NOV občine Šentjur pri Celju, profesor Stanislav Zec iz Sarajeva in drugi.

**tv-15naš
TOVARIS**

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročninski oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35